T.C.
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

İNTİHAR HABERLERİNİN VERİLİŞ ŞEKLİ VE KULLANILAN HABER DİLİ

UZMANLIK TEZİ

BAHAR KARACA

ANKARA
TEMMUZ, 2023

RTÜK
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

T.C.
RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

İNTİHAR HABERLERİNİN VERİLİŞ ŞEKLİ VE KULLANILAN HABER DİLİ

UZMANLIK TEZİ

BAHAR KARACA

DANIŞMAN: ÜST KURUL UZMANI BEYZA GÜNAYDIN

ANKARA
TEMMUZ, 2023

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığına,

“İntihar Haberlerinin Veriliş Şekli ve Kullanılan Haber Dili” başlıklı bu çalışma Tez Değerlendirme Komisyonu üyelerince oy birliği / oy çokluğu ile **Uzmanlık Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	Komisyon Üyeleri	İmza
Başkan	Ebubekir ŞAHİN Üst Kurul Başkanı	……..
Üye	Deniz GÜÇER Üst Kurul Üyesi	……..
Üye	Dr. İbrahim USLU Üst Kurul Başkan Yardımcısı	……..
Üye	Deniz GÜLER Daire Başkanı	……..
Üye	Beyza GÜNAYDIN Üst Kurul Uzmanı (Tez Danışmanı)	……..

ONAY

Bu tez Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlığı Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca …/…/20... tarihinde kabul edilmiştir.

Ebubekir ŞAHİN
Üst Kurul Başkanı

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tez çalışmasında;

Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,

Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 06/07/2023

Bahar KARACA

Aileme …

TEŞEKKÜR

Her zaman yanımda olan ve beni destekleyen annem Nursen Karaca, babam Nurettin Karaca ve kardeşim Tolga Karaca'ya, çalışmam süresince desteklerini esirgemeyen danışanım Sayın Beyza Günaydın'a, İzleme Dairesi Başkanlığına ve çalışanlarına, yardımlarıyla bana destek olan başta oda arkadaşlarım olmak üzere tüm mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ankara, 2023

Bahar KARACA

ÖZET

İNTİHAR HABERLERİNİN VERİLİŞ ŞEKLİ VE KULLANILAN HABER DİLİ

KARACA, Bahar
Uzmanlık Tezi
Tez Danışmanı: Üst Kurul Uzmanı Beyza GÜNAYDIN
Temmuz, 2023, 128

Televizyonda yayınlanan haberler içerisinde yer alan intihar haberlerinin veriliş şekli ve haberde kullanılan dilin incelenebilmesi için öncelikle haber kavramı, haber değeri, haber dili ve yazım teknikleri, televizyon haberciliği, haber etiği ve ülkemizdeki etik kodlar ile öz denetim uygulamaları incelenmiştir. Haber kavramına ilişkin genel bir çerçeve oluşturulmasının ardından intihar kavramı, intiharı sosyolojik ve toplumsal açıdan inceleyen Emile Durkheim tarafından sınıflandırılan intihar türleri, intiharın risk faktörleri ve medyada intihar detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. İntiharın risk faktörleri, konuyla ilgili yapılan araştırmalarla desteklenerek, Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden yararlanılmak suretiyle ülkemizdeki durumla ilişkilendirilmiştir. İntiharın risk faktörlerinden birini oluşturan medyanın, intiharlar üzerindeki etkisine değinilerek, Dünya Sağlık Örgütü tarafından medya mensuplarının göz önünde bulundurması için belirlenen ilkelere yer verilmiştir. Araştırmanın içerik analizi kısmında, çalışma alanı olarak seçilen ATV, BEYAZ TV, FOX, KANAL D, SHOW TV, STAR TV ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşlarının, 1 Ocak 2022 ile 31 Mart 2022 tarihleri arasında yayınlanan ana haber bültenleri incelenerek, ana haber bültenlerinde yer verilen intihar haberleri tespit edilmiştir. Çalışma kapsamına alınan haberlerin içerik analizi, Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen ilkeler dikkate alınarak oluşturulan kriterler üzerinden, intihar haberlerinin veriliş şekline ilişkin mevcut durum tespiti yapılmak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Bu analize ek olarak, intihar haberlerinde kullanılan dil, ekrana getirilen habere ilişkin özet niteliğinde ve çarpıcı detaylar içeren haber bantları üzerinden incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: İntihar, intiharın önlenmesi, intihar haberleri, televizyon haberleri ve intihar

ABSTRACT

THE WAY OF PRESENTING SUICIDE NEWS AND NEWS LANGUAGE

KARACA, Bahar

Specialization Thesis

Thesis Advisor: Supreme Council Specialist Beyza GÜNAYDIN

July, 2023, 128

In order to examine the way of presenting suicide news in the news broadcast on television and the language used in the news, this study primarily focuses on the concept of news, news value, news language and writing techniques, television journalism, news ethics, ethical codes and self-regulation practices in our country. After establishing a general framework for the concept of news, suicide, types of suicide classified by Emile Durkheim, who studied suicide from sociological and societal perspectives, risk factors for suicide, and suicide in the media evaluated in detail. The risk factors of suicide have been associated with the situation in our country by using the data of Türkiye İstatistik Kurumu, supported by studies on the subject. The effects of the media, which is one of the risk factors for suicide, on suicides are mentioned, and the principles determined by the World Health Organization for the members of the media to consider are included. In the study area of the content analysis part of the research, the main news bulletins of ATV, BEYAZ TV, KANAL D, FOX, SHOW TV, STAR TV, TGRT HABER media service providers which were broadcasted between January 1 2022 and March 31 2022 were examined and suicide news in the main news bulletins were determined. The content analysis of the news included in the study was carried out by determining the current situation regarding the delivery of suicide news, based on criteria created by taking into account the principles determined by World Health Organization. In addition to this analysis, the language used in the news of suicide was examined through news tapes containing striking details and summary of the news brought to the screen.

Keywords: Suicide, suicide prevention, suicide news, television news and suicide

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI iii
TEŞEKKÜR v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR DİZİNİ xi
ŞEKİLLER DİZİNİ xiii
KISALTMALAR xiv
BÖLÜM 1
GİRİŞ 1
Problem 1
Amaç 2
Önem 2
Sınırlılıklar 2
Tanımlar 3
BÖLÜM 2
YÖNTEM 4
Araştırmanın Modeli 4
Evren ve Örneklem 4
Verilerin Toplanması 5
Verilerin Çözümlenmesi 5
BÖLÜM 3
HABER VE TELEVİZYON HABERCİLİĞİ 6
3.1. Haber 7
3.2. Haber Değeri 9
3.2.1. Gerçeklik (Doğruluk) 9
3.2.2. Anlaşılırlık (Anlam Taşıma) 10
3.2.3. Zamanlılık 10
3.2.4. Yakınlık 10
3.2.5. Sonuç 11
3.2.6. Önemlilik 11
3.2.7. İlginçlik 12

3.3. Haber Dili ve Haber Yazma Teknikleri 12
3.3.1. 5N1K Kuralı 13
3.3.2. Ters Piramit Tekniği 14
3.3.3. Düz (Normal) Piramit Tekniği 14
3.3.4. Dörtgen ya da Kare (Kutu) Tekniği 14
3.3.5. Ters Piramit Tekniğiyle Kare Tekniğinin Birleştirilmesi 15
3.3.6. Konuşma Biçiminde Haber Yazma Tekniği 15
3.4. Televizyon Haberciliği 15
4.4.1. Türkiye'de Televizyon Haberciliği 18
3.5. Haber Etiği 22
3.5.1. Türkiye'deki Öz Denetim Uygulamaları ve Yasal Düzenlemeler 24
3.5.1.1 Basın Şeref Divanı ve Basın Ahlak Yasası 25
3.5.1.2. Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları 26
3.5.1.3. Basın Konseyi ve Basın Meslek İlkeleri 27
3.5.1.4. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi 28
3.5.1.5. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi 30
3.5.1.6. Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi 31
3.5.1.7. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 32
3.5.1.8. Akıllı İşaretler 34
3.5.1.9. Televizyon İzleyici Temsilciliği 37
BÖLÜM 4
İNTİHAR ve MEDYA 39
4.1. İntihar Olgusu 39
4.2. Durkheim'ın İntihar Türleri 43
4.3. İntiharın Risk Faktörleri 50
4.3.1. Cinsiyet Farklılıkları 51
4.3.2. Yaş 53
4.3.3 Medeni Durum 55
4.3.4. Sağlık Sistemleri ile İlgili Risk Faktörleri 57
4.3.5. Toplumsal Risk Faktörleri 58
4.3.6. Yaşanan Çevre ile İlgili Risk Faktörleri 59
4.3.7. İlişkiler ile İlgili Risk Faktörleri 60
4.3.8. Bireysel Risk Faktörleri 61

4.4. Medyada İntihar 67
BÖLÜM 5
BULGULAR VE YORUMLAR 74
5.1. İntihar Haberlerine İlişkin İçerik Analizi 75
5.2. İhlal Örnekleri 104
BÖLÜM 6
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 113
Sonuçlar 113
Öneriler 120
KAYNAKLAR 123
ÖZGEÇMİŞ 128

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1 Akıllı İşaretler 36

Tablo 2 TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Yöntemine İlişkin Verilerinin Sıralanışı 52

Tablo 3 TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Yöntemine İlişkin Verilerinin Cinsiyete Göre Sıralanışı 52

Tablo 4 2017 ile 2021 Yılları Arasındaki İntihar Yöntemi ve İntihar Eden Kişinin Cinsiyetine İlişkin TÜİK Verileri 53

Tablo 5 TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Verilerinin, İlk Beş Sırada Yer Alan Yaş Gruplarına Göre Sıralanışı 54

Tablo 6 TÜİK 2021 Yılı İntihar Verilerinin, İlk Beş Sırada Yer Alan Yaş Gruplarının Cinsiyet Ayrımına Göre Sıralanışı 54

Tablo 7 TÜİK'in 2021 Yılı Yasal Medeni Duruma İlişkin İntihar Verilerinin Sıralanışı 55

Tablo 8 TÜİK'in 2021 Yılı Yasal Medeni Duruma İlişkin İntihar Verilerinin Cinsiyete Göre Sıralanışı 56

Tablo 9 TÜİK'in 2017 ile 2021 Yılları Arasındaki Yasal Medeni Duruma ve Cinsiyete İlişkin İntihar Verileri 57

Tablo 10 TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Nedenlerine İlişkin İntihar Verilerinin Sıralanışı 62

Tablo 11 TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Nedenlerine İlişkin İntihar Verilerinin Cinsiyete Göre Sıralanışı 62

Tablo 12 TÜİK'in 2017 ile 2021 Yılları Arasındaki İntihar Nedenlerine İlişkin İntihar Verileri 64

Tablo 13 İntihar ve İntihar Girişimlerine İlişkin Haberlerin Toplam Sayısı 75

Tablo 14 Tekrar Edilen Haber Sayısı ve Tekrar Edilme Sayısı 77

Tablo 15 Bir Olayda İntihar Eylemini Gerçekleştiren İki Kişi Bulunan Haberler 79

Tablo 16 İntihar Eyleminden Önce Gerçekleştirilen Cinayet ya da Cinayete Teşebbüs .. 81

Tablo 17 İntihar Eden ya da İntihar Girişiminde Bulunan Kişinin Fotoğrafı 83

Tablo 18 İntihar ve İntihar Girişimi Olayına İlişkin Görüntülerin Toplamı 85

Tablo 19 Olayın Gerçekleşme Anına İlişkin Görüntü Tekrarı 87

Tablo 20 Olayın Gerçekleştiği Yer 89

Tablo 21 Olayın Gerçekleştiği Yerin Konum Bilgisi 90
Tablo 22 Eylemi Gerçekleştiren Kişinin Bilgileri 92
Tablo 23 İntihar Eyleminin Yöntemi 94
Tablo 24 Haberde Ses Efekti/Müzik Kullanımı 95
Tablo 25 Haberde Arşiv Görüntüsü/ Destekleyici Görüntü Kullanımı 97
Tablo 26 Haberde Röportaj Kullanımı 99
Tablo 27 İntihar Eylemlerinin Nedenleri 101
Tablo 28 İntihar Notuna Yer Verilen Haber Sayısı 103
Tablo 29 02.01.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan ATV ve KANAL D Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlarının Haber Bantları 105
Tablo 30 02.01.2022 Tarihinde Aynı Habere İlişkin SHOW TV ve STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar Tarafından Yayınlanan Haber Bantları . 105
Tablo 31 24.01.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan BEYAZ TV, SHOW TV ve STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlarının Haber Bantları ... 108
Tablo 32 26.01.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan STAR TV ve BEYAZ TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları 108
Tablo 33 11.01.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan SHOW TV, FOX, STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları 109
Tablo 34 07.02.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan ATV, BEYAZ TV, KANAL D Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları 110
Tablo 35 07.02.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan SHOW TV ve STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları 110
Tablo 36 01.03.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan BEYAZ TV, STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları 111
Tablo 37 19.03.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan ATV ve BEYAZ TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları 111
Tablo 38 19.03.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan STAR TV ve TGRT HABER Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları 112

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 İntihar ve İntihar Girişimlerine İlişkin Haberlerin Toplam Sayısına İlişkin Grafik 76
Şekil 2 Tekrar Edilen Haber Sayısı ve Tekrar Edilme Sayısına İlişkin Grafik 78
Şekil 3 Bir Olayda İntihar Eylemini Gerçekleştiren İki Kişi Bulunan Haberlere İlişkin Grafik 80
Şekil 4 İntihar Eyleminden Önce Gerçekleştirilen Cinayet ya da Cinayete Teşebbüse İlişkin Grafik 82
Şekil 5 İntihar Eden ya da İntihar Girişiminde Bulunan Kişinin Fotoğrafına İlişkin Grafik 84
Şekil 6 İntihar ve İntihar Girişimi Olayına İlişkin Görüntülerin Toplamına İlişkin Grafik 86
Şekil 7 Olayın Gerçekleşme Anına İlişkin Görüntü Tekrarına İlişkin Grafik 88
Şekil 8 Olayın Gerçekleştiği Yere İlişkin Grafik 90
Şekil 9 Olayın Gerçekleştiği Yerin Konum Bilgisine İlişkin Grafik 91
Şekil 10 Eylemi Gerçekleştiren Kişinin Bilgilerine İlişkin Grafik 93
Şekil 11 İntihar Eyleminin Yöntemine İlişkin Grafik 95
Şekil 12 Haberde Ses Efekti/Müzik Kullanımına İlişkin Grafik 96
Şekil 13 Haberde Arşiv Görüntüsü/ Destekleyici Görüntü Kullanımına İlişkin Grafik ... 98
Şekil 14 Haberde Röportaj Kullanımına İlişkin Grafik 100
Şekil 15 İntihar Eylemlerinin Nedenleri 102
Şekil 16 İntihar Notuna Yer Verilen Haber Sayısı 104

KISALTMALAR

ark.	**:**	Arkadaşları
Çev.	**:**	Çevirmen
DSÖ	**:**	Dünya Sağlık Örgütü
Ed.	**:**	Editör
n.d.	**:**	No Date
RTÜK	**:**	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s.	**:**	Sayfa
SKAAS	**:**	Sayısal Kayıt Arşiv ve Analiz Sistemi
t.y.	**:**	Tarih Yok
TDK	**:**	Türk Dil Kurumu
TPD	**:**	Türkiye Psikiyatri Derneği
TRSE	**:**	Toplum Ruh Sağlığı Ekipleri
TRSM	**:**	Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri
TRT	**:**	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜİK	**:**	Türkiye İstatistik Kurumu
TV	**:**	Televizyon
URSEP	**:**	Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı
WHO	**:**	World Health Organization
Yay. Haz.	**:**	Yayına Hazırlayan

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İntihar davranışına neden olabilen risk faktörlerinden birini oluşturan medyada intihar haberlerine yer verilme şekli ve kullanılan haber dilinin, hem toplumun ve bireylerin ruh sağlığı hem de haber ve meslek etiği göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir. "İntihar Haberlerinin Veriliş Şekli ve Kullanılan Haber Dili" başlıklı bu çalışma ile intihar davranışına ilişkin bir olayın, televizyonda yayınlanmak üzere haber haline getirilmesinde, sorumlu habercilik anlayışı benimsenmediğinde ortaya çıkan etik ihlaller ile intihar riski arasındaki ilişki incelenecektir. Bir olayın haber haline getirilmek üzere seçilmesinde etkili olan unsurlar, haberin hazırlanması aşamasında yararlanılan haber yazma teknikleri ve haber dili, televizyonda yayınlanmak üzere hazırlanan haberlerin etkisi altında olduğu televizyon haberciliği, haber etiği ve yasal düzenlemeler ile öz denetim uygulamalarına değinilecektir.

İntihar davranışının dinamikleri ve risk faktörleri hakkında bilgi sahibi olunmasının, intihar haberlerinin veriliş şekli ve haberde kullanılan üsluba özen gösterilmesi konusunda etkili olacağı düşünüldüğünden, intihar olgusu ve intiharın risk faktörleri detaylı bir şekilde ele alınarak, Dünya Sağlık Örgütü tarafından medya mensuplarına yol gösterici olması amacıyla belirlenen ve intihar eylemleri haberleştirilirken göz önünde bulundurulması gereken hususları içeren ilkeler incelenecektir.

Çalışmanın bu bölümünde, çalışmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıkları ile tanımlar yer almaktadır.

Problem

Toplumları ve bireyleri derinden etkileyen bir ruh sağlığı sorunu olan intihar olgusunun haberleştirilmesinde gereken özenin gösterilmediği durumlarda, etik ihlaller ortaya çıkabilmektedir. İntihar haberlerine medyada yer verilirken göz önünde bulundurulması gereken hususlar, Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenmiştir. Ancak ülkemizde medyanın, intiharın önlenmesindeki rolüne ilişkin tek bir kaynakta birleştirilmiş genel ve somut bir düzenleme bulunmamaktadır. "İntihar ve Medya" başlıklı dördüncü bölümde detaylı olarak bahsedileceği üzere, intihar haberlerinin sunumunda ortaya çıkan

etik ihlaller, kopya intiharlara ve intihar vakalarında artışa neden olabilmektedir. İzleyicilerin, haberler aracılığıyla kendilerine aktarılan bilgilerden etkilendikleri ve bu bilgilerin insanların düşüncelerini ve dolayısıyla toplumların değer yargılarını oluşturduğu varsayımından hareketle intihar eylemlerinin haberleştirilmesinin, toplumun ruh sağlığı ve intihar davranışına ilişkin düşüncelerini etkilediği düşünülmektedir.

Amaç

Televizyonda yayınlanan intihar haberlerinin, izleyicilere aktarılma şekli ve haberde kullanılan dil, intihar davranışına neden olabilen risk faktörleri kapsamında değerlendirilerek, ülkemizde intihar haberlerinin veriliş şekli ve haberde kullanılan dil incelenmek suretiyle mevcut durumun tespit edilmesi ve ortaya çıkan etik ihlallerin önlenmesi yönünde farkındalık yaratılması amaçlanmaktadır.

Önem

Dünya Sağlık Örgütü tarafından açıklanan intihar verilerinin her geçen yıl artış göstermesi, intiharın toplumları etkileyen bir ruh sağlığı sorunu olduğunu göstermektedir. Çalışma kapsamında, ülkemizdeki habercilik anlayışının, intihar olaylarının haberleştirilmesindeki yansımaları ve mevcut durum tespiti yapıldığından, intiharı önleme çalışmalarında önemli ve stratejik bir yere sahip olan medyanın göstermesi gereken özenin ve hassasiyetin çerçevesi çizilmektedir. Bu çalışma ile yedi medya hizmet sağlayıcı kuruluşun ana haber bültenlerinde yayınlanan intihar haberleri üç ay boyunca, Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen ilkeler dikkate alınarak geliştirilen kriterler yardımıyla detaylı bir şekilde incelenerek, ülkemizdeki habercilik anlayışında ortaya çıkan etik ihlallerin tespit edildiği ve medyanın, intiharın önlenmesine yardım eden bir araç haline getirilmesi için yapılması gerekenleri içerdiği için önem arz etmektedir.

Sınırlılıklar

Çalışmanın inceleme alanı, ocak, şubat ve mart aylarını kapsayacak şekilde 1 Ocak ile 31 Mart 2022 tarihleri arasında ATV, BEYAZ TV, FOX, SHOW TV, STAR TV, KANAL D ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcıları tarafından yayınlanan ana haber bültenleri ile sınırlandırılmıştır. Zaman aralığı seçiminde, Kovid-19 ve salgınla

mücadele kapsamında getirilen kısıtlamalar ve normalleşme sürecine geçiş arasında ülke olarak evde olduğumuz dönemde izleyicilere aktarılmak üzere seçilen haberlerin bir kısmını oluşturan intihar haberlerinin değerlendirilmesinin amaçlanması etkili olmuştur. Çalışmanın haber taraması kısmında, gerçekleşen olayın şüpheli olduğu açıkça belirtilen haberler ve ana haber bültenlerinin başında, sunucu tarafından o güne ait haberler aktarılmaya başlanmadan önce yayınlanan önceki günlerde ekrana getirilen ya da o gün yayınlanacak haberlerin özeti niteliği taşıyan bölümler çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Tanımlar

Çalışmanın üçüncü bölümünde habere ilişkin tanımlar yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise intihara ilişkin tanımlara yer verilmektedir.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Haber ve intihar kavramları öncelikle literatür taraması yapılarak, kavramsal çerçevede açıklandıktan sonra mevcut duruma ilişkin tespit yapılabilmesi için içerik analizi yapılmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli, televizyon haberlerinin bir türünü oluşturan intihar haberlerinin veriliş şekli ve kullanılan haber dilini incelemek üzere içerik analizi olarak seçilmiştir. İçerik analizi metinlerin içerisine gizlenmiş unsurların anlamlandırılması ve ortaya çıkarılması için çıkarım ve yorum yapılmasını gerektiren nesnel ve öznel özellikleri bulunan bir tekniktir (Bilgin, 2014, s. 1).

İçerik analizi, çalışmanın üçüncü bölümünde yer verilen ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen ilkeler dikkate alınarak oluşturulan kriterler yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Veri analizleri, 1 Ocak ile 31 Mart 2022 tarihleri arasında ve ATV, BEYAZ TV, FOX, KANAL D, SHOW TV, STAR TV ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcılarının ana haber bültenlerinde yayınlanan haberler taranarak gerçekleştirilmiştir. İntihar haberlerinin aktarılmasında hem haberin konusunu oluşturan kişi hem de haberin kendisi bir bütün olarak ele alınarak belirlenen kriterler üzerinden ülkemizdeki habercilik anlayışına ilişkin verilere ulaşılmıştır. Elde edilen sayısal veriler tablo haline getirilerek, verilerin yorumlanma ve çözümlenme aşamasına geçilmiştir. Sayısal verilerle birlikte intihar haberlerinde kullanılan haber dilinin çözümlenebilmesi için haber bantlarına yer verilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, Türkiye'de televizyon yayını yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Türkiye'de faaliyet gösteren medya grupları bünyesinde ulusal televizyon yayını yapan medya hizmet sağlayıcılarının ana haber bülteni olan, ATV Ana Haber Bülteni, Beyaz Ana Haber Bülteni, FOX Ana Haber Bülteni, KANAL D Ana Haber Bülteni, Show Ana Haber Bülteni, Star Ana

Haber Bülteni ve TGRT HABER Ana Haber Bülteni oluşturmaktadır. Söz konusu ana haber bültenlerinin 1 Ocak ile 31 Mart 2022 tarihleri arasındaki yayınlarının araştırma kapsamında değerlendirilmeye alınmasında korona virüs salgınıyla mücadele kapsamında getirilen kısıtlamalar ve normalleşme sürecine geçiş arasındaki dönemde verilen intihar haberlerinin analizinin yapılması etkili olmuştur.

Verilerin Toplanması

Kavramsal çerçevenin oluşturulması ve konu hakkında detaylı bilgi verilebilmesi için öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Bu kapsamda, kütüphaneler ve çevrim içi veri tabanları kullanılarak ulaşılan yasal düzenlemeler, kurum ve kuruluşların internet siteleri, Türkiye İstatistik Kurumu'nun intihara ilişkin verileri, Sağlık Bakanlığı Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı, kitaplar ve dergiler incelenmiştir.

ATV, BEYAZ TV, FOX, KANAL D, SHOW TV, STAR TV ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların 2022 yılının ocak, şubat ve mart aylarında ana haber bültenlerinde yer verdikleri intihar haberleri, haberde yer verilen bilgiler, kullanılan haber dili ve görsel-işitsel unsurlar üzerinden incelenerek, etik ilkeler kapsamında değerlendirilmiştir. Seçilen ana haber bültenleri, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu bünyesinde uzmanlar ve uzman yardımcıları tarafından yayınların takip edildiği, Sayısal Kayıt Arşiv ve Analiz Sistemi (SKAAS) kullanılarak izlenmiştir.

Verilerin Çözümlenmesi

İntiharın önlenmesinde medyanın rolüne ve sorumluluklarına ilişkin olarak belirlenen Dünya Sağlık Örgütü ilkeleri incelenerek, söz konusu ilkelerin çalışma kapsamına alınan zaman aralığı ve medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenleri kapsamında çözümlemesi yapılmıştır.

BÖLÜM 3

HABER VE TELEVİZYON HABERCİLİĞİ

İntihar Haberlerinin Veriliş Şekli ve Kullanılan Haber Dili isimli çalışmanın üçüncü bölümü olan bu bölüm, "Haber", "Haber Değeri", "Haber Dili ve Haber Yazma Teknikleri", "Televizyon Haberciliği" ve "Haber Etiği" başlıklarından oluşmaktadır. "Haber" başlığı içerisinde, haber kavramını açıklamak için geliştirilen tanımlara yer verilerek, öncelikle haber kavramından anlaşılanın ne olduğu açıklanmaya çalışılacaktır. "Haber Değeri" başlığı ile haber kavramının açıklanmasına yardımcı olacağı düşünüldüğünden haber değeri kavramı incelenecektir. Haber değeri olarak gösterilen unsurlar çeşitlilik göstermekle birlikte bu çalışma kapsamında haber değeri, "Gerçeklik (Doğruluk)", "Anlaşılırlık (Anlam Taşıma)", "Zamanlılık", "Yakınlık", "Sonuç", "Önemlilik" ve "İlginçlik" alt başlıkları ile değerlendirilecektir. Haberlerin kamuoyuna aktarılması aşamasında devreye giren haber dili ve ihtiva ettiği özellikler ile haber diliyle bir bütün halinde olan haber yazım tekniklerinin açıklanacağı "Haber Dili ve Haber Yazma Teknikleri" başlığı içerisinde haber yazım teknikleri olan, "5N1K Kuralı", "Ters Piramit Tekniği", Düz (Normal) Piramit Tekniği", "Dörtgen ya da Kare (Kutu) Tekniği", "Ters Piramit Tekniğiyle Kare Tekniğinin Birleştirilmesi" ve "Konuşma Biçiminde Haber Yazma Tekniği" alt başlıklar halinde incelenecektir. Haber kavramı ile ilgili genel çerçeve çizildikten sonra "Televizyon Haberciliği" başlığı altında televizyon yayınlarının özellikleri ve işlevleri, televizyon haberlerinin hazırlanma aşaması, haber bültenleri ve televizyon haberlerinin yapısal özelliklerine yer verilecektir. "Türkiye'de Televizyon Haberciliği" alt başlığında ise televizyonun ülkemize gelişi ve bu alandaki çalışmalar hakkında bilgi verilecektir. "Haber Etiği" başlığı altında etik ve ahlak kavramları ile haber etiği arasında bağlantı kurularak televizyon haberciliğinde ortaya çıkan birtakım özel etik sorunlara değinilecektir. Öz denetim uygulamaları ve yasal düzenlemelerden çalışma kapsamında incelenmesinin uygun olduğu düşünülenlerin yer aldığı "Türkiye'deki Öz denetim Uygulamaları ve Yasal Düzenlemeler" alt başlığında ise Basın Şeref Divanı ve Basın Ahlak Yasası, Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları, Basın Konseyi ve Basın Meslek İlkeleri, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, Akıllı İşaretler ve televizyon izleyici temsilciliği hakkında bilgi verilecektir.

3.1. Haber

Haber kavramının hem sözlüklerde hem de literatürde yer alan tanımları incelendiğinde, haberin kelime anlamının yanı sıra literatürde çok sayıda tanımı olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda haberin çeşitli şekillerde açıklanmaya çalışılmasının, haberin taşıdığı önem ile ilişkilendirilmesi mümkün görünmektedir.

"Dün bilinmeyen her şey bugün haberdir.", "Haber vaktinde verilen, toplumda çok sayıda kişileri ilgilendiren ve etkileyen, bu kişilerin anlayabileceği herhangi bir olay, düşünce ya da kanıdır." şeklinde de ifade edilebilen haberin çok sayıda tanımı bulunmaktadır (Demirkent, 1982, s. 91-92). Haberin sözlüklerde yer alan tanımları incelendiğinde, Türk Dil Kurumu sözlüğünde haber kelimesi, "Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık", "İletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgi", "Bilgi", "Yüklem" (Türk Dil Kurumu, 2005, s. 823) olarak açıklanırken Cambridge Dictionary'de, "önemli olayların televizyon, radyo ve gazetelerde duyurulması", "yeni bilgi", "yakın zamanda gerçekleşen olaylarla ilgili bir rapor veya bilgi" (Cambridge University Press, n.d.), Oxford Learner's Dictionaries'de ise "yakın zamanda gerçekleşen bir şey hakkındaki yeni bilgiler", "gazete, televizyon, radyo ya da internette yer verilen ve yakın zamanda ortaya çıkan olayların raporları", "en son çıkan haberlerin düzenli bir televizyon veya radyo yayını", "haber niteliği taşıyacak kadar ilginç olduğu düşünülen bir kişi, şey veya olay" (Oxford University Press, n.d.) şeklinde tanımlanmaktadır.

Haber kavramı, literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda haber, yeni meydana gelmiş bir olayın, söylemin ya da olayın devam etmekte olduğu durumlarda olayın yeni öğesinin, gazetecilik kuralları dikkate alınarak kamuoyuna aktarılmak için uygun hale getirilmesi (Çetinkuş & Keleş, 2018, s. 26), olarak tanımlanabileceği gibi gazetecilik ile ilgili çıkarılan ilk kitaplardan biri olma özelliği taşıyan ve 1942 yılında Stanlay Johnson ile Julian Harriss tarafından hazırlanan 'The Complete Reporter' isimli kitapta, okuyucuların merak edeceği, hakkında bilgi sahibi olmak, konuşmak isteyeceği ve faydalanacağı düşünülen olaylar ile son zamanlarda meydana gelen keşifler, fikirler, okuyucuların etkisi altına kalacağı veya ilgi gösterecekleri konular (Johnson & Harriss, 1942, aktaran Rigel, 2000, s. 178) şeklinde yapılan tanımlar da haber kavramını açıklamak için kullanılabilmektedir.

Yazılı basında, gazeteler ve dergiler aracılığıyla okuyucuya ulaştırılan haber, görsel ve işitsel basında radyo ve televizyon aracılığıyla aktarılan bir program türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından hazırlanan Yayınlarda

Program Türleri ve Kod, Tanım ve Sınıflandırmaları Kitapçığı'nda haber kavramı, "Kamuoyunu bilgilendirme amacıyla ve nesnel bir bakış açısıyla izleyici ve dinleyicilere iletilen güncel, toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel ve benzeri olay, konu ve gelişmelerin sunulduğu program türü" (RTÜK, 2014a, s. 11) olarak tanımlanmaktadır.

Haberin niteliğini, özelliklerini ve haber kavramından anlaşılması gerekeni somut olarak tayin edebilmek için toplumda tercih edilen ve yararlanılan iletişim teknolojisi ile var olan toplumsal yapı olmak üzere iki ana faktörü hesaba katmak gerekmektedir. Haber, gazetecilikte çoğunlukla 'olayın veya olayların hikâyesi veya özeti' olarak ifade edildiği için 'olay', 'hikaye' veya 'özet' benzeri kelimelerin gazetecilik mesleği açısından taşıdığı anlamları incelemek gerekmektedir (Tokgöz, 1981, s. 51).

Haberi 'olay' olarak tanımlayan Girgin (2014), olay kavramını ise muhtelif olguların, belli bir mekân ve zaman içerisinde gelişmesi, meydana gelen durum ve sıra dışı olduğu için toplumun büyük ölçüde ilgisini çeken 'olgu' şeklinde tanımlamaktadır. Olay, eylem ya da söylemden birini ya da her ikisini de bünyesinde barındırabilmekle birlikte olayı gözlemleyen olduğu takdirde haber olma ihtimali bulunmaktadır. Haber üretmek ise olayla ilgili görüşlere yer verilmeden veya olay değerlendirilmeden sadece gözlemlerin ve duyumların aktarılmasını ifade etmektedir (Girgin, 2014, s. 108). Olay ve haber arasındaki ilişkide Schramm'ın, olayın haber olmadığı ancak olayın bildirilmesinin haber olduğu görüşü dikkate alındığında haber, "her olayın zamanlı, doğru ve tam olarak bildirilişi", olay ise haberin temel yapı taşı olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda haber, belirli bir zamanda gerçekleşen ve pek çok kişiyi ilgilendirecek kadar önemli olan olayların doğru ve yansız olarak hızlı bir şekilde aktarılması (Uygunç & Genç, 1998, s. 109) şeklinde de tanımlanabilmektedir. Bu noktada habercinin, olayın meydana gelme anına tanık olması ya da olayı gözlemleme aşaması, olayın haber haline getirilme ve haberin hedef kitleye aktarılması sırasında geçirdiği süreci etkilemektedir.

Gazeteciler, haberin konusu olan olayı daima olay gerçekleşirken seyretme ve inceleme imkânına sahip olamamaktadır. Doğal olaylar, büyük kazalar gibi bazı olaylar doğrudan gözlemlenme olanağı sağlamakla birlikte olaylar, gazeteciler tarafından genellikle olay meydana geldikten ve elde edilen bilgiler değerlendirildikten sonra okuyucu, dinleyici ya da izleyiciye aktarılmaktadır. Olayı izleme görevi verilen gazetecinin gözlemciliği ve izleme aşamasında gösterdiği özen, gerçekleşirken gözlemlenemeyen olaylarda önem kazanmaktadır. Gazetecinin olayı ve olayı meydana getiren olguları değerlendirme aşamasında olay ve olguları hikâyeleştirme ve özetleme işlemini de yapması gerekmektedir. Bu nedenle olayı, hikâyeleştirme ve özetleme işleminden geçiren gazeteci, olayı anladığı

kadarıyla haber haline getirmektedir (Tokgöz, 1981, s. 52-53). İnsanların haberlere gazete, radyo, televizyon, internet gibi kitle iletişim araçları ile ulaştığını yani haberi oluşturan konunun ham haliyle değil, bir hikâye haline getirme ya da özetleme işleminden geçirilerek verildiği ve haberin ancak iletildiği veya aktarıldığı zaman haber olacağı görüşü de dikkate alındığında, haberin insanlara ulaştırılması aşamasında haberi aktaranın hayat görüşü ve eğitim düzeyi gibi birçok faktörün etkisinde olarak haberin konusu olan şeyi anlamlandırdığı ve bu doğrultuda hikâye haline getirdiği ya da özetlediği söylenebilmektedir.

3.2. Haber Değeri

Haber değeri, haberleri belirleme, düzenleme ve aktarma aşamalarında yararlanılan mesleki kodlardır. Haber değerini oluşturan unsurların sınıflandırılmasındaki farklılık bu unsurların farklı bölümleme ve isimlendirmeye tabi tutulmasından kaynaklanmaktadır (Gezmen & Gürkan, 2016, s. 18-19). Girgin (2014), haberin fonksiyonunun çeşitliliği ve ortaya çıkardığı etkinin büyüklüğü nedeniyle birçok farklı tanımının yapıldığını belirterek bu farklı tanımlarda defaatle yinelenen beş temel öğenin gerçeklik (doğruluk), yenilik (güncellik), anlaşılırlık (anlam taşıma), ilginçlik ve önemlilik olduğunu ifade etmektedir (s. 118). Tokgöz (2003) ise haberde yer alması gereken temel unsurları zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç, insanın ilgisini çekme olarak beş ana başlıkta incelenmektedir (s. 200). Söz konusu sınıflandırmalarda yer alan unsurlardan yenilik unsuruna, zamanlılık unsuru içerisinde; insanın ilgisini çekme unsuruna ise ilginçlik unsuru içerisinde yer verilerek bu çalışma kapsamında gerçeklik (doğruluk), anlaşılırlık (anlam taşıma), zamanlılık, yakınlık, sonuç, önemlilik ve ilginçlik kavramları açıklanmaya çalışılacaktır.

3.2.1. Gerçeklik (Doğruluk)

Haberin gerçek ve doğru bilgi üzerine inşa edilmesi sürecinde habercinin, olay veya olayın nedenlerinin gerçekler olduğunu göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bu nedenle haberi tekrar kurgularken veya aktarırken ne kadar bu gerçeklerden yararlanacağı büyük önem arz etmektedir (Girgin, 2014, s. 119). Olaylar gerçek anlamından saptırıldığı ve sansasyonel yorumlarda bulunmak için gerçeğe aykırı haberler yapıldığında iletişim araçlarının inanırlığı etkilenmekte ve bütün haberler ve gazetecilerden şüphe edilmesine neden olunmaktadır (Uçak, 2018, s. 14). Habere ulaşan muhabirin, haberin doğruluğunu

farklı kaynaklardan teyit etmesi ve teyit edilmeyen haberleri topluma aktarmaması gerekmektedir (Uğurlu & Öztürk, 2006, s. 38).

3.2.2. Anlaşılırlık (Anlam Taşıma)

Haberin anlaşılır olması yani anlam taşıması, haber niteliğine sahip olan olay şekillendirilirken yalnızca sözcüklerin ve cümlelerin değil haberin de bir bütün olarak anlamlı olması için gayret edilmesini gerektirmektedir. Başka bir deyişle haberde yer alan bilgilerin okuyucu, izleyici ya da dinleyici için yeterli olacak şekilde verilmesi neticesinde haberle ilgili açıklanması gereken bir husus kalmamaktadır. Ayrıca habercinin kurgu aşamasında habere gösterilen ilgi ve dikkatin azalmasına veya dağılmasına neden olmaması için gerekli olmayan detaylara yer vermemesi gerekmektedir (Girgin, 2003, s. 87).

3.2.3. Zamanlılık

Haberin temelini oluşturan olay, olgu, fikir ve sorunun bir zaman dilimi içinde gerçekleşmesinden ötürü haberde yer verilen 'ne zaman?' sorusunun yanıtı zamanlılık değerini ortaya koymaktadır (Bülbül, 2001, s. 132). Haber yenilik, anilik ve geçerlilik unsurlarını bir arada bulundurarak zamanlılık değerininin şartlarını sağladığında ve haberin kaynağı, kullanılan iletişim aracı, haberin izlenmesi ve haberle kurulan karşılıklı etkileşim sonucunda haber zamanlı bir enformasyon haline gelmektedir. Yenilik, haberin konusu olan olayın yeni meydana gelmiş olması değil, yeni aktarılması anlamına gelmektedir. Geçerlilik unsuru ile ilişkili olmakla birlikte, haberin bildirilmesi için gerekli olan süre anlamına gelen anilik unsurunun, günümüzde toplumun sahip olduğu kitle iletişim teknolojisi ve kitle iletişim vasıtalarının kurumsal yayın politikaları arasındaki etkileşim dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Tokgöz, 2003, s. 202). Girgin (2003)'e göre, bir haberin üzerinden çok zaman geçmeden, anında verildiği takdirde kamu yararı bulunmakta, aksi durumda haberin tarafsızlığı zarar görmektedir (s. 83).

3.2.4. Yakınlık

Yakınlık unsuru, olayın gerçekleştiği yeri veya hedef kitlenin ilgisini çeken konuları ifade etmek için kullanılmaktadır (Uçak, 2018, s. 16). İnsanlar doğal olarak yakın çevrelerinde meydana gelen olaylara ilgi göstermektedir ancak kitle iletişim araçlarının

kazandığı hız nedeniyle yerel, ulusal, uluslararası alanda yakınlık unsurunu insanın kendisi sübjektif olarak değerlendirmektedir (Tokgöz, 2003, s. 204). İnsanlar sırasıyla mahalle, ilçe, il ve ülkede gerçekleşen olaylarda olduğu gibi yakın çevrelerinde gerçekleşen olaylar ve bu olaylara ilişkin haberlere daha çok ilgi göstermektedir (Uğurlu & Öztürk, 2006, s. 36). Ancak yakınlık unsuru muhabirin olayın içinde olması ya da olaya yakınlığı olarak da açıklanabilmektedir. Muhabirin habere yakınlığı ile haberin inandırıcı olması ve doğru bilgiye dayandırılması sağlanmakla birlikte muhabirin olay yerine uzak olmasına karşın yaptığı inceleme ve araştırma yardımıyla da yakınlık unsuru sağlanabilmektedir (Bülbül, 2001, s. 136).

3.2.5. Sonuç

Haberde 'ne' ya da 'kim' sorularının cevabı sonuç değerini oluşturmaktadır. Haberi meydana getiren her olay mutlaka sonuçlanır ve bu nedenle sonucu olmayan haber bulunmamaktadır. Sonuç değeri, haberin zaman öğesi kadar önem arz etmektedir (Bülbül, 2001, s. 139). Haberin sonuç kısmında tartışmalı, karışık durum ve meselelerin değerlendirilmesinde olduğu gibi haber değerlendirildiği için sonuç, haber hakkında yanlışsız ve eksiksiz olarak yerinde bir karara varılabilmesinde ve haberin öneminin ve büyüklüğünün belirlenmesinde etkili olmaktadır (Tokgöz, 2003, s. 204-205).

3.2.6. Önemlilik

Haberin önemli olması sadece zamanlılık ve yakınlık değerleri ile sağlanamamaktadır. Sonuç değeri bir ölçüde önemlilik unsurunu sağlamakla birlikte yine de yeterli olmamaktadır. Bu nedenle haberde, 'nasıl' ve 'neden' sorularının cevaplarına yer verilmesi ile haber önemlilik değerine sahip olmaktadır (Tokgöz, 2003, s. 205). Haberlere, gazetelerde ve televizyonlarda arz ettikleri önem düzeyine göre yer verilmektedir ve önemli olarak addedilen haberlerde tanınmış kişi, tuhaf olaylar, icat, keşif, tutarsızlık (Uğurlu & Öztürk, 2006, s. 36) ve devlet, meclis, hükümet ile ilgili haberler; kişilerin uymakla yükümlü olduğu kanun, kararname, yasak gibi kamusal güce dayanan hüküm ve emirler; kişilerin dikkate almak isteyecekleri tavsiyeler ya da kendilerini hazırlamak isteyecekleri durumlar önemli sayılmaktadır. Önemlilik unsuru doğal afet ya da vefat ve yaralı sayısının fazla olduğu bir kazada olduğu gibi olayın ölçüsü ve yeni bir kanunun halk üzerindeki etkisi gibi olayın ortaya çıkardığı sonuçlar üzerinden belirlenebilmektedir (Girgin, 2014, s. 123-124).

3.2.7. İlginçlik

İlgi çeken olaylar, herkesin karşılaşması mümkün olan durumlarda kadın veya erkek fark etmeksizin herkeste merak uyandıran olaylar olarak tanımlanabilmektedir. İnsanların hislerini harekete geçirmek ve dolayısıyla ilgisini çekmek için haberlerde şüphe, uyuşmazlık ve duygusal unsurlar kullanılmaktadır. Sıra dışılık, macera, coşku, aşk gibi unsurlar insanın ilgisini çeken konular arasında yer almaktadır (Tokgöz, 2003, s. 206-207). İnsanların çevresini, sahip olduğu bilgileri, fikirleri değişikliğe uğratacak olağandışı olan her şey 'ilginç' kategorisine girmektedir. İlgi çekmek ise şahsi veya toplumla ilgili ihtiyaçları karşılamayı gerektirmektedir. İnsanlar genellikle kendilerini yakından alakadar ettiğine inandıkları sorunlarla ilgilenmektedir ve ilgilendikleri konular da teknolojik gelişmeler neticesinde her geçen gün daha kapsamlı bir hâl almaktadır (Girgin, 2014, s. 122). Gazetelerde ve televizyonlarda yer verilen haberler incelendiğinde bu haberlerin büyük bir kısmının ilgi çeken haberler olduğu görülmektedir. Bu durum insanların dikkatini çekmeyen onları haberi okumaya ve izlemeye teşvik etmeyen haberin, haber niteliği taşımayacağı görüşünün bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Uğurlu & Öztürk, 2006, 35).

3.3. Haber Dili ve Haber Yazma Teknikleri

Haberin konusunu oluşturan olayın meydana gelmesi ile haberin bildirilmek üzere hazırlanması aşamasına geçilmektedir. Bu süreçte, haber aktarılırken kullanılan dilin özellikleri ile bilgilerin verilme şekli olarak seçilen haber yazım tekniği önem arz etmektedir. Bu nedenle haber dilinin yanı sıra haber yazma teknikleri olan 5N1K kuralı, ters piramit tekniği, düz (normal) piramit tekniği, dörtgen ya da kare (kutu) tekniği, ters piramit tekniği ile kare tekniğinin birleştirilmesi ve konuşma biçiminde haber yazma tekniği hakkında bilgi verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bir dil kullanım şekli olan medya metinleri, haber üslubu ya da haber dili, kelimelerin ve cümlelerin sahip olduğu dil bilgisi yapılarına etki etmektedir. Haber yazım sürecinde zamanla yarışma zorunluluğu, habere birtakım özellikler kazandırırken sınırlar da çizmektedir. Zamanla yarış içinde olma hâli hata yapma ihtimalini mümkün olabildiğince azaltacak şekilde basit ve devrik olmayan cümle kalıpları ile kolay anlaşılmayı sağlayan anlatım biçimlerinin tercih edilmesini gerektirmektedir (Özerkan, 2001, s. 129).

Haberde dolayımlama ise önce meydana gelen olayın hikâyeleştirilmesi, bilginin enformasyona, haberin kaynağının aktöre dönüştürülmesi ve izleyici, okuyucu veya

dinleyicinin ilgi duyduğu konuların eğlenceli hale getirilmesi ile haberi iletecek olan medya kuruluşlarının yapısı, yayın kimliği ve politikası, kullandığı teknoloji dikkate alınarak gerçekleşmektedir. Dolayımlama yani medyaya uygun hale getirme aşaması ile medya dili yaratılmaktadır (Rigel, 2000, s. 180). Haberin bilgi verme niteliği, haberde kullanılacak dilin birtakım özelliklere sahip olmasını gerektirmektedir.

Haberin herkes tarafından anlaşılabilen, gösterişten uzak ve yalın bir dil ile kısa, öz, sade cümleler kullanılarak ve yabancı sözcükler, çok uzun cümleler, betimleme ve metaforlara mümkün olduğunca az yer verilerek yazılması gerekmektedir (Gezmen& Gürkan, 2016, s. 42). Haber dilinin anlaşılır, sade, doğru ve kesin olma özelliklerini karşılayabilmesi için haberde yer alan "ne", "nasıl", "neden", "ne zaman" gibi soruların yanıtlarını oluşturan önemli bilgilerin, her eğitim düzeyinden kişinin anlayabileceği şekilde verilmesi, kesin ifadeler kullanılması, gereksiz cümle ve sözcük ile yabancı kelimeler kullanılmaması ve haberin doğruluğunun kontrol edilmesi gerekmektedir (Uğurlu & Öztürk, 2006, s. 38-39). Bahsedilen unsurların yanı sıra radyo ve televizyon muhabirleri başta olmak üzere muhabirlerin, Türkçeyi ve dil bilgisi kurallarını iyi bilmesi gerekmektedir. Aksi bir durum muhabirin iyi bir haber yazamamasına ve olmaması gereken bir yerde kullandığı virgül nedeniyle spikerin haberi yanlış okumasına dolayısıyla haberin yanlış anlaşılmasına yol açabilmektedir (Uygunç & Genç, 1998, s. 123). Haberlerin okuyucu, dinleyici ya da izleyiciye aktarılmasında kullanılan dilin özellikleri hakkında verilen bilginin ardından haberin konusu ile ilgili bilgilerin aktarılması için kullanılan haber yazma tekniklerine değinmek yerinde olacaktır.

3.3.1. 5N1K Kuralı

Her haber bir giriş ve girişten sonra gelen ve 'gövde' olarak adlandırılan bölümlerden oluşmaktadır. Haberin giriş kısmında Ne? Neden? Nerede? Ne zaman? Nasıl ve Kim? sorularının cevaplarının bulunması gerekmektedir. Bu altı sorunun tamamı birlikte olduğu zaman basit dilbilgisi kuralları doğrultusunda özne ve yüklemden meydana gelen bir cümle kurulmaktadır. Bu soruların olması gerektiği gibi kullanılması ile haberin girişi, haberin temelini aktaracak şekilde oluşmaktadır. Haberin giriş kısmında özetlenenlerin belli bir oranda genişletilmesi ile haberin geri kalan kısmı düzenlenmektedir (Tokgöz, 2003, s. 244). Haberin özelliğine göre bu sorulara verilen cevapların yerleri haberin yazım aşamasında değişiklik gösterebilmekle birlikte 'Kim' ve 'Ne' sorularının cevaplarının her zaman haberin ilk paragrafında yer alması kuralı değişmemektedir (Girgin & Özay, 2013, s. 64).

3.3.2. Ters Piramit Tekniği

Ters piramit tekniği, 19. yüzyılda Amerikan İç Savaşı sırasında telgrafın kullanımı ile ortaya çıkmıştır. Amerikalı gazeteciler, İç Savaş sırasında telgraf hizmetinde yaşanan aksaklıklardan ötürü haberin giriş kısmına elde ettikleri bilgileri mümkün olduğunca yazmaya çalışmışlardır. Başka bir deyişle haberin girişi genellikle 5N ve 1K bilgilerine yer verilerek ve olayın tamamının özeti yer alacak şekilde düzenlenmiştir (Tokgöz, 2003, s. 245-246).

Ters piramit tekniği ile olayların verilişinde kronolojik sıranın aksine haber değeri sonucu ortaya çıkan önemlilik sırası dikkate alınmaktadır. Haber metninde "Başlık-Flaş-Gövde-Detay" düzeni takip edilmektedir. Haberin flaş yani giriş kısmında, ana olayın özetine ya da olaylar silsilesinin sonucuna, haber metninin en üst kısmında ve ilk cümlede yer verilmektedir. Flaş kısmında yer verilen özet, haberin gövde kısmında ayrıntılı hale getirilmektedir. Ana olay ve konunun özüne dokunmayan ve verilmemesinde bir sakınca bulunmayan çok ayrıntılı bilgilerin aktarıldığı kısım da detay bölümünü oluşturmaktadır (Çığ, 2010, s. 73-74). Ters piramit tekniği kullanılırken, haberleştirilen olayda okuru etkisi altına alacak unsurun, öncelikle ya da hemen cevaplanması gereken soruların ve haberi güçlendirecek konuşmaların ya da ifadelerin neler olduğunun belirlenmesi, haberin giriş kısmının oluşturulmasını kolaylaştırmaktadır (Yüksel, 2010, s. 22).

3.3.3. Düz (Normal) Piramit Tekniği

Düz piramit tekniğinde, ters piramit tekniğine zıt olarak detaylar haberin başında verilerek, bilgilerin az önemliden çok önemliye doğru giden bir sıralamaya tabi tutulması ile en önemli unsurlara haberin en sonunda yer verilmektedir (Bülbül, 2001, s. 211). Bu teknik, olayın çok önemli bir nitelik taşımadığı, güncelliğini kaybetmediği durumlarda ve okur yeterli zamana sahipse, habere yer verilecek alan ve süreye dair bir sınırlama da yoksa kullanılmaktadır (Girgin & Özay, 2013, s. 98). Bu nedenle düz piramit tekniği ilginç konular, mizah, yenilik gibi olayların haberleştirilmesinde kullanılmaktadır (Yüksel, 2010, s. 22).

3.3.4. Dörtgen ya da Kare (Kutu) Tekniği

Haberi meydana getiren bilgiler arasında bir önem hiyerarşisinin olmadığı, ters piramit tekniğinin kullanılamayacağı durumlarda dörtgen ya da kare tekniğinin kullanılması gerekmektedir. Bu teknikte haberin giriş kısmında fazla bilgi verilmeden sadece temel

unsurlar anlatılarak, akabinde haberle ilgili detaylar en önemliden az önemliye doğru sıralanmak suretiyle eş değer paragraflar içinde verilmektedir (Girgin & Özay, 2013, s. 98).

Dörtgen veya kare tekniği, ters piramit tekniğinden sonra sıkça tercih edilen bir diğer haber yazma tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu teknik ile haberleri, belgeleri, fikirleri yorumlayan konumunda olan muhabirin haberi anlamlı bir hale getirebilmesi sağlanmaktadır. Dörtgen veya kare tekniği kullanılarak hazırlanmış bir haberde paragraflar değer yönünden birbirleri ile eşit olduğu için okuyucunun haberi bir bütün halinde okumadan anlamlandırabilmesi mümkün olmamaktadır (Tokgöz, 2003, s. 247).

3.3.5. Ters Piramit Tekniğiyle Kare Tekniğinin Birleştirilmesi

Ters piramit ile kare tekniğinin birleştirilmesi yönteminde önemli olan ve ilgi çeken ögeler başta aktarılarak detaylara haberin sonunda yer verilmektedir. Haberde yalnızca olay anlatılmamakta, olayla birlikte haberin temelini oluşturan başka bilgi, bulgu ve olgulardan da bahsedilmektedir. Muhabir haberi yazmak için genellikle arşiv taraması yapmaktadır. Tarihi eserler, ünlü kişiler ve benzeri konularla ilgili haberlerin yazımında bu teknik kullanılmaktadır (Bülbül, 2001, s. 213-214).

3.3.6. Konuşma Biçiminde Haber Yazma Tekniği

Genellikle radyo ve televizyon haberciliğinde kullanılan konuşma biçiminde haber yazma tekniği ile haberin kolay anlaşılması ve az sözcükle çok bilgi aktarılması sağlanmaktadır. Bu teknik konuşulan şekilde yazılması ya da yazılanların sesli şekilde okunması olarak değerlendirilmektedir. Bağlaçlardan yararlanma ve dolaylı anlatım yapmanın yanı sıra basit ve öz cümleler tercih edilmektedir. Radyo ve televizyon haberciliğinde kullanılan dil ile izleyici veya dinleyicilerle karşılıklı konuşma etkisi yaratılması beklenmektedir (Bülbül, 2001, s. 214).

3.4. Televizyon Haberciliği

Televizyonda yayınlanan haberler, temel olarak bir televizyon yayını olduğu için televizyon yayınlarının özellikleri ve işlevleri ile televizyon haberinin yapısal özelliklerinin anlatılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir. Televizyon haberciliğinde haberin hazırlanma süreci ile haber bülteni, ana haber bülteni, ara haber ve kapanış haberi kavramları

tanımlanarak televizyon haberciliğinin dinamiklerinin açıklanmasının ardından Türkiye'de televizyon haberciliği ele alınmaktadır.

20. yüzyılın başında icat edilen televizyon, İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce yapılan deneysel yayınlara karşın kitle iletişim aracı olma özelliğini 1950 yılından sonra elde etmiş ve aynı dönemde haber iletmek için kullanılmaya başlanmıştır. 1990'lı yıllardan sonra teknolojinin ilerlemesiyle birlikte televizyon, dünyadan haber toplama ve dünyaya haber yayma olanağına sahip olmuştur (Şeker, 2003, s. 52).

Hareketli ve hareketsiz nesnelerin geçici görüntülerinin elektrik aracılığı ile uzağa ulaştırılması olarak tanımlanan televizyon, toplumları etkisi altına alan en büyük kitle iletişim aracı olarak nitelendirilmektedir (Uygunç & Genç, 1998, s. 43). Mutlu (1999), Raymond Williams'ın televizyonu, 'hem teknolojik hem de kültürel bir biçim' ya da başka bir deyişle televizyonun hem teknik bir vasıta hem de kültürün oluşturulduğu, iletildiği ve tüketildiği (yeniden-üretim) bir ortam olarak tanımladığını ifade etmektedir. Ancak söz konusu tanımda, teknoloji veya teknolojik gelişmeler ile kültürün birbirinden ayrılmadan birlikte ele alınması gerekliliği; bunların kendi başlarına çok derin kavramlar olduğu; bu tanımın televizyonu tanımlamak için kullanılması durumunda çözümlemeyi kolaylaştırmak konusunda beklenildiği kadar fayda sağlamayacağı ve tanımda televizyonun bir endüstri olma niteliğinden söz edilmemiş olması hususlarındaki eksikliklere dikkat çekmektedir (Mutlu, 1999, s. 11-12). Televizyonun hayatımıza girmesiyle birlikte televizyonda yayınlanan yayınların birtakım özelliklere ve işlevlere sahip olduğu görülmüştür.

Televizyon yayınlarının dünyanın her yerine ulaşabilmeyi mümkün kılması, halk için yapılan bir sanat niteliği taşıması, simgeleri genelleştirmesi, yayınlarda görüntünün sesten daha önemli olması, okumanın değil anlatmanın esas olması, ekrandaki kişinin hareketlerinin yayına ses olarak yansımasının seyirciyi rahatsız etmemesi ve zaman alan, bireyi edilgen hale getiren, karışık ve ucuz olmayan bir araç olması televizyon yayınlarının özellikleri olarak sıralanmaktadır (Aziz, 2013, s. 84-85-86). "Haber verme, aydınlatma", "eğitme, kültürleştirme", "eğlendirme, dinlendirme", "etkileme", "inandırma", "harekete geçirme" ile "mal ve hizmetlerin tanıtılması" ise televizyon yayınının işlevlerini oluşturmaktadır (Aziz, 2013, s. 89-90). Televizyon yayınlarının özellikleri ve işlevleri de dikkate alındığında televizyonun günümüzde insan hayatının her alanını etkileyen bir kitle iletişim aracı olduğu görülmektedir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından yapılan Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması'nda (2018) en çok izlenen program türünün haberler olduğu sonucuna ulaşılması, insanların medyayı kullanma amaçlarının öncelikle çevrelerinde gerçekleşenler

hakkında bilgi edinme isteği olduğunu göstermekle birlikte medyanın haber ve bilgi verme işlevinin önemini de ortaya koymaktadır (RTÜK, 2018, s. 53). "Araştırmaya katılanların %69,2'si televizyona, %62,3'ü yazılı basına, %62,2'si radyoya, %59,1'i internet üzerinden haber sitelerine ve %53,7'si sosyal medyaya bir haber kaynağı olarak güvendiklerini belirtmişlerdir." Bu durum geleneksel medyaya güvenme oranının, internet ve sosyal medyaya duyulan güvenden daha yüksek olduğunu göstermektedir (RTÜK, 2018, s. 79). Televizyonun, haber kaynağı olarak ilk sırada yer alması ülkemiz açısından televizyon haberciliğinin önemini ortaya koymaktadır.

Televizyonda yayınlanan program türlerinden biri olan haber bülteni, RTÜK Program Türleri Kitapçığı'nda (2014a) halkın, bilgi sahibi olma gereksinimini gidermek amacıyla aktüel, siyasi, iktisadi, topluma ve kültüre ilişkin hususlar, olaylar ve bunlarla ilgili son durumlar hakkında basın ve yayın meslek ilkeleri doğrultusunda, gerçeklik ve hızlılık ilkeleri göz önünde bulundurulmak suretiyle izlenerek bir araya getirilen ve izleyicilere veya dinleyicilere olağan dışı durumlar haricinde aksatılmadan, belirli saatlerde sunulan program türü olarak tanımlanmaktadır (s. 11).

Televizyon haberlerinin hazırlanma aşamasında ekip çalışması yapılmaktadır. Televizyon kanallarının haber birimine gelen gündem incelendikten sonra seçilen olaylar haber ekipleri tarafından takip edilmektedir. Televizyon haber ekibi kamera ve muhabir olmak üzere en az iki kişilik bir grup halinde belirlenmektedir. Haber ekibi, olayı gerçekleştiği yerden izleme, bilgi edinme, görüntü alma ve ihtiyaç olması halinde röportaj ve anons çekimleri yapma çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Görüntü ve röportajlar haber ekibi tarafından izlenerek haber metni yazılmaktadır. Haber metni yazıldıktan sonra yapılan çekimler birleştirilip düzenlenerek haber, yayına hazır hale getirilmektedir. Hazırlanan haberler, ana haber, ara haber ve kapanış haberleri aracılığıyla televizyonda yayınlanmaktadır (Uygunç & Genç, 1998, s. 148).

"Prime time"[1] adı verilen ve akşam kuşağında yayınlanan ana haber bültenlerinin süresi yarım saatten başlayarak bir saate kadar çıkabilmektedir. Ana haber bülteninin ilk bölümünde ulusal ve uluslararası öneme sahip olaylar, siyasi haberler, hükümet ve meclis çalışmaları ile ilgili haberler yayınlandıktan sonra kaza ve şiddet haberleri ile devam edilerek magazin haberleri ile bülten sonlandırılmaktadır. Yarım saatte bir, saat başı, iki saatte bir şeklindeki aralıklarla yayınlanmasına televizyon kanalının kimliğine göre karar verilen ara haberin süresi ise çoğunlukla 10 dakikayı aşmamaktadır. Kapanış haberleri ise gün sonunda

[1] RTÜK, Medya Terminolojisi El Sözlüğü'nde "(TV) Birincil (öncelikli) zaman dilimi, izlenme oranının en yüksek olduğu zaman dilimi" olarak ifade edilmektedir (RTÜK, t.y.a).

yani gece yarısı yayınlanan haber bülteni olarak günün önemli haberlerine yer vermektedir (Uygunç & Genç, 1998, s. 148). Televizyon yayınlarının sahip olduğu özellikler bir televizyon yayını olan haber bülteni, ana haber bülteni gibi televizyon haberlerinin de yapısal olarak birtakım özellikleri olmasına sebep olmaktadır.

Televizyon haberinin yapısal özellikleri ise şu şekilde açıklanmaktadır:

- Televizyon haberi, oldukça hızlı bir şekilde hem de canlı yayın özelliği sayesinde olaylar gerçekleştiği an ekran başındakilere ulaşmaktadır.
- Televizyon haberleri özet haber niteliği taşımaktadır.
- Televizyon haber bülteni izleyicilerinin KANAL Değiştirmediği takdirde bazı haberleri izlememe ihtimali bulunmamaktadır.
- Televizyon toplumun tamamını hedef kitle olarak almaktadır.
- Görüntü televizyon haberlerinin temel unsuru olduğundan bazı önemli haberler görüntüsü olmadığı için yayınlanmamaktadır.
- Televizyon haberleri kalıcı olmadığı için kaydedilmediği takdirde varlığı sona ermektedir (Uğurlu & Öztürk, 2006, s. 54-55).

Televizyon haberciliğinde kullanılan canlı yayın tekniği sayesinde olayların meydana geldiği anın ekrana yansıtılabilmesi, televizyon haberlerine duyulan güveni artırmaktadır. Televizyon haberlerini anlamak için okuma yazma bilmek gerekmemesi de televizyon haberlerine geniş kitleler tarafından ulaşılabilmesini sağlamakta ve televizyon haberlerinin kamuoyu oluşturma fonksiyonunu güçlendirmektedir (Uygunç & Genç, 1998, s. 147).

20. yüzyılda etkinlik kazanan radyo ve televizyon, yapısal özellikleri dolayısı ile yazılı basında temel değişimlere neden olmuştur. Bu değişim sonucu ortaya çıkan yeni haber verme anlayışına konuşma şeklinde haber verme adı verilmektedir. Konuşma şeklinde haber verme tekniğinde izleyicilerin kolayca anlayabileceği, arkadaşça bir dil kullanılmaktadır. Bu teknik alışılmış haber yazma kurallarını ortadan kaldırmamış ancak bu kuralların radyo ve televizyonun yapısal özelliklerine uygun hale getirilmesi ile haber yazım kurallarına yenilik getirmiştir (Tokgöz, 2003, s. 369).

4.4.1. Türkiye'de Televizyon Haberciliği

Ülkemizdeki televizyon haberciliği anlayışının genel çerçevesinin çizilebilmesi adına televizyonun, ülkemize gelmesi ve akabinde yaygınlaşmasıyla birlikte televizyon yayıncılığının ve haberciliğinin gelişme sürecinin anlatılması uygun olacaktır. Bu bağlamda,

uzun süre tek kanal olarak televizyon yayıncılığı alanında varlığını sürdüren TRT ve daha sonra özel kanalların yayın hayatına başlama süreci ile ilgili çalışmalar da ülkemizdeki televizyon yayıncılığı faaliyetleri içerisinde yer aldığından bu kısımda söz konusu hususlara değinilmektedir.

Türkiye'de, televizyon yayını faaliyetleri 16 Temmuz 1952'de televizyonun kısa bir zaman içerisinde önem kazanacak bir yayın şekli olduğunu ifade eden bir iç yazışma ile İstanbul Teknik Üniversitesi Elektrik Fakültesi Yüksek Frekans Tekniği Kürsüsü'nde başlatılmıştır. 1971 yılına kadar İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından canlı bir şekilde gerçekleştirilen deneme yayıncılık hizmeti, 30 Ağustos 1971 yılında yapılan bir protokolle Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na (TRT) devredilmiştir (Uygunç & Genç, 1998, s. 46-47-48). TRT, radyo ve televizyon yayınlarının devlet adına yansız, gerçeklere dayalı ve yeterli bir şekilde yapılması amacıyla tüzel kişiliği bulunan özerk bir kamu iktisadi teşebbüsü olarak 1 Mayıs 1964 tarihinde özel bir kanun ile kurulmuştur. TRT bünyesindeki ilk deneme yayını ise 31 Ocak 1968 tarihinde Ankara'da yapılmıştır (TRT, t.y.). TRT'nin yayınlarında uyması gereken ilkelerin, dönemin Anayasası olan 1961 Anayasası ve yayıncılık anlayışındaki gelişmeler dikkate alınarak belirlendiği ve yayıncılık hizmetinin bu ilkeler doğrultusunda yapıldığı görülmektedir. Bu nedenle 1961 Anayasası ve o dönemde belirlenmiş olan TRT ilkelerinden bahsedilmesi yayıncılık ilkelerindeki anlayışın ortaya konulması açısından önem taşımaktadır (Gözübüyük, 1969, s. 58).

TRT'nin yayınlarında uyması gereken ilkeler 1961 Anayasası, 359 sayılı TRT Kanunu ve TRT Yönetim Kurulu'nun Anayasayı ve Kanunu dikkate alarak çıkardığı genel yayın ilkeleri ile belirlenmiştir (Gözübüyük, 1969, s. 58). Anayasada, radyo ve televizyon yayınlarının objektif olarak yapılması ile TRT'nin kültür ve eğitimin gelişimini sağlamak amacıyla yayın yapması hususları düzenlenmiştir (Gözübüyük, 1969, s 59).

359 Sayılı TRT Kanunu'nda yer alan yayın ilkelerinde ise TRT'nin tarafsız hizmet anlayışıyla hareket etmesi ve programların, Anayasanın esasını oluşturan fikir ve ilkeler ile Cumhuriyetin özelliklerine sahip çıkılmasını sağlayan ve söz konusu fikir, ilke ve özellikler doğrultusunda düşünce ve davranış şekli geliştiren bir anlayışla; Türk toplumunun içinde bulunulan çağın şartlarına uygun medeniyet düzeyine ulaşması amacını taşıyan Atatürk devrimlerini ve bu devrimler sayesinde elde edilen düşünce ve yaşam şeklinin kalıcı olması ve geliştirilmesi amacıyla; düşünce, sanat, ulusal eğitim, halk eğitimi ve toplumun gelişmesi açısından ihtiyaçları karşılayacak şekilde yetkili uzmanlar tarafından hazırlanması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca haber ve yoruma bir arada yer verilmemesi, haberin gerçeklik, hızlılık ve modern habercilik ilkeleri ile bağdaşması ve yayınlar siyasi yorum özelliği

taşıyorsa bu yayınların farklı ve zıt fikirleri de aktaracak şekilde gerçekleştirilmesi ile haber kaynaklarının gösterilmesi de gerekmektedir (Gözübüyük, 1969, s. 59).

TRT Yönetim Kurulu'nun, 1961 Anayasası ve 359 Sayılı TRT Kanununda yer verilen yayın ilkeleri doğrultusunda Anayasa'nın temel hak ve ödevler ile diğer maddelerinde yer alan esaslara ve 359 sayılı Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kuruluşu Hakkında Kanun hükümlerine rivayet edilerek belirlediği genel yayın ilkeleri içerisinde, Türk milletinin her durumda sahip olduğu bölünmez bütünlüğüne aykırı davranılmaması; milli beraberlik anlayışıyla Türk milletinin yükseltilmesini hedefleme; kişi hak ve özgürlükleri, milli beraberlik, sosyal adalet, dirlik ve refah için hizmet verme; Cumhuriyete ve niteliklerine, Atatürk devrimleri ve milletin egemenliği için çalışma şartları bulunmaktadır. Ayrıca Anayasanın üstünlüğü ve devlet organlarının yetki alanlarına dikkat edilmesi; kişi hak ve yükümlülüklerine saygılı olunması; seçim kanunlarındaki hükümler ayrı tutularak her zaman tarafsız olunması; haberlerin doğruları yansıtmasına dikkat edilmesi ve programların düşünce, sanat, ulusal eğitim, halk eğitimi ve toplumun gelişmesi açısından ihtiyaçları karşılaması gerekmektedir. Belirtilen ilkelerle birlikte TRT'nin yaptığı yayıncılığın kamu yayıncılığı olması nedeniyle yayınlarında, toplumda dirlik, birlik ve beraberlik duygusu oluşturmak; güveni sarsan, karamsar, saygıdan yoksun yayınlara yer vermemek; yaşamı ve birbirini sevmeyi, çalışma isteğini artırmayı amaçlamak; ülkede gerçekleşenleri gizlemeden bilimsel ve nesnel olarak aktarmak; ülkenin menfaatini korumak, milletin kendi çalışma kuvvetine ve ülkenin ekonomik olanaklarına duyulan güveni güçlendirmek; devlet ve millet arasında iş birliği yapılmasını sağlamak; Türk milletini refaha eriştirecek faaliyetlerden ve planlı çalışmadan yana olmak ve bu hedeflerini gerçekleştirebilmek için TRT'nin öncelikle millet ve Anayasa için çalıştığını ilan etmesinin ve milletin güvenini kazanmak için çabalamasının temel amacı olacağı da genel yayın ilkeleri içerisinde yer almıştır (Gözübüyük, 1969, s 59-60-61). 1982 Anayasasının kabul edilmesiyle birlikte birçok alanda olduğu gibi yayıncılık alanını da etkileyecek değişikler ortaya çıkmıştır.

1982 Anayasası'nın 133 üncü maddesinde radyo ve televizyon istasyonlarının sadece devlet tarafından kurulmasının öngörülmesine karşın ilk olarak; Anayasa'nın temelini oluşturduğu 2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu'nda TRT haricindeki elektronik yayınların da düzenlenmesinin hedeflenmesi ve bu nedenle birtakım görev ve yetkilere sahip olan Radyo Televizyon Yüksek Kurulu kurulması ikinci olarak; 2954 Sayılı Kanunu'nun yürürlükten kalkan 4 üncü maddesinin d bendinde yer verilen kapalı devre yayınlar ile aslında "… gerçek ve özel, hukuk tüzel kişiliklerinin kapalı devre televizyon

sistemi kurmalarına ve işletmelerine …" imkan verilmesi ile yayınlar devlet eliyle gerçekleştirilmeye devam etmesine rağmen yayın yapması yasak olan özel teşebbüs temelli yayıncılık tartışılmaya devam etmiştir (Uğurlu & Öztürk, 2006, s. 94). 1983-1987 yılları arasında televizyon yayıncılığının yönetim biçiminde meydana gelecek ilerlemelerin habercisi ise; TRT'nin, özel yapım şirketlerinin gelişiminin teşvik edilmesini sağlayan politikası ile yalnızca program yapımlarına değil aynı zamanda ithal eserlerin seslendirilmesi için stüdyolar kurulmasına da vesile olması; devletin, iletişim teknolojilerinin ilerlemesi ve bir bütün haline gelmesi sonucu ortaya çıkan imkanları PTT (Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü) üzerinde bir araya getirme politikası benimsenmesi olarak gösterilebilmektedir (Mutlu, 1999, s. 63). Türkiye'deki televizyon yayıncılığı ile ilgili düzenlemelerin tartışılmasına paralel olarak ortaya çıkan teknolojik gelişmeler ile televizyon yayıncılığı gelişim ve dönüşüm göstermeye devam etmiştir.

1980'li yıllarda renkli yayına geçilmesinin yanı sıra TRT 2, TRT 3 ve TRT GAP'ın yayına başlamasıyla TRT'nin kanal sayısı da artış göstermiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2011, s. 36). 1989 yılına gelindiğinde, ilk olarak PTT Genel Müdürlüğü'nün bulunduğu il olan Ankara'nın Çankaya bölgesinde kablolu televizyon yayınlarının deneme yayınına başlanmıştır. Uzun bir dönem kısıtlı kanal sayısına erişebilen izleyicinin çok kanallı bir televizyon yayınına düşük bir abonelik ücreti ile ulaşması sonucu kablolu televizyon yayını kısa sürede büyük ilgi görerek Ankara'dan sonra İstanbul ve diğer illerde de yaygınlaşmıştır (Aziz, 2013, s. 206).

7 Mayıs 1990 tarihinde deneme yayınlarına başlayan Star 1, 4 Ekim 1990'da yayınlarına sona vererek asıl yayın hayatına başlamış ve Türkiye'nin özel bir televizyon kanalı olmuştur. Bu gelişme neticesinde 1990 yılı diğer özel televizyon girişimcileri için de oldukça umut vadeden bir yıl olmuştur (Uğurlu & Öztürk, 2006, s. 100). 1992 yılından itibaren Tele-on, SHOW TV, Kanal 6, HBB TV, Flash TV, TGRT ve benzeri televizyon yayınları da ortaya çıkmıştır (Aziz, 2013, s. 208).

1982 Anayasası'nın 133 üncü maddesinin, 8 Temmuz 1993 tarihinde değiştirilmesiyle radyo ve televizyon istasyonlarının kurulması ve işletilmesi serbest hale gelmiştir (Genç, 1998, s. 365). Anayasa'da yapılan bu değişiklikle birlikte özel kesim tarafından 1990 yılında başlayan Anayasa'ya aykırı yayınlar artık Anayasa'ya uygun hale gelmiştir (Aziz, 1995, s. V). 1996 yılında yayın hayatına başlayan NTV ise Türkiye'nin ilk haber kanalı olma niteliği taşımaktadır (Uğurlu & Öztürk, 2006, s. 113). Özel televizyon kanallarının yayın hayatına başlamasıyla birlikte halk, haberlere ve diğer programlara TRT dışında farklı kanallardan da ulaşmaya başlamıştır (Uğurlu & Öztürk, 2006, s. 103). Bu

noktada, özel kanalların yayın hayatına başlamasıyla birlikte farklı haber sunumları ve habercilik örnekleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Kanal sayılarının artması ve televizyon haberciliğinin yaygınlaşması ile yayıncılık ve özellikle haber yayıncılığı alanına etik ile ilgili birtakım düzenlemeler yapılması zorunlu hale gelmiştir.

3.5. Haber Etiği

Televizyon haberciliğinde etik kavramının anlaşılması açısından öncelikle etik ve ahlak kavramlarının tanımları yapılarak, etik kavramının türleri, haber etiği, öz denetim, televizyona özgü etik sorunlarının incelenmesi önem arz etmektedir. Türkiye'deki öz denetim uygulamaları ve yasal düzenlemelerden Basın Şeref Divanı ve Basın Ahlak Yasası, Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları, Basın Konseyi ve Basın Meslek İlkeleri, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, Akıllı İşaretler ile televizyon izleyici temsilciliğinin incelenmesi ülkemizdeki işleyişin anlaşılması açısından yol gösterici olacaktır.

Sözlük anlamı olarak etik, "Töre bilimi", "Ahlak", "Ahlaki, ahlakla ilgili." (Türk Dil Kurumu, 2005, s. 43) olarak, ahlak ise "Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları", "İyi nitelikler, güzel huylar" (Türk Dil Kurumu, 2005, s. 661) şeklinde tanımlanmaktadır. Ahlak felsefesi anlamı da taşıyan etik kavramı, ahlaki olarak uygun görülen bireysel, kurumsal ve toplumsal değerlerin açıklanması ve bu değerlerin bireyin tutumunu değerlendirmenin ana ölçütü olarak kullanılmasını ifade etmektedir (Demir, 2006, s. 25). Etik; ahlaki durumun tasvir edildiği, gözlem yapabilmek için vasıtaların geliştirildiği bir araştırma disiplini olan betimleyici etik "etica descrittiva"; etiği belirli bir grup veya toplumda yürürlükte olan veya evrensel olma iddiası taşıyan kuralların ve yaptırımların üreticisi olarak tanımlayan normatif etik "etica normativa"; iyi, kötü, doğru veya yanlış olandan ne anlaşılması gerektiği hususunda kriterler oluşturan, bunları teyit eden ve eleştiri niteliği taşıyan bir talep olarak tanımlayan kurucu etik "etica fondativa" olmak üzere üç araştırma alanını kapsamaktadır (Morresi, 2006, s. 22).

Medya alanında etik ya da öz denetim görüşü gazeteciliğin daha önce geliştiği Batı'da kendini göstermiştir. Batı'da gazetecilik mesleği için etik, okur ile kurulan ilişkinin güven esasına dayanması ve bu güvenin devam ettirilebilmesi adına gazetecilerin almış oldukları tedbirleri ifade etmektedir (Girgin, 2014, s. 240). Dursun (2010), gazetecilik ve haberciliğin etik ilkelerini ve mesleki kodlarını, gazetecilik mesleğinin belirli ilkeler

çerçevesinde icra edilmesini sağlayan, elverişli çalışma yöntemlerini düzenlemeyi kolay hale getiren ve gazetecilik mesleğinin halk tarafından kabul görmesini sağlayan düzenlemeler olarak tanımlamaktadır (s. 24).

Etik normlar ile medya alanında çalışanlara kılavuzluk etmek, doğru davranışı desteklemek ve bunları temin edecek ilkeler getirmek, başka bir deyişle gazetecilik mesleğinin gözetilmesi hedeflenmektedir. Demokrasinin olduğu toplumlarda medyanın, vatandaşın şahsi fikrini oluşturması için ihtiyacı olan enformasyonu karşılamak zorunda olduğu görüşü, medya mensuplarının bu görevi icra ederken gözetmesi gereken hususları tanımlayan ilkelerin getirilmesini gerektirmiştir (Otan, 2004, s. 14).

Haber haline getirme fonksiyonunun doğru bilgi kullanılarak, toplumun yararı gözetilerek ve herhangi bir değer aşağılanmadan gerçekleştirilmesi haber etiği olarak tanımlanabilmektedir. Doğru bilgi ya da gerçeğe uygun olma unsuru, objektif bir bakış açısını gerektirmektedir. Ayrım yapmadan, olguyu olduğu haliyle bildirmek; kişilik hakları ve kişisel hayata saygılı olmak; halkta korku ve telaş yaratmamak; gerçekleri anlatırken insan, halk, tabiat ve başka değerlerin gözetilmesi konusunda hassas olmak, bu tarz haberlerin aktarılması tercih edilerek halka bilgi vermek, gerekli görülen hallerde ikaz etmek ve benzeri konular haber etiği kapsamında değerlendirilmesi gereken ilkeleri oluşturmaktadır (Dedeoğlu, 2013, s. 137-138).

Matelski (1996), televizyon haberlerindeki özel etik sorunları, trajik haberler, dış haberler, kamuya mal olmuş kişiler ve televizyon haberlerinin canlandırılmasına ilişkin etik sorunlar olarak ele almakta ve bu etik sorunları çözümlemek için Dr. Ralph Potter'ın 'Potter Kutusu' isimli yapısal analizinden yardım almaktadır. 'Potter Kutusu' muhabirlere, olayın veya durumun tanımını yapma; hem şahsi hem de profesyonel değer yargılarını açıklama; bu değerleri, kanalın ilkeleriyle kıyaslama ve kendi önceliklerini sıralama konularında yardım etmektedir (s. 64).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan canlı yayın yapma olanağı, trajik olayları konu alan haberlerde, olay yeri görüntülerinin izleyiciye ulaştırılmasını mümkün kılmaktadır ve bu durum bir etik sorunu olarak ortaya çıkarmaktadır. Haberin en canlı yönüne sahip olmak ile trajedinin sömürülmesi arasındaki etik ayırım çizgisi belirginliğini yitirmektedir (Matelski, 1996, s. 64-65). Dış haberler verilirken kanalların haber yönetmenlerinin değerleri, kanalın ilkeleri ve öncelikleri ile muhabirin kişisel ve profesyonel değerleri, haberin verilip verilmeyeceği eğer verilecekse nasıl verileceği gibi etik sorunları ortaya çıkarmaktadır (Matelski, 1996, s. 70-71-72). Ünlü kişilerin hayatlarının kamuya mal olmuş kısımları ve özel hayatlarının gizliliği ile halkın ünlü kişilerin özel hayatları hakkında

bilgi sahibi olma isteği ve haber alma özgürlüğü arasındaki çekişme etik ihlallere neden olmaktadır (Matelski, 1996, s. 73). Haber değeri taşıyan olaylar canlı olarak verilemediği durumlarda canlandırma yoluna başvurulması da bir etik sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Matelski, 1996, s. 75-76). Televizyon haberlerinde canlandırma ve arşiv görüntüleri kullanılması durumunda görüntülerin bu özelliklerinin mutlaka belirtilmesi gerekliliği, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir. RTÜK tarafından yayımlanan Yayın İlkeleri Rehberi'nde de (2014b), 6112 Sayılı Kanun'da yer verilen düzenlemenin yanı sıra canlandırmaların yanılmaya yol açacak şekilde verilmemesi gerektiği de belirtilmektedir (RTÜK, 2014b, s. 21).

3.5.1. Türkiye'deki Öz Denetim Uygulamaları ve Yasal Düzenlemeler

Medyanın öz denetimi, basının yasal müeyyidelerle karşı karşıya kalmamak için mesleki ve ahlaki/etik ilkelerden yardım alarak kendi kendisini denetlemesi şeklinde açıklanabilmektedir (Demir, 2006, s. 39). Demir (2006), öz denetim sistemlerinin kuruluş ve çalışma aşamalarında etkili olan hususlar ile hukuki durumları incelendiğinde bunların çoğunlukla gönüllü kuruluşlar ve kanuna dayanan mecburi kuruluşlar olarak iki ayrıldığını ifade etmektedir (s. 39-40). Bu nedenle ülkemizde hem basın ve yayın organlarının kendi kendilerini denetlemek amacıyla kabul ettikleri ilkeler hem de kanunlar tarafından getirilen yükümlülükler, meslek etiği alanını düzenlenmektedir. Kanunların temelini oluşturması nedeniyle herhangi bir alanda yapılacak düzenlemelerde olduğu gibi basın yayın alanında da yapılacak düzenlemelerin mutlaka önce Anayasaya uygun olması gerekmektedir. Bu doğrultuda, 1982 Anayasası'nın 26 ila 32 inci maddelerinde; "düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti"; "bilim ve sanat hürriyeti"; "basın hürriyeti"; "süreli ve süresiz yayın hakkı"; "basın araçlarının korunması"; "kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle iletişim araçlarından yararlanma hakkı" ile "düzeltme ve cevap hakkı"nın teminat altına alındığı ve bu hususlarla ilgili düzenlemelerin getirildiği görülmektedir. Anayasaya ve kanunlara dayanan ancak bunlar haricinde yapılan öz denetim çalışmalarıyla da basın ve yayın alanı düzenlenmeye çalışıldığından, bu kısımda ele alınacak olan Basın Şeref Divanı ve Basın Ahlak Yasası, Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları, Basın Konseyi ve Basın Meslek İlkeleri, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, Akıllı İşaretler ve izleyici

temsilciliği hakkında bilgi verilmesinin ülkemizdeki işleyişin anlaşılması açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

3.5.1.1 Basın Şeref Divanı ve Basın Ahlak Yasası

Türkiye'de basının öz denetimi ile ilgili çalışmalar 1960 yılına kadar yapılmamıştır. Öz denetim sistemi olarak ortaya çıkan ilk kuruluş Basın Şeref Divanıdır (Demir, 2006, s. 112-113). 24 Temmuz 1960 tarihinde 'Basın Ahlak Yasası', Türkiye Gazeteciler Cemiyeti öncülüğünde gazeteciler ve yayın kuruluşları temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Yasanın gereklerinin yerine getirilmesi aşamasındaki denetim için ise 'Basın Şeref Divanı' kurulmuştur (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, t.y.a).

Basın Ahlak Yasası, 10 maddeden oluşmaktadır. Yasa içerisinde yer verilen ilkeler, Türkiye'de, Basın Ahlak Yasası çıkana kadar hazırlanmış olan ve meslek mensuplarının kendi istekleriyle tabi olmayı kabul ettikleri ilk meslek etik ilkeleri olma özelliği taşımaktadır (Özgen, 2005, s. 20).

Gazetecilik mesleğini bir kamu hizmeti olarak tanımlayan Basın Ahlak Yasası'nda, gazetecilik mesleğinin, gazetecilik kapsamında olmayan şahsi ya da ahlak dışı amaç ve çıkarlar için kullanılamayacağı gibi kamu yararına aykırı olarak da kullanılamayacağı belirtilmektedir. Yayınların, ahlak dışı ya da müstehcen olması; kişi, kurum ve toplulukları hedef gösteren yazılarda kaba ve çirkin ifadeler kullanılması, onur ve itibara yönelik uygunsuz yayın yapılması ve bunlara iftira edilmesi; kamunun yararına olmayan durumlarda kişilerin özel hayatlarının aşağılayıcı şekilde gösterilmesi ve gizli olan bilgilerin yayınlanması; dinin kötüye kullanılması; haberlerde ve olayların yorumunda değişiklik veya kısaltma yapmak suretiyle kasıtlı olarak gerçeklerin çarpıtılması, doğruluğundan kuşku duyulan ve gazetecilik imkanlarıyla soruşturulabilen haberlerin soruşturulmadan verilmesi; taraflı haber yapılması ve haberin içeriğindeki unsurların, haber başlıklarında değiştirilerek verilmesi Basın Ahlak Yasası'nı ihlal eden hususlar arasında sayılmaktadır. Ayrıca gazetecilere haber kaynaklarının gizliliğini muhafaza etme ve bilgileri dahilinde olan sırlara saygı gösterme şartı getirilmektedir. Basın Ahlak Yasası'nda yazı, resim veya haber kaynaklarının yayınlanması için belirlenen süre şartına aykırı davranılamayacağı, bunların ilan veya reklam niteliğinde olduğu hallerde, bu niteliklerinin herhangi bir kuşkuya neden olmayacak şekilde belirtilmesi ve belli zaman aralıkları ile çıkan yayınlarda doğru olmayan bilgilere yer verilmesi sonucu ortaya çıkan cevap veya düzeltmelerin, cevap veya düzeltme sonucunu doğuran yazının etkisini tamamen ortadan kaldıracak nitelikte ve en yakın

zamanda yayımlanması gerektiği de belirtilmektedir (Basın Ahlâk Yasası ve Basın Şeref Divanı Statüsü, 1960 aktaran Demir, 2006, s. 116-117). Basın Ahlak Yasası'nda düzenlenen hususları denetlemek için kurulan Basın Şeref Divanı'nın, gereken etkinliği ve işlerliği oluşturamamasında etkisi olduğu düşünülen birtakım faktörler bulunmaktadır.

Basın Şeref Divanı'nın sadece ceza veren bir kuruluş şeklinde oluşturulması ve bu nedenle sevgi ve saygınlık kazanamaması (İçel, 1990, aktaran Girgin, 2014, s. 264); ahlaki müeyyidenin teşhir etme özelliği taşımasının gazeteciler üzerinde etkili olmaması; Basın İlan Kurumu Yasası'nın 49 uncu maddesi uyarınca Ahlak Yasası'nı ihlal eden gazeteciler için ilan kesme gibi parasal müeyyidelerin hayata geçirilmek istenmesi sonucunda gazetelerin taahhütlerini çekerek Basın Şeref Divanı'ndan ayrılmak istemeleri; Divan'ın yaşadığı mali sorunlar; Türkiye'deki siyasi ve ideolojik tartışmaların artması nedeniyle Basın Ahlak Yasası'nın ihlalinin artması ve Divan'ın bu ihlalleri takip edememesi ve takip yapılan durumların da bu nedenle adaletli olmadığı izlenimi yaratması; Basın Şeref Divanı'nın basın mensupları ve halk üzerinde istediği saygınlığı yaratamaması ve kararlarının ahlaki bir müeyyide olarak halkı istenilen şekilde etkilememesi; Basın Ahlak Yasası'nı ihlal eden gazetecilerin halk tarafından yeterli bir şekilde denetlenememesi; Türk basınında, kültür mirası niteliğinde olan ahlaki kriterlerin hâlâ yerini bulamamış olması; patronların süreli yayınlar üzerinde kurdukları etki nedeniyle basın mensuplarına uygulanacak yaptırımların etkili olmaması, Basın Şeref Divanı uygulamasının başarısızlıkla sonuçlanmasının nedenleri arasında sayılmaktadır (Girgin, 2014, s. 264-265). Basın Şeref Divanı'nın eleştirilmesinde ve sonuç olarak uygulama alanında devamlılığını sağlayamamasında etkili olan faktörlerin anlaşılmaya çalışılmasının, toplumun ve gazetecilerin beklentileri ile eksik kaldıkları hususların neler olduğunun ortaya çıkarılmasına yardımcı olacağı söylenebilmektedir.

3.5.1.2. Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları

14 Şubat 1972 tarihinde Uluslararası Basın Enstitüsü'nün belirlemiş olduğu dokuz madde 'Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları' olarak kabul edilmiştir (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, t.y.a). Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları, gazeteciye haberin kesin ve doğru olmasına özen gösterme ve haberin detaylarıyla birlikte doğruluğunu denetleme zorunluluğu getirerek haberin temel bir unsurunun kasten değiştirilmesini ya da unutulmasını ihlaller arasında düzenlemektedir. Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralların'da, haberin ve fotoğrafın ahlaka uygun yollarla elde edilmesi ve gazetecinin sadece saygınlığını ve tarafsızlığını

kanıtlayabileceği bir işi üstlenmesi gerektiği belirtilerek bir haber veya yorumun yazarı tarafından söz konusu yazının doğru olduğuna dair güvence verilmediği takdirde bu durumun sorumluluğunu taşıyacağı ifade edilmektedir. Ayrıca gazetecilik mesleğinin, halkın menfaatine hizmet etmesi gerektiği ve kamu yararına aykırı şahsi bir çıkarın gözetilmesinin gazetecilik mesleği ile bağdaşmadığı belirtilerek halkın yararını düşünmenin ve bunu yerine getirmenin mesleki görevlerin özünü oluşturduğu ifade edilmektedir. Aktarılırken doğru olmadığı açık bir şekilde belli olan haberlerin, onları yayanlar tarafından en kısa süre içinde gerçeklerin yayınlanması suretiyle düzeltilmesi ve doğruluğu kanıtlanmamış tüm söylenti ve haberlerin de bu şartla yayımlanması gerekmektedir. Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralların'da, basın aracılığıyla namus ve itibara zarar veren yazılar yazmak, iftira ve hakaret etmek, ödeme kabul etmek, sahibinin bilgisi olmadan alıntılama yapmak büyük mesleki suçlar olarak sayılmaktadır. Herkesin namus ve saygınlığına saygı gösterilmesi gerektiği ve bu nedenle kişinin onuruna ve itibarına zarar verecek şekilde özel hayatıyla ilgili haber ve yorum yapmanın söz konusu olamayacağı sadece ülke ve kamu yararı için yapılan bu türden bir yayının bu yasağın kapsamı dışında tutulduğu görülmekle birlikte bahsi geçen şekilde verilen bir haberin konusu olan kişinin, yapılan yayına cevap vermesine izin verilmesi gerektiği de belirtilmektedir. Yabancı bir ülkedeki olayların betimlemesinin ve çözümlemesinin ise sadece bu ülkeler hakkında doğru ve tarafsız bilgilere sahip olan gazeteciler tarafından yapılması öngörülmektedir (Koloğlu, 1999).

Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları ile Basın Ahlak Yasası'nda yer alan düzenlemeler arasında benzerlikler bulunmaktadır. Bu durumda, gazetecilik mesleğinde düzenlenmesi gerektiği düşünülen veya öncelik verilen konular meslek etiği, sorumlu gazetecilik anlayışı ve meslek itibarı, kişilerin hak ve hürriyetleri ile kamu yararının koruması olarak sıralanabilmektedir.

3.5.1.3. Basın Konseyi ve Basın Meslek İlkeleri

Basın Şeref Divanı'nın sona ermesi ve medyanın kendi kendini denetleme isteği neticesinde bağımsız ve gönüllülük esasına dayalı olan Basın Konseyi, 6 Şubat 1988 tarihinde kurulmuştur (Düzgün, 2013, s. 60). Dışarıdan gelebilecek müdahalelerin engellenmesi amacıyla, Basın Konseyi'nin kuruluşu sözleşme ile gerçekleştirilmiştir. Basın Konseyi Sözleşmesi'nin ve Basın Meslek İlkeleri'nin 294 basın mensubu tarafından

görüşülerek geliştirilmesi, Basın Konseyi'nin bağımsız bir öz denetim mekanizması olarak kurulmasında ortak bir karara varıldığını göstermektedir (Basın Konseyi, t.y.a).

Halkın gerçeklere ulaşabilmesi için gerekli olan iletişim özgürlüğünün korunması, gerçeklerin ortaya çıkarılması ve olduğu gibi aktarılması, Basın Konseyi'nin yaptığı çalışmalara karışılmasının engellenmesi hususlarını da kapsamına alan Basın Meslek İlkeleri'nde; soy, cinsiyet, yaş, sağlık, fiziksel engel, sosyal seviye ve dini inanç konularında insanları kötüleyen ve küçük düşüren; eleştiri niteliğini aşan küçük düşürücü ve iftira içeren ifadeler kullanılan; fikir, vicdan ve ifade hürriyetini kısıtlayan; genel ahlakın, dini inançların ve aile müessesinin esaslarına zarar veren yayınlar ile kamu yararı olmayan hallerde kişilerin özel hayatına ilişkin yayınlar yapılamayacağı belirtilmektedir (Basın Konseyi, t.y.b).

Basın Ahlak Yasası ve Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları ile benzerlik taşıyan Basın Meslek İlkeleri'nde de gazetecilik mesleği bir kamusal hizmet olarak ele alınarak gazetecilik mesleğinin ahlak dışı şahsi gayeler ve menfaatler için kullanılamayacağı, gazetecilik imkanları ile soruşturulabilen haberlerin soruşturulması ve haberlerin doğruluğundan emin olunmadan yayınlanmaması gerektiği ifade edilmektedir. Basın Meslek İlkeleri'nde yer alan; yayınların ilan veya reklam özelliği taşıması halinde bu durumun karışıklığa neden olmayacak şekilde belirtilmesi; cevap ve düzeltme hakkına saygı gösterilmesi; yayınlarda intihal yapılmaması; sır niteliği taşıyan bilgilerin kamu yararı olmadıkça yayınlanmaması; haber alma ve gerçekleri öğrenme hakkının korunması; bilginin elde edildiği kaynağın, halkı aldatmayı hedeflemediği durumlar dışında gizli tutulması; gazetecilik mesleği ile bağdaşmayan davranışlarda bulunulmaması; zorbalık, şiddet, ayrımcılık ve nefreti destekleyen ve insani değerlere aykırı yayın yapılmaması ve yayın tarihi için getirilen zaman şartına da uyulması gerekmektedir. Basın Ahlak Yasası ve Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları'nda yer almayan; kimsenin, mahkeme tarafından suçlu olduğuna dair karar verilmedikçe suçlu olarak gösterilmemesi ve kanunlarda suç olarak belirtilen eylemlerin bir kişiye isnat edilebilmesi için eylemin gerçekten o kişi tarafından gerçekleştirildiğine inanılmasını mümkün kılacak nedenlerin varlığının aranması maddelerinin Basın Meslek İlkeleri'nde açıkça düzenlediği görülmektedir (Basın Konseyi, t.y.b).

3.5.1.4. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi

1988 yılında Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi yayınlanmıştır (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, t.y.a). Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk

Bildirgesi'nde, gazetecinin tanımı, sorumlulukları, hakları, temel görevleri ile gazetecinin doğru davranış kuralları olarak belirtilen etik ilkeler yer almaktadır. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde yer alan gazetecinin tanımı; basın ve yayın kuruluşunda çalışan ve haber alma, inceleme, aktarma veya görüş bildirme görevleri bulunan, temel işi ve en önemli geçim kaynağı gazetecilik olan, çalıştığı kuruluşun tabi olduğu kanunlarda yapılan çalışan tanımı bu Bildirge'nin gazeteci tanımına uyan kişiler olarak özetlenebilmektedir (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, t.y.b).

Gazetecilerin sorumluklarını ise doğru haber alma ve bilgi edinme hakkının gereklerinin yerine getirilebilmesi için basın özgürlüğünün kurallara uygun olarak kullanılması ve bu doğrultuda dışarıdan ve içeriden gelebilecek kısıtlamalarla mücadele edilmesi; kamu otoriterleri ve patrondan önce halka ve gerçeklere karşı sorumlu olunması ve haberin sorumluluğunun alınması oluşturmakla birlikte özgür düşünce, bilgi ve haberin toplumsal bir boyutu bulunduğu ifade edilerek gazetecinin sınırlarını en başta gazetecinin sorumluluklarının ve meslek ilkelerinin çizdiği belirtilmektedir (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, t.y.b).

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde sayılan gazetecilerin temel görevleri, Basın Ahlak Yasası, Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları ve Basın Meslek İlkeleri kısmında bahsedilen hususlarla benzerlik göstermekle birlikte bu düzenlemelerden farklı olarak gazetecinin, bilgiye ulaşmak için sosyal medyada kimliğini saklaması gibi aldatıcı yollara başvurmaması ve haksızlığa uğrayanların, gücü olmayanların, fakirlerin, dışlananların ve 'sesini duyuramayanların' sesi olma sorumluluğu olduğu da belirtilmektedir (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, t.y.b).

Bu çalışma kapsamında önem arz eden intihar olaylarının haberleştirilmesi ile ilgili açık bir düzenlemenin, daha önce bahsedilen Basın Ahlak Yasası, Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları ve Basın Meslek İlkeleri'nde yer almadığı görülmüştür. Ancak Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde, yalnızca halkı ilgilendiren siyasi veya tanınmış kişilerin intiharları ve suç unsurları taşıyan intihar olaylarının haberleştirilebileceği ve bu şartı taşıyan intihar olaylarının haberleştirilmesinin dahi istisnai olduğu belirtilerek, intihar yöntemi ile ilgili özendirme ve öğretme özellikleri taşıyan detaylara, fotoğraf, görsel ve intihar notuna yer verilmemesi gerektiği belirtilmektedir (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, t.y.b).

Gazetecinin doğru davranış kurallarını ise haber ve yorumun net bir şekilde birbirinden ayrılması; fotoğraf ve görüntü kullanımında dikkat edilmesi gerekenler; haber ve yorum ile ilan (reklam) arasındaki ayrımın kesin çizgilerle yapılması; gazetecinin dijital

medya alanında da Bildirge'ye bağlı olması; hedef göstermeme; gazetecilerin dayanışma içinde olması ve meslektaşlarıyla rekabet ederken dikkat etmeleri gereken hususlar; yargılama sürecinde yapılacak haberlerin özellikleri; haberde bilgi ve belge kullanımı; konusu çocuk, kadın, cinsel saldırı mağduru, cinsiyet kimliği, sağlık olan haberler ile ilgili göz önünde bulundurulması gereken hususlar; gazetecinin kurumsal menfaat, çağırılan davetler ve hediye gibi ekonomik menfaat ile arasındaki ilişkide bulunması gerekenler; öz eleştiri; yayın organı ve gazetecinin taraflı olması halinde bu durumun kamuoyuna net bir şekilde belirtilmesi; özel hayatın gizliliğinin ortadan kalktığı durumlar ve bu durumlarda dikkat edilmesi gereken hususlar; sanık, şahit veya bu kişilerin yakınlarına doküman veya görüntü elde etmek için para teklif edilmemesi, verilmemesi; sarsıcı durumlar ile ilgili haberlerde ve suçlu yakınlarına haberde yer verilmesi halinde dikkat edilmesi gereken hususlar; gazetecinin ekonomik durumu ve elde ettiği mali bilgi, açıklanmaması şartıyla verilen bilgiler, haberin kaynağının gösterilmesi ile ilgili hususlar; belli bir alanda uzmanlaşan gazetecinin o alanla kendini özdeşleştirmemesi, gazeteci olduğunu unutmaması; gazetecilik mesleğini icra etmeyen yurttaş gazetecilerinin de meslek ilkelerine uygun hareket etmesi; "barış gazeteciliği", "nefret söylemi", "nefret suçu", "ifade özgürlüğü", "hayvan hakları", "çevre ve iklim değişikliği", "trafik kazaları" ile ilgili konular olmak üzere burada sayılan tüm hususlara ilişkin kurallar oluşturmaktadır (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, t.y.b).

3.5.1.5. Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi

Türkiye, 1992 yılında Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlama sürecinde, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Sözleşme, 1993 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylamıştır (Çakır & Gülnar, 2007, s. 216).

Avrupa Sınırötesi Sözleşmesi, sözleşmeye taraf devletler arasında televizyon program hizmetlerinin serbestçe dolaşabilmesini amaçlamaktadır. Avrupa Sınırötesi Sözleşmesi'nde ifade ve haber alma özgürlüğü ile yayın izleme özgürlüğünün korunması, yayıncıların sorumlulukları, toplumun önemli olaylar hakkında bilgi alması, kültürel amaçlar, reklam, program desteklenmesi, Sözleşme'ye taraf olan ülkeler arasındaki yardımlaşma ve benzeri konularla ilgili maddeler yer almaktadır.

Avrupa Sınırötesi Sözleşmesi'nde program hizmetlerinin, haysiyet ve temel insan haklarına saygılı olması gerektiği belirtilerek ahlaka aykırı, şiddeti ve bir ırka yönelik nefret duygularını teşvik eden nitelikte program hizmetleri yapılmaması, gençlerin ve çocukların bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek program hizmetlerine çocuk ve

gençlerin maruz kalabileceği bir zaman ve saatte yer verilmemesi ile haberlerde gerçeklerin aktarılmasının sağlanması ve düşünce oluşumunun özgürce gerçekleştirilmesinin yayıncılar tarafından desteklenmesi hususlarına yer verilmektedir. Kültürel hedefler içerisinde, yayınlarda Avrupa yapımlarına yer verilmesi ile tarafların Avrupa yapımlarının üretimi ve geliştirilmesi için birlikte araştırma yapmaları ve benzeri hususlarla ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır.

3.5.1.6. Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi

Görsel-İşitsel Medya Hizmetlerine İlişkin 2010/13/AB Sayılı Direktif'te değişiklikler yapan 14 Kasım 2018 tarihli ve (AB)2018/1808 Sayılı Direktif'te yer verilen hususların incelenmesinin RTÜK tarafından getirilen düzenlemelerin anlaşılması açısından etkili olacağı düşünülmektedir.

Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi, "tanımlar", "görsel işitsel medya hizmetlerine yönelik genel hükümler", "görsel işitsel medya hizmetlerine uygulanacak hükümler", "televizyon yayıncılığında münhasır haklar ve kısa haber sunumlarına ilişkin hükümler", "televizyon programlarının dağıtımı ve üretiminin desteklenmesi", "televizyon reklamı ve tele alışveriş", "televizyon yayıncılığında cevap hakkı", "video paylaşım platform hizmetlerine uygulanacak hükümler", "temas komitesi", "üye ülke düzenleyici otoriteleri veya kurumları" ve "son hükümler" başlıklı bölümlerden oluşmaktadır. Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi'nde, üye ülkelerden ortak denetimin kullanılmasını ve ulusal rehber ilkeler yardımıyla öz denetimin geliştirilmesini sağlamaları istenerek bu ilkelerin nasıl belirleneceği ile ilgili hususlara yer verilmektedir. İnsan onuruna saygı gösterilmesi ve korunması şartıyla üye ülkelerin yargı yetkileri içindeki medya hizmet sağlayıcıları tarafından sunulan görsel-işitsel medya hizmetlerinde yer almaması gereken unsurlar sayılmaktadır. Bu unsurlar, Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi'nin 21. maddesinde yer verilen bir grup veya grubun üyesine karşı şiddet ve nefrete yönlendiren unsurlar ile 2017/541/EU Sayılı Direktif'in 5. maddesinde yer verilen şekilde terör suçu işlenmesine neden olan kamuyu kışkırtıcı unsurlardan oluşmaktadır. Ayrıca Direktif'te, küçüklerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine zarar verebilecek yayınlarla ilgili önlemler; küçüklere ait kişisel verilerin hangi alanlarda medya hizmet sağlayıcılar tarafından kullanılamayacağı; ticari iletişimin, program desteklemesinin ve ürün yerleştirmenin uygun olması gereken şartlar ve bu hususlarda üye devletlerin yükümlülükleri olmak üzere başlıkları yukarıda belirtilen konularla ilgili düzenlemeler yer almaktadır.

3.5.1.7. 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, özel radyo ve televizyon yayınlarının düzenlenmesi amacıyla 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. RTÜK tarafından, Kanun maddelerinin değiştirilerek günümüz şartlarına uygun hale getirilmesine çalışılmış ancak yayın teknolojisindeki ilerlemeler, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen maddeler gibi nedenlerle yapılan çalışmaların sonuçsuz kalması ile yeni bir düzenleme yapılması gerekmiştir. Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi hükümleri esas alınarak hazırlanan 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, 3 Mart 2011 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (RTÜK, t.y.b). 6112 Sayılı Kanun'da yer alan düzenlemelerin anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla RTÜK tarafından Yayın İlkeleri Rehberi çıkarılmıştır (RTÜK, 2014b).

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunun amacı şu şekilde belirtilmektedir:

> "Bu Kanunun amacı; radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması, medya hizmet sağlayıcılarının idarî, malî ve teknik yapıları ve yükümlülükleri ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, teşkilâtı, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir."

6112 sayılı Kanun; "medya hizmet sağlayıcının bağımsızlığı ve sorumluluğu", "yayın hizmeti ilkeleri", "yayın hizmetlerinde ticarî iletişim", "televizyon ve radyo yayın hizmetlerinde reklam ve tele-alışveriş", "program desteklemesi", "ürün yerleştirme", "yayın hizmeti içeriği", "Avrupa eserleri", "frekans planlaması ve yayın lisansı", "yaptırımlar" ve benzeri hususlar ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile ilgili düzenlemeleri içermektedir. 6112 sayılı Kanunun 8 inci maddesinde yayın hizmeti ilkeleri yer almaktadır. Yayın hizmetlerinde uyulması gereken ilkeler:

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin mevcudiyetine, özgürlüğüne, ülke ve millet olarak bütünlüğünün bölünmez yapısına, Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun olmayan şekilde; soy, dil, din, mezhep, sınıf, bölge ve cinsiyet ayrımı yaparak toplumu kin ve düşmanlığa yönlendiren veya toplumda nefret duyguları yaratan; hukukun üstünlüğüne, tarafsızlığa, hak

ve hukuka aykırı; haysiyete ve özel yaşamın mahremiyetine aykırı; eleştiri olmaktan çıkan ve küçük düşürücü veya iftira içeren ifadelere yer veren; terörü öven ve özendiren, terör örgütlerini güçlü veya haklı olarak gösteren, korku verme ve yıldırıcı olma niteliklerini aktaran; soy, renk, dil, din, uyruk, cinsiyet, engelli olma, siyasi ve felsefi düşünce, mezhep gibi sebeplerle ayrımcılık yapan ve insanları küçük düşüren; ulusal ve manevi değerlere, genel ahlaka ve ailenin gözetilmesi ilkesine aykırı; suç işlemeyi, suç işleyen kişiyi ve suç örgütlerini yücelten, suç yöntemleri hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlayan; çocukların, güçsüzlerin ve engellilerin istismarını içeren ve onlara karşı şiddeti özendiren; müstehcen; şiddeti teşvik eden veya şiddete alıştıran yayın hizmetleri yapılamayacağı belirtilmektedir.

Bu ilkeler arasında yer alan ve haber yayınları için ayrıca düzenlenen, tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine uyulmayan, toplumda düşüncenin özgür bir şekilde oluşmasının engelleyen; basın meslek ilkeleri çerçevesinde araştırılması imkan dahilinde olan haberlerin araştırılmadan veya doğru olduğundan emin olunmadan yayınlanan; haber sunulurken abartılı ses ve görüntü ile doğal ses haricinde efekt ve müzik kullanılan; arşiv görüntüsü veya canlandırma niteliği taşıyan görüntülerin bu özellikleri ile ajanslardan veya diğer medya kaynaklarından elde edilen haberlerin kaynağı gösterilmeyen; hakkında kesinleşmiş yargı kararı bulunmadığı halde kişileri yayınlarda suçlu olarak gösteren ve haber niteliği haricinde yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkileyen yayın hizmeti yapılamayacağı Kanunda belirtilerek toplumda büyük bir öneme sahip olan haberlerin olması gerektiği gibi verilmesi güvence altına alınmaktadır. Bahsedilen hususlara ek olarak; bağımlılık yapıcı madde kullanımı ve kumar oynama; haksız rekabet; siyasi partiler ve demokratik gruplar; genel sağlık, çevre ve hayvanların korunması; Türkçenin kullanımı; cevap ve düzeltme hakkı; yarışma veya lotarya; anket ve kamuoyu yoklamaları; fal veya batıl inançlar; toplumsal cinsiyet eşitliği; terör; çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek nitelikteki programlar; arkadaş bulma amacı taşıyan programlar; herhangi bir ürünün ilgili mevzuatına aykırı olarak sağlık beyanıyla satışına, pazarlanmasına ve/veya reklamına ilişkin ilkeler de Kanunda yer almaktadır.

Haberlerde yer verilmemesi gereken hususlar 6112 sayılı Kanunun anlaşılmasının kolaylaştırılması için çıkarılan Yayın İlkeleri Rehberi'nde de açıklanmaktadır. Bu doğrultuda, haber yayınlarına ilişkin genel esaslar Rehber'de; haberlerde somut bilgilerle desteklenmeden kişi ve kurumlar ile ilgili suçlayıcı ve kuşku yaratan ifadelerle kişi ve kurumları aşağılayan, hakaret ve iftira niteliğindeki ifadelere yer verilmemesi; istatistiklerin ve verilerin, ilgili olduğu durumla olan bağlantısından ayrılarak ve saptırılarak kullanılmaması, bu bilgilerin elde edildiği kaynağın haberde gösterilmesi gerektiği

belirtilerek haber aktarılırken kızgınlık ve öfkeye yol açacak ifadelerin kullanılmaması; haberlerin bir kaynağının bulunması; haberde genelleme yapılmaması ve farklı görüşlere yer verilmesi ve bu görüşlerin taraflarına objektif olarak yaklaşılması; yayıncı kuruluşların, haberlerde olayları olduğundan daha büyük hale getirerek, birtakım bilgileri ekleme ya da çıkarma yoluyla manipülasyon yapmaması; kişilerin ifadelerinin kullanıldığı haberlerde, bu sözlerin ve davranışların amacına uygun olarak aktarılması; haberin tamamen yorumdan oluşmaması; canlandırma yapılması durumunda aldatıcı olmaması ve kullanılan görüntülerin arşiv veya canlandırma görüntüleri olduğunun açıkça belirtilmesi ve cinsel istismar mağdurlarının kimliğinin açıklanmaması gerektiği ifade edilmektedir (RTÜK, 2014b, s. 20-21).

3.5.1.8. Akıllı İşaretler

Haberler, genel izleyici kategorisinde olduğundan haberlerde, haberlerin içeriği hakkında bilgi veren Akıllı İşaretlere yer verilmemektedir. Ancak özellikle ana haber bültenlerinin yayınlanma saatleri de göz önünde bulundurulduğunda, neredeyse her yaş grubundan kişinin o saatlerde ekran başında olduğunu söylenebilmektedir. RTÜK tarafından, haberlerin Akıllı İşaretler sisteminin kullanıldığı bir program türü haline getirilmesinin değerlendirildiği de dikkate alınarak (Kalyoncuoğlu, (2015, Temmuz 4)), haberler içerisinde felaket, suç, istismar, şiddet, intihar gibi bazı izleyicilere ağır gelebilecek konuların yer alması nedeniyle Akıllı İşaretler yardımıyla bu kişilerin haberin içeriği hakkında bilgilendirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle, görsel ve işitsel medyanın zararlı olabilecek etkilerinden çocukların ve gençlerin korunması için yayıncıların öz denetim yapmalarını sağlayacak bir sistem olan, Akıllı İşaretler sisteminin RTÜK bünyesinde geliştirilme süreci, sınıflandırmada dikkat edilen hususlar ile sınıflandırma türleri ve bu sınıflandırmaları ifade eden sembollerin anlamları ve görsellerine çalışmanın bu kısmında yer verilmektedir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, televizyon yayınlarında yer alan içerikler arasında çocuk ve gençlerin zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişimlerinin aleyhine etki edebilecek olan zararlı içeriklerin sınıflandırılmasına yönelik bir sistem geliştirme çalışmalarına, 2001 yılında başlamıştır. Çalışmalar için oluşturulan komisyonlarda yer alan Üst Kurul uzmanları ve akademisyenler, ilk olarak Türk izleyicilerinin özellikleriyle ve ülkemizdeki yayıncılık sektörünün yapısıyla bağdaşan zararlı içerik gruplarını, topluma uygun yaş gruplarını ve televizyon programlarında gösterilecek sembollerin niteliklerini tespit etmiştir. Yapılan

çalışmalarda Hollanda'da bulunan Görsel-İşitsel Medyanın Sınıflandırmasından Sorumlu Enstitü'nün (NICAM) kullandığı sembol sisteminin, Türkiye'de oluşturulacak sembol sistemi için uygun hale getirilebileceği değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda Üst Kurul uzmanları, psikoloji ve iletişim fakülteleri ile çocuk ve ergen ruh sağlığı bölümünde görev yapan öğretim üyelerinden oluşan çeşitli çalışma grupları oluşturularak sistemin uyarlanma işlemleri yapılmıştır (RTÜK, 2006, s. 1-2). Akıllı İşaretler ismi verilen sistemin geliştirilmesiyle televizyonda yayınlanan programların içerikleri hakkında halkın bilgi sahibi olması sağlanmaktadır.

Akıllı İşaretler sistemi programın zararlı olabilecek içeriği ve programın uygun olduğu yaş grubu hakkında bilgi vermektedir. Zararlı olabilecek içerikler; "şiddet ve korku", "cinsellik" ve "olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar"dan oluşmaktadır. Programların etkisinde kalma seviyelerine göre yaş grupları; "genel izleyici", "7 yaş", "13 yaş" ve "18 yaş" şeklinde sınıflandırılmaktadır (RTÜK, t.y.c).

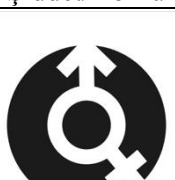
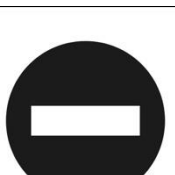
Programın barındırdığı zararlı içerik ve uygun olduğu yaş grubunu belirleyebilmek için geliştirilen soru formunun, yayıncı kuruluşlar tarafından görevlendirilen sistem hakkında eğitim almış, sertifika sahibi kodlayıcıların formu doldurmaları ile sonuç otomatik olarak belirlenmektedir. Sonuç doğrultusunda içerik bilgisi ve yaş grubu önerisi için belirlenen sembol veya semboller yayınlarda kullanılmaktadır (RTÜK, t.y.c).

3.5.1.8.1. Semboller

Sembollerin yaş grubu için olanları; "genel izleyici", "7 yaş ve üzeri", "13 yaş ve üzeri", "18 yaş ve üzeri" yaş gruplarındaki kişileri ifade edecek şekilde oluşturulmuştur. Akıllı İşaretler sistemi içerisinde yer alan zararlı içeriklere ilişkin grupların çeşidinin fazla olmasının sistemin uygulanmasını güçleştireceği düşünüldüğünden 'Olumsuz Örnek Oluşturabilecek Davranışlar', 'Şiddet/Korku' ve 'Cinsellik' olmak üzere üç ana kategori belirlenmiştir. Sembollerle anlatılmak istenen unsurların anlaşılabilmesi amacıyla sembollerin tasarım aşamasında halkın tamamında aynı şeyi düşündürecek bir kavram seçilmesine özen gösterilmiştir. Sembollere ekranda yer verildiğinde görülebilir olmasını sağlamak amacıyla siyah-beyaz olmasına, sembollerin küçültülmesini gerektiren durumlarda fark edilme özelliğini kaybetmemesine ve sembollerin görsel veya biçim olarak bütünlük sağlamasına dikkat edilmiştir (RTÜK, 2006, s. 3-4).

Tablo 1

Akıllı İşaretler

 Genel İzleyici Kitlesi	"Genel İzleyici Kitlesi" sembolü taşıyan programlar günün her saati yayınlanabilmektedir (RTÜK, t.y.ç).
 7 Yaş ve Üzeri için	7+ sembolü taşıyan programlar günün her saati yayınlanabilmektedir (RTÜK, t.y.ç).
 13 Yaş ve Üzeri için	13+ sembolü taşıyan programların, sembolü programın yayını süresince ekranın bir köşesinde sabit ve sürekli yer alacak şekilde 21:30-05:00 saatleri arasında yayınlanması gerekmektedir. Bu programların tanıtım duyurularında da 13+ sembolüne yer verilmesi gerekmektedir (RTÜK, t.y.d).
 18 Yaş ve Üzeri için	18+ sembolü taşıyan programların, sembolü programın yayını süresince ekranın bir köşesinde sabit ve sürekli yer alacak şekilde 24:00-05:00 saatleri arasında yayınlanması gerekmektedir. Bu programların tanıtım duyurularında şiddet/korku, cinsellik vb. unsurlar içeren görüntüler kullanılmadan, saat 21:30'dan sonra ve 18+ sembolüne yer verilerek yapılması gerekmektedir (RTÜK, t.y.d).
 Şiddet/Korku	Programın şiddet ve korku öğeleri içerdiğini belirtmek için kullanılmaktadır (RTÜK, t.y.c).
 Cinsellik	Programın cinsel eylem ya da ifadeler içerdiğini belirtmek için kullanılmaktadır (RTÜK, t.y.c).
 Olumsuz Örnek Oluşturabilecek Davranışlar	Programın, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar olan ayrımcılık, alkol ve sigaranın aşırı kullanımı, madde kullanımı, yasa dışı davranışlar ile kaba konuşma ve küfür öğeleri içerdiğini belirtmek için kullanılmaktadır (RTÜK, t.y.c).

6112 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinde de belirtildiği üzere yayıncılar, Akıllı İşaretler sistemini kullanarak, izleyicileri yayınların içeriği hakkında sesli veya yazılı olarak bilgilendirmektedir.

3.5.1.9. Televizyon İzleyici Temsilciliği

Televizyon izleyici temsilciliği, izleyicilerin yardımıyla televizyon kanalları tarafından öz eleştiri yapılmasını sağlamaktadır. İzleyicilerden gelen önerilere ve şikâyetlere doğrudan ulaşan kanalların hem bu konuda harekete geçmeleri hem de yasal düzenlemelerle birlikte kendi denetim mekanizmalarını çalıştırmaları sağlandığından izleyici temsilciliği, televizyon haberciliği alanında da önem arz etmektedir.

Televizyon kanallarının öz denetim yapabilmesi için getirilen izleyici temsilciliği, izleyicilerin televizyon programları veya kanal ile ilgili şikâyet ve görüşlerinin kanal yönetimine ulaştırılması, bunların düzenli olarak takip edilmesi ve elde edilen veriler doğrultusunda kanal yöneticilerinin yayın planlamalarına yön vermelerini sağlama ile izleyicilerin görüş ve taleplerinin kanal yönetimi tarafından göz önünde bulundurulup bulundurulmadığının öğrenilmesi hususlarında televizyon kanalları ile izleyici arasında doğrudan bir etkileşim kurmaktadır (Demir, 2006, s. 164).

Ülkemizde izleyici temsilciliğinin işleyişi 6112 sayılı Kanunun 22 inci maddesiyle düzenlenmiştir. Kanuna göre medya hizmet sağlayıcılarının, ortak denetim ve öz denetim sistemlerinin oluşturulması, izleyici ve dinleyicilerden gelen şikâyetlerin incelenmesi ile kuruluşun yayın kuruluna iletilmesi ve bu sürecin sonuçlarının izlenmesi için meslekte en az 10 yıllık tecrübesi olan bir izleyici temsilcisi görevlendirilmektedir. Görevlendirilen izleyici temsilcisi hakkında gerekli yollardan kamuoyuna bilgi verilerek, Üst Kurula bildirim yapılmaktadır.

Medyada öz denetimin sağlanması medya alanında kanunlarla yapılan düzenlemeler kadar önem taşımaktadır. Yasa koyucu tarafından getirilen düzenlemelerle devletin ve halkın yüksek çıkarı korunmaya çalışılmaktadır. Ancak bu düzenlemeler sonucu uygulanan yaptırımlar ve yaptırım sonrası durum medya alanındaki yasal düzenlemelerin gerekli olduğunu gösterse de temel sorun medya hizmet sağlayıcılarının öz denetim mekanizmalarını çalıştırarak meslek etiği, medya etiği, haber etiği gibi isimleri ve alanları değişse de "etik" konusunda gösterdikleri eksiklikten kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda yazılı, görsel ve işitsel medya alanını düzenleyen kurallar incelendiğinde bunların etik kaygılarla oluşturulduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Gazete, radyo, televizyon, internet gibi

kitle iletişim araçları aracılığı ile ulaşılan içeriğin ve bu içeriklere ulaşan insan sayısının her geçen gün artması nedeniyle denetim mekanizmalarının hem öz denetim hem de yasal denetim boyutunun önemi ortaya çıkmaktadır.

BÖLÜM 4

İNTİHAR ve MEDYA

İntihar olgusu, bireysel bir eylemin ötesinde toplumları etkileyen bir toplum sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle intihar davranışı, bu davranışın nedenleri veya intihar davranışı üzerinde etkisi bulunan faktörlerle ilgili birçok araştırma yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Bu çalışma kapsamında, çalışmayı hazırlayan tarafından İngilizceden çevrilen konuyla ilgili araştırmaların bir kısmına değinilerek intihar davranışı hem insanın ve toplumun kendi içindeki hem de birbirleriyle olan etkileşimlerini anlayabilmek için farklı boyutları ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Teknolojik ilerlemelerin etkisiyle birlikte, gerçekleşen intiharlar hakkındaki bilgiye artık sadece olayın gerçekleştiği apartman, sokak ya da mahallede değil bütün bir ülke hatta uluslararası boyutta ulaşılabilmektedir. Bu durum ise intihar olaylarının haberleştirilmesi ile ilgili birtakım etik kaygıları beraberinde getirmektedir. Çalışmanın bu bölümünün, "İntihar Olgusu" isimli ilk başlığında, intihar kavramının tanımı yapıldıktan sonra "Durkheim'ın İntihar Türleri" başlığında, intihar kuramı ile kendisinden sonra gelen kuramcıları etkileyen Emile Durkheim tarafından sınıflandırılan intihar türlerine detaylı bir şekilde yer verilerek intiharın toplumsal boyutu incelenmektedir. "İntiharın Risk Faktörleri" başlıklı üçüncü kısımda ise intihara yol açabilen veya intihar davranışı için risk oluşturabilen faktörler hakkında bilgi verilerek intihar olgusunun önemini vurgulamak adına intihar ile ilgili Türkiye İstatistik Kurumu verilerine değinilerek, Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (2021-2023) hakkında bilgi verilmektedir. "Medyada İntihar" başlıklı kısmında ise medyanın intihar üzerindeki etkileri ve bu etkilerin önlenmesine yönelik Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çalışmasına yer verilmektedir.

4.1. İntihar Olgusu

Her yıl 700.000'den fazla insan intihar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Bu durum her 40 saniyede bir kişinin intihar ettiğini göstermektedir. Aynı zamanda intihar sonucu hayatını kaybeden her bir yetişkine karşılık 20'den fazla kişinin intihara teşebbüs etmiş olabileceğine dair göstergeler bulunmaktadır. Dünya çapındaki tüm ölümlerin yüzde 1.3'ünü oluşturan intiharlar, 2019 yılında ölüm nedenleri arasında 17. sırada yer almıştır (WHO, n.d.). Çalışmanın hazırlanma aşamasında açıklanan 2021 yılı Türkiye İstatistik Kurumu

(TÜİK) verileri ise 3.238'i erkek, 920'si kadın olmak üzere 2021 yılında Türkiye'de intihar edenlerin sayısının 4.158 olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2023a). Bu intihar verilerinin sadece bir sayıdan ibaret olmadığı ve intihar eden her bir kişinin hayalleri, sevdikleri, idealleri ve sorunları olan insanlar olduğu dikkate alındığında, intihar kavramının anlaşılabilmesi için öncelikle bu kavramın tanımının yapılması yerinde olacaktır.

İntihar kelimesi, Tanzimat Dönemi'nde Türk yazarlar tarafından Arapçada "boğazını keserek öldürmek, boğazlamak" olarak tanımlanan "nahr" kelimesinden türetilmiştir (Ayan, 2021, s. 296). İntihar kelimesi, Türk Dil Kurumu tarafından "Bir kimsenin toplumsal ve ruhsal sebeplerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi.", mecaz anlamda "Hayatını tehlikeye düşürecek aşırı davranış veya iş", intihar etmek eylemi ise "kendini öldürmek" (Türk Dil Kurumu, 2005, s. 975) olarak tanımlamaktadır. İntihar kuramcısı Fransız sosyolog Emile Durkheim (2020) intiharı, "Doğrudan ya da dolaylı olarak kasıtlı veya kasıtsız bir eylemin sonucu olan, ölen kişinin kendisi tarafından gerçekleştirilen ve böyle bir sonuç yaratacağı kişi tarafından bilinen tüm ölüm vakaları", intihar girişimini ise "İntihar olarak tanımlanan, fakat ölüm gerçekleşmeden durdurulan eylem" olarak açıklamaktadır (s. 32). Odağ (2002), aniden gerçekleştirilen intihar girişimleri için Durkheim'ın tanımında yer alan, intihar eyleminin ölümle sonuçlanacağının farkında olunması durumundan bahsetmenin kolay olmadığını belirterek genellikle bu durumunun, bireyin algılama yeteneğindeki sınırlanmadan etkilendiğini ifade etmektedir (s. 5). Bu durumda Odağ (2002), intihar eylemini ölüme neden olmasına rağmen acıları ve sorunları ortadan kaldıran bitmeyen bir huzur hâli olarak gören bireyin, bu eylem sonucunda varlığının sona ereceği, sahip olduklarını yitireceği ve sonunun mezar olacağı gibi korku uyandıran düşünceleri bulunmadığı için toplumun ölümden anladığı ile ölümün intihar eyleminde bulunan kişi için ifade ettiklerinin aynı olmadığını belirtmektedir. Eylemle ulaşılmak istenen sonucun ölüm olduğunun da net bir şekilde söylenemeyeceğini savunan Odağ (2002), intihar kavramına zıt gibi görünmesine karşın yaşama isteği, yoğun korkudan kaçma, acılardan kurtulma gibi beklentilerin de eylemle ulaşılmak istenen sonuçlardan biri olabileceğini ifade etmektedir (s. 6).

Bireysel koşulların intihara neden olabileceğini ancak bu koşulların toplumun tamamında herhangi bir yoğunlukta intihar eğilimi görülmesi ile sonuçlanmayacağını belirten Durkheim (2020), sosyoloğun aradığı nedenlerin tek tek bireylerin intiharları değil, grubu etkilemeyi mümkün kılan veya yardım eden nedenler olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle sosyoloğun intiharlara neden olan unsurlardan sadece toplumun tamamını etkileyenler ile ilgilendiğini ve intihar oranının da bu unsurların sonucu olduğunu

savunmaktadır (Durkheim, 2020, s. 42-43). Bir toplumun farklı bölümlerindeki intihar yöntemlerinin ve sayılarının dahi farklı olduğunun tespit edilmesi ve bu doğrultuda toplumlar arasında, intihar oranlarında ve yöntemlerinde ortaya çıkan farklılık, toplumsal olguların intiharı etkilediğini göstermektedir (Odağ, 2002, s. 7).

Durkheim (2020), 1856 ile 1878 yılları arasında Fransa'da gerçekleşen intiharların nerdeyse yüzde 40 ve 1854 ile 1880 yılları arasında Saksonya'da gerçekleşen intiharların ise yüzde 100'den fazla artış gösterdiğine ilişkin verileri inceleyerek, bu verilere göre iki ülkede de intihar nedenlerinin, farklı dönemlerdeki oranlarının neredeyse aynı kaldığını ifade etmektedir. Bu bakımdan bütün intihar nedenlerinin daha genel bir durumdan kaynaklandığının ve intihar nedenlerinin bu genel durumun güçlü veya zayıf birer sonucu olduğunun kabul edilmesi gerektiğini (s. 178-179) savunan Durkheim (2020), intihara yol açan toplumsal nedenlerin avukatlık, çiftçilik gibi farklı meslek gruplarındaki kişiler açısından değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedir (s. 181). İntiharı tanımlamak için kullanılan nedenlerin, dışarıdan gelen ve intihara sürükleyen akımın bireyi etkilediği noktaları gösterdiğini savunan Durkheim'a (2020) göre, bu nedenler çoğunlukla intiharların sadece yüzeysel nedenlerini göstermektedir. Ancak söz konusu nedenlerin, bu akımın bir öğesi olmadığını ve onun anlaşılması için fayda sağlamayacağını savunan Durkheim (2020), bu nedenle bireyi düşünceleri, amaçları ve tek başına bir birey olarak kapsam dışına tutarak, intiharlarda değişim meydana getiren aile, dini inançlar, siyasi ve mesleki gruplar gibi toplumsal ortamların var olan durumlarını araştırmaktadır (s. 182). Anlaşılacağı üzere Durkheim, intiharın bireysel nedenlerini değil toplumsal nedenlerini temel alan bir kuram üzerinden intiharı açıklamaktadır. Odağ (2002), intiharda hem toplumsal (sosyodinamik) hem de bireysel nedenlerin etkili olduğu savından hareketle, Durkheim'ın intihar kuramını, bireysel dinamik (psikodinamik) faktörleri dikkate almadığı için eleştirerek, bireysel nedenler içerisinde endokrinolojik, kalıtsal ve biyokimyasal nedenlerin de yer aldığını belirtmektedir (s. 8).

İnsan bilinci ve davranışları ile ilgili ayrıntılı açıklamalar ve bilinçlendirmeler yapan psikanalitik kuram, intihar eyleminin bilinçli olmayan çalışma şeklini de inceleyerek intihar olgusuyla ilgili kapsamlı bilgiler vermektedir (Canbolat & Gençöz, 2019, s. 64). Psikodinamik yaklaşımda davranış, tecrübeler ve dürtüsel etkenler dikkate alınarak açıklanmakla birlikte kalıtımsal içgüdülerin, biyolojik dürtülerin (itki) ve bireysel gereksinimler ile sosyal gerekliliklerin birbiriyle etkileşimindeki sorunları halletme çabasının, eylemlerin temelini oluşturduğu düşünülmektedir. Freud'un psikodinamik teorisinde birey, içindeki ve dışındaki güçler tarafından harekete geçirilen bir canlı ve sadece

bilinçli değil bilinç dışı eylemleri de olan bir varlık olarak görülmektedir (Gerrig & Zimbardo, 2012, s. 9). Frued'u temel alan psikanalizdeki psikanalitik teoriye göre bireyin kişiliğinin temelinde, aklındaki eylemi gerçekleştirmesini sağlayan olaylar bulunmaktadır. Çoğunlukla bu etkileşimin bilincine varılmakla birlikte etkileşimlerin bir kısmı bilinçaltında gerçekleşmektedir. Psikanalitik yaklaşım hem iç güçler arasındaki çatışmaları hem de davranışın içsel kaynaklarını incelendiği için psikodinamik bir yapısı bulunmaktadır. Freud'a göre, davranışlar güdülerin etkisinde olduğu ve rastlantısal olarak gerçekleşmediği için bütün davranışların bir nedeni ve bu nedenlerin de bir amacı bulunmaktadır (Gerrig & Zimbardo, 2012, s. 414). Sigmund Freud'un, intiharın psikolojik boyutu ile ilgili ilk önemli yaklaşımı sunduğunu belirten Sadock, Sadock & Ruiz (2015), Freud'un 'Yas ve Melankoli' (Mourning and Melancholia) adlı makalesinde intiharı, içe yansıtılmış ikircikli sevgi nesnesine karşı ortaya çıkan içe dönük saldırganlığın temsili olarak gördüğünü belirterek Freud'un, başka birini öldürmeye yönelik önceden bastırılmış bir arzu olmayan intiharın varlığından şüphe duyduğunu ifade etmektedir (s. 766). Psikanalitik görüşlerde intihar, "içe atılan nesnenin imha edilmesi, egonun süperego tarafından imha edilmesi, dışarıdaki gerçek nesnenin tahribatı, kendiliğinden yok edilmesi, içe atılan nesnenin noksanlığı, narsisizm, çift-değerlilik, saldırganlık" gibi çok çeşitli ve farklı öğelerden oluşmaktadır (Canbolat & Gençöz, 2019, s. 71). İntihar girişiminin aniden meydana gelmesi ve dürtüsel olarak gerçekleştirildiği izlenimi yaratması, intihar eylemindeki ruhsal dinamik etmenlerin ve içsel uyaranların yoğunluğunun yanı sıra bireyin öz varlığını kontrol etme yeteneğindeki eksikliği de göstermektedir (Deveci, Aydemir & Mızrak, 2005, s. 6). Günümüzde, intihar davranışı üzerinde bireysel ve toplumsal dinamik etkenlerin (psikodinamik ve sosyodinamik) her ikisinin de etkisi bulunduğu görüşü hakimdir (Odağ, 2002, s. 8: WHO, 2014).

İntihar davranışı hem zorlu yaşam şartlarına tepki gösteren normal bireyleri hem de yoğun ruhsal bozukluğu bulunan hasta bireyleri kapsayan geniş bir çeşitlilikte ortaya çıkabilmektedir. Bazı insanlar intihar düşüncesine sahip olmakla birlikte hayatlarının hiçbir döneminde bunu eyleme dönüştürmemektedir. Bazıları da intihar eylemini gerçekleştirmeden önce plan yapmaktadır. İnsanların diğer bir kısmı ise önceden düşünmeden, planlamadan dürtüsel ya da ani bir şekilde intihar eylemini gerçekleştirerek hayatlarına son vermektedir. Bu doğrultuda, intiharlar bir fikir, teşebbüs veya ölüm ile neticelenmiş bir eylem olarak ortaya çıkmaktadır (Sayıl, 2008, s. 81). İntihar eyleminin sonucu kıstas alınarak ölümle sonuçlananlar "intihar", ölümle sonuçlanmayanlar "intihar girişimi" olarak tanımlandığında, eylemi ortaya çıkaran bilinç dışı sebepler, saik ve ulaşılmak istenen sonuç bakımından ayrım yapılamayan durumlara örnek olan, gerçekten

ölmek için intihar eden kişinin tesadüfen ya da kurtarılmak suretiyle ölmemesi ya da intihar eyleminde bulunan ama aslında ölmek istemeyen kişinin bu eyleminin, ölümüne neden olması gibi durumlarda bu tanıma göre tam anlamıyla sınıflandırma yapılamadığını belirten Odağ (2002)'a göre, ilk durumun "intihar girişimi", ikinci durumun ise "intihar" olarak görünmesi bu olayların yanlış sınıflandırılmasına yol açmaktadır. Bu durumda sadece sonuca bakılmasının, intihar ile intihar girişimi arasında ayrım yapılabilmesi için yeterli olmadığını savunan Odağ (2002), ayrımın sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için intihar eyleminin amacının ve bu yönde ortaya çıkan sonucun yanı sıra diğer bilinç dışı ruhsal faktörlerin de hesaba katılması gerektiğini belirtmektedir (Odağ, 2002, s. 25). Sonuç olarak, intihar eyleminin bir sonucu olan intihar ve intihar girişimi, insanın kendi eliyle ölümüne neden olma saiklerini anlamanın kolay olmadığı çok katmanlı bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2. Durkheim'ın İntihar Türleri

İntiharın tanımına yer verilen ilk başlığın ardından, sosyolojik ve toplumsal olarak intiharı çözümleyebilmek için Emile Durkheim'ın intihar kuramının incelenmesinin faydalı olacağı düşünüldüğünden, Durkheim'ın, intihar ve toplumsal yapı arasında kurduğu bağlantı ve intihar olgusu üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda literatüre kattığı intihar kuramını anlatan, "İntihar" adlı eserinde yer verdiği intihar türlerine bu kısımda detaylı olarak değinilmektedir. Durkheim (2020), intiharın toplumsal nedenlerini ve türlerini; "bencil intihar", "özgeci intihar", "anomik intihar" ve detaylı olarak açıklamamakla birlikte dördüncü tür olarak belirlediği "kaderci intihar" olarak sınıflandırmaktadır. Ardından bu intihar türlerinin bireysel boyutlarını incelemektedir. "Kaderci intihar" dışındaki intihar türlerinin beraber görüldüğü intihar türlerini ise "bencil ve anomik intihar", "anomik ve özgeci intihar", "bencil ve özgeci intihar" şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutmaktadır (Durkheim, 2020).

"Bencil intiharları", dini inançların, ailenin ve siyasal toplumun intihar olgusuna etkileri üzerinden inceleyen Durkheim (2020), dini inançlar ile eğitim düzeyindeki artış arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak, insanın intihar etmesine neden olan durumun, eğitim alması sonucu dini duygularının zayıflaması olmadığını zaten başka nedenlerle zayıflamış olan dini duyguların intihara neden olduğunu belirtmektedir. Zayıflayan dini duygular nedeniyle eğitim ihtiyacı doğduğunu ve bilimin dini inançlar üzerinde ancak iyileştirici etkileri olabileceğini de vurgulamaktadır. Bilimin, geleneksel duygular ya da din ile çatışma

yaşayabileceğini kabul ederek temelde geleneksel duygular sağlam ise bilimin saldırılarının etki etmeyeceğini ya da hiç meydana gelmeyebileceğini ancak bu durumda da bilimin ve eğitimin sadece birer araç olduğunun unutulmaması gerektiğini ifade etmektedir (Durkheim, 2020, s. 205, 206, 207).

İkinci olarak Durkheim (2020), dinin intihara karşı koruma özelliğini inceleyerek, koruyuculuğun dinin intiharı yasaklaması ya da "kişiliğe saygıyı öğretmesi" şeklinde gerçekleşmediğini, bu koruyuculuğun dinlerin kendilerine özgü bir topluluk kurmaları ile sağlandığını belirtmektedir. Dinlerin oluşturduğu bu topluluğu ise inananların tamamının sahip çıktığı, kabul ettiği bazı geleneksel ve geleneksel olduğu için mecburi olan inançların ve ibadetlerin varlığının meydana getirdiğini ifade etmektedir. Sonuç olarak, ortak noktalar arttıkça ve güçlendikçe dini topluluğun daha sıkı bir bağa sahip olacağını ve koruma gücünün de bu doğrultuda giderek artacağını belirtmektedir (s. 207-208). Durkheim (2020), aile ve siyasal toplum üzerinden incelediği bencil intiharları ise, intihar ve din arasında kurulan ilişkide olduğu gibi bunları birer toplumsal oluşum, sosyal bir grup olarak adlandırarak intiharlar ile ilgili olumlu etkilerinin kendilerine has özelliklerine değil, bu sosyal grupların tamamı için geçerli olan ortak bir nedene dayandığını savunmaktadır. Bu nedeni ise bu grupların bütünleşme seviyelerinin yüksek olmasına bağlamaktadır. Sonuç olarak Durkheim (2020) din, aile ve siyasi bağlar üzerinden yaptığı incelemede, bireyin bağlı olduğu grupların zayıflamasının, bu gruplara bağlılığın azalmasına neden olacağını ve bireyin hayatını devam ettirirken kendi şahsi çıkarlarının gerektirdiği kuralların dışındaki kurallara itaat etmeyeceğini savunmaktadır. Bu doğrultuda Durkheim (2020), bireyin yalnızca kendisini müdafaa etmek için toplumun karşısında yer almasının ve toplumun zararına neden olmasının bencillik olarak kabul edilmesi durumunda, aşırı bir bireyselleşmenin neden olduğu intiharın bencil intihar olarak adlandırılabileceğini ifade etmektedir. Bu durumda Durkehim (2020), bireyin bencilliğinin önüne geçebilecek en büyük unsurlardan biri olarak kabul ettiği toplumsal gücün zayıflamasının, bencilliğin güçlenmesine neden olacağını savunmaktadır (s. 259- 260).

Gereğinden fazla bireyselleşmede olduğu gibi eksik kalmış bir bireyselleşmenin de intihara yol açtığını savunan Durkheim (2020), bu durumda hem toplumdan uzaklaşan insanın hem de toplumla fazla bütünleşen insanın benzer şekilde kolayca intihar edebileceğini ifade etmektedir (s. 270). Bireyin kendi özel hayatını sürdürdüğü ve birilerine boyun eğmediği durum bencillik olarak tanımlandığında bu durumun aksi olan, bireyin özgürlüğünün olmaması ile kaderinin içinde bulunduğu topluluk tarafından belirlenmesi ise

"özgecilik" olarak adlandırılmaktadır. "Özgeci intihar" ise yoğun bir özgeciliğin neden olduğu intihar olarak sınıflandırılmaktadır (Durkheim, 2020, s. 276).

Özgeci intiharın birden fazla çeşidi olduğunu ifade eden Durkheim (2020), yerine getirilen bir vazife şeklinde gerçekleştirilen "zorunlu özgeci intihar" ve toplum tarafından alenen emir verilmediği, bireyin isteği doğrultusunda gerçekleştirilen "iradi özgeci intihar" türlerinden bahsetmektedir (s. 276). İradi özgeci intihar, toplum tarafından dayatılmamakla birlikte mükâfatlandırılmaktadır (Durkheim, 2020, s. 277). Ancak buradaki isteğe bağlı olma durumu, intiharın tamamen kişinin iradesinde olması anlamında değil, alenen emri verilen intiharlara oranla daha az görünür bir şekilde aşılanmasıdır (Durkheim, 2020, s. 278). Bahsedilen özgeci intihar türlerinin yanı sıra özel bir sebep olmamasına rağmen yalnızca kendini gözden çıkarmanın yüceltilmeye layık görülmesi durumunda ortaya çıkan, özgeciliğin daha doğrudan ve kuvvetli şekilde intihara neden olduğu durumlar (mutlak özgeci intihar) da bulunmaktadır (Durkheim, 2020, s. 278). Sonuç olarak, Durkheim'ın (2020) intihar türlerinden biri olan ve kısaca "bireysellikten yoksun olmak" (s. 278) olarak tanımlanabilecek "özgeci intiharın"; "zorunlu özgeci intihar", "iradi özgeci intihar" ve "mutlak özgeci intihar" olmak üzere üç çeşidi bulunmaktadır (s. 283).

Durkheim (2020), "anomik intiharı" açıklarken, toplumun yapısında meydana gelen önemli değişimlerin intihara neden olduğunu ve ihtiyaçlar ile imkânlar arasında bir denge olmadığında, mutlu olmak bir yana yaşamanın mümkün olmadığını ifade etmektedir (s. 310). Bireyin, arzularını kendi kendine sınırlandırabileceği bir mekanizmaya sahip olmadığını ve dolayısıyla bu arzuların sınırının, bireyin kendisinden başka bir güç tarafından çizilmesi gerektiğini savunan Durkheim (2020), bu manevi ihtiyaçların yalnızca manevi bir güç tarafından düzenlenebileceğini ve bu nedenle bireyin adalet ilkesini benimsemesinin, saygı duyduğu, itaat ettiği bir otorite ve üstün olduğunu düşündüğü tek düzenleyici manevi güç olan toplum tarafından sağlanabileceğini ifade etmektedir (s. 313-314).

Durkheim (2020), "anomi" kavramına, toplumların yoksullaşması ve zenginleşmesi üzerinden getirdiği açıklamada, yoksullukta insanların arzularını sınırlandırmasının daha kolay olduğunu çünkü imkânların kısıtlı olduğunu ifade etmektedir. Yoksulluğun insanları şartlara uyum göstermeye zorladığını ve herkesin ölçülü hareket ettiğinde arzuları tetikleyecek bir durumun ortaya çıkmadığını savunmaktadır. Yoksulluğun aksine, zenginliğin sağladığı gücün ise bireye her istediğini yapabileceğini hissettirdiğini ve karşılaşılan kısıtlamalara tahammül edilememesine neden olduğunu belirtmektedir (s. 320). Anomi, yalnızca süreklilik göstermeyen ataklarla ve etkili krizler şeklinde ortaya çıkıyorsa, her zaman olmasa da toplumun mevcut intihar oranının değişimine neden olabileceğini

belirten Durkheim (2020), anominin bu durumun daimî bir unsuru olmadığını, ancak bu durumun aksine, ticaret ve endüstri alanında anominin daimî olarak görüldüğünü savunmaktadır (s. 321). Durkheim (2020), ekonomik olarak gelişmek için endüstri alanında düzenleme yapılmaması gerektiği anlayışının ve toplumların endüstrilerini geliştirmeyi tek amaçları olarak belirlemelerinin, ticaret ve endüstri dünyasında arzuların sınırlarının aşılmasına ve bunun toplumun tamamına sirayet etmesine neden olduğunu ifade etmektedir (s. 321-322-323).

"Bencil intihar", bireylerin hayatlarını devam ettirmek için herhangi bir neden bulamamalarından; "özgeci intihar", hayatın anlamının bu dünyanın dışında olduğuna inanılmasından; üçüncü intihar türü olan "anomik intihar" ise insanların faaliyetlerinin düzenli olmamasından ve bu nedenle zorluk ve üzüntü çekmelerinden kaynaklanmaktadır (Durkheim, 2020, s. 326). Anomik intihar ile bencil intiharın ikisinde de toplumun bireyler için varlığını ortaya koyamadığının görülmesini, bu iki intihar türünün benzerlik gösterdiği noktalar olarak belirten Durkheim (2020), bencil intiharda, toplum ortak faaliyet alanında yeterli olamadığı için bireyin kendisine bir amaç ve anlam bulamadığını, anomik intiharda ise toplumun, bireylerin kişisel arzuları konusunda varlık gösteremediği için bu arzuların sınırlandırılamadığını ifade etmektedir. Ancak bu iki intihar türündeki benzerliğin, birbirlerinden etkilenmelerine neden olmadığını ve bireyin, bencil olmamasına rağmen anomik koşullarda yaşayabileceği gibi aksi bir durumun da söz konusu olabileceğini belirten Durkheim (2020), bencil intiharın ve anomik intiharın asıl kurbanlarını toplumun ayrı kesimlerinden seçtiğini ifade etmektedir. Bencil intiharın kurbanı için kafa gücünü gerektiren mesleklerin, anomik intiharın kurbanı için ise endüstri ya da ticaret alanının bu kesimleri oluştuğunu savunmaktadır (s. 327).

Bu kısma kadar bahsedilen "ekonomik anominin" haricinde Durkheim (2020), eşlerden birinin vefat etmesinin sonucu olarak ortaya çıkan "ailevi anomide" de yaşanan bu krizin intiharlara yol açabileceğini ifade etmektedir (s. 327). Boşanmaların görüldüğü yerlerde, evlilik kurumunun zayıfladığını ve bu zayıflama sonucunda artık evlilik arzuları sınırlandıramadığı için en sonunda bu sınırların aşıldığını belirten Durkheim (2020), zayıflayan evliliğin, erkeklerin ruhsal sakinliğinin azalmasına ve yerini endişeye bırakmasına neden olarak erkeklerin dirençlerini kırdığını savunmaktadır. Bu noktada, boşanmalar nedeniyle evliliğin kırılgan hale gelmesinin, erkeğin intihara karşı bağışıklığını düşürdüğünü ve erkeğin, evli bir erkekten, bekâr bir erkek olma yolunda ilerlemesi ile sahip olduğu birtakım üstünlükleri kaybettiğini ifade etmektedir. Toplam intihar sayılarının sonuç olarak bu şekilde arttığını kabul etmektedir (s. 347). Boşanmanın ortaya çıkardığı bu

sonucun, kadınlarda görülmediğini savunmaktadır (Durkheim, 2020, s. 348). Sonuç olarak Durkheim (2020), "evlilik kurumundaki anomiyi", boşanma ve intihar oranları arasındaki ilişkinin nedeni olarak kabul etmekle birlikte evli erkeklerin intiharının, boşanmaların fazla görüldüğü yerlerdeki intiharların sayısını artırdığını savunmaktadır. Evli erkeklerde görülen bu intihar ise anomik intiharların başka bir türünü oluşturmaktadır (s. 349).

Son olarak Durkheim'ın (2020), detaylı bir açıklama getirmediği ve sadece bir dipnot olarak açıkladığı "kaderci intihar" türü bulunmaktadır. Günümüzde intihar türleri arasında çok fazla örnekleri bulunmadığı için yakından ilgilenmeyi faydalı bulmadığını belirten Durkheim (2020), bu intihar türüne köle intiharlarını örnek olarak göstermektedir. Kuralların katılığı karşısında çıkar yolu bulunamamasını vurgulamak amacıyla ve anomi kavramına zıt olarak bu intihar türünü "kaderci intihar" şeklinde nitelendirmiştir (s. 353).

Sınıflandırdığı intihar türlerinin bireysel biçimlerini incelerken, insanları intihar sürükleyen sebeplerin her olayda farklı olduğunu, üstelik bu nedenlerin bazen birbirlerine ters düştüğünü ifade eden Durkheim (2020), intihar nedenlerindeki farklılığın, intiharın sonuçlarında da farklılığa yol açarak birbirinden farklı özelliklere sahip intihar türleri ortaya çıkardığı sonucuna ulaşmaktadır. Bununla birlikte, bireysel intiharların sahip olduğu özelliklerin ve farklılıklarının gösterilmesinin yeterli olmadığını, bunların sınıflandırdığı intihar türlerine karşılık gelen çeşitli ayrımlar içerisinde görülmek isteneceğini belirten Durkheim (2020) bu ayrımın, çeşitli intihar güdüleri arasındaki değişkenlikleri, bu güdülerin toplumsal temelini ve bireyler üzerindeki görünümlerini gözlemlenme olanağı sunacağını ifade etmektedir (s. 354).

Her intihar eyleminde, o eylemi gerçekleştiren bireyin izi bulunduğunu ve bu izin, bireyin karakterini ve kendisine özgü özel şartları göstermesi nedeniyle intihara ilişkin genel ve toplumsal sebeplerle açıklanamayacağını ifade eden Durkheim (2020), söz konusu durumun bu genel ve toplumsal sebeplerden kaynaklanan intiharlarda bir kendine özgülük meydana getirerek, intiharlarla ilgili bilgi veren özel bir damga vurduğunu ve ortaya çıkarılması gerekenin, bu toplumsal damga olduğunu savunmaktadır (s. 355). Bu doğrultuda farklı intihar türlerinin bireysel biçimlerini ortaya koymaktadır.

İlk olarak, melankolik bir temele dayanan intiharlardan bahsetmektir. Bu intiharların gelişim sürecinde, melankolik insanın kendi iç dünyasında yaşadığını ve sadece kendi varlığıyla ilgilendiğini belirten Durkheim (2020)'a göre bu durum, insanın dünya ile bağını zayıflatarak, yalnızlığını artırmaktadır (s. 356). İnsan, aşırı bir bireyselleşme yaşadığında ve çevresinden koptuğunda yalnızca içindeki hiçlik ve bu hiçliğin yarattığı kederi düşünebilir hale geldiğini belirten Durkheim (2020)'a göre birey, sağlıklı olmayan bir mutlulukla bu

kederden zevk alarak, kendisini tamamen ona teslim etmektedir (s. 357). Durkheim (2020), bu ruhsal halin sonucunun sert ve hızlı bir şekilde meydana gelmediğini, söz konusu ruh halindeki hasta insanın, hayatına son vereceği zamanı belirleyerek uzun bir süre düşündüğünü ve son anlarında oldukça dingin ve bazen tatlı bir melankolinin bulunduğunu ifade etmektedir (s. 359).

Bu noktada Freud'un, yas ve melankoli kavramlarıyla Durkheim'ın bu intihar türündeki melankolik insanın karşılaştırılması yerinde olacaktır. Yas kavramını, insanın sevdiği bir kişinin veya onun yerini alan memleket, hürriyet ve bir amaç benzeri bazı somut olmayan değerlerin yitirilmesine verdiği tepki olarak tanımlayan Freud (2021), aynı etkinin bir sonucu olarak bazı insanlarda, yas yerine melankolinin ortaya çıktığını savunmaktadır. Ruhsal açıdan melankoliyi ayırt edici kılan özellikleri ise son derece acı veren bir keyifsizlik, dış dünyaya ilgi duymama, sevme yeteneğinin kaybı, tüm aktiviteleri yasaklama ve öz saygıya dair duyguların, kendini suçlama ve kendine hakaret etme biçiminde dışarıya yansıyarak, hayalî bir ceza beklentisi içine girilmesi ile sonuçlanana kadar zayıflaması şeklinde ifade etmektedir (Freud, 2021, s. 10). Bu doğrultuda, Freud (2021)'un, kişinin bahsedilen kayıplar veya kayıp değerlerden biriyle kendini özdeşleştirmesi, bu durumun libido (s. 15) ve ego ile bağlantısı, kişinin acı çekmekten zevk alması ve ruhsal nedenler üzerinden yas ve melankoli kavramlarını açıkladığını söylemek mümkün görünmektedir (s. 17-18). Ancak Durkheim (2020)'a göre melankolik insanın, intihar eylemini gerçekleştirmedeki yavaşlığı ve melankolik olarak yaşadığı çözülme, aşırı bireyselleşmeden kaynaklandığından, bireyin kendisini yalnızlaştırmasının sebeplerini diğer insanlarla arasındaki bağın zayıflaması ya da kopması ve toplumla bireyin yeteri kadar bütünleşmemesi oluşturmaktadır (s. 360).

Bencil bir insanın intiharını ayırt edici kılan özellikleri, "melankolik yılgınlık" ya da "Epikurosçu umursamazlık" yani kişinin bencilliğinin ve bunun mantıksal neticelerinin bilincinde olması (s. 360) sonucu ortaya çıkan genel bir depresyon durumu olarak tanımlayan Durkheim (2020), bir görevin yerine getirilmesinin verdiği sakin bir kararlı olma durumunun bulunduğu özgeci intiharı ise, kişiyi ölüme götüren bir kendini adamışlık, inanç, kutsal bir varlığa ulaşma, günahlardan arınma söz konusu olduğunda, özgecilik aşırı bir hal aldığı için ortaya çıkan aktif bir intihar olarak açıklamaktadır. Bu durumda melankolik intiharın zıttı bir intihar türü ortaya çıkmaktadır (s. 361-362).

Eylemlerin özünü tutkuların oluşturması ile bencil intihar türünden, bu tutkuların yapısının farklı olması nedeniyle özgeci intihar türünden ayrılan, anomik intihar türünde, intihara neden olan kızgınlık ve hayal kırıklığı ile beraber bulunan bütün etmenlerin bu

intihara neden olduğunu (s. 363) savunan Durkheim (2020), bu durumun anomik intihara özgü olduğunu ve bir düzeni ve kuralı takip etmeyen eylemlerin hem birbirlerine hem de karşılaştıkları koşullara uyum sağlayamayacağından negatif bir etkileşimin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Durkheim (2020)'a göre anomi, ihtiyaçlar için gerekli olan sınırın aşılmasına ve hayal kırıklıklarına neden olduğundan, içerisinde bulunduğu koşulları beklenmedik bir şekilde kötüleşen insan, bulunması gerektiğini düşündüğü konumu yitirdiği duygusuna kapıldığı zaman hayal kırıklığına uğramaktadır. Bu noktada Durkheim (2020), bireyin hayal kırıklığını, kendi sonunu getirdiğini düşündüğü gerçek ya da gerçek olmayan nedenlere yönelttiğini ve eğer birey, felakete kendisinin yol açtığını düşünürse, intikamını kendisinden aldığını yani intihar ettiğini ancak felaketin sorumlusu olarak başkasını görüyorsa intiharı, cinayet ya da şiddet eyleminin ardından gerçekleştirdiğini belirtmektedir (s. 364).

Söz konusu çözümlemelerin ardından Durkheim (2020), bahsedilen bireysel intihar türlerinin birlikte görülebildiği belli varyasyonlar ortaya koymaktadır. Bunlardan ilkini, "bencil ve anomik intiharlar" oluşturmaktadır. Bencilliğin, insanı toplumdan uzaklaştırması ile toplumun artık o insan için düzenleyiciliğini kaybettiğini ve dolayısıyla bireyi kuralsızlığa yatkın hale getirdiğini savunan Durkheim (2020)'a göre, bu noktada arzuların aşırılaşmaması, bireyin kendi iç dünyasına çekildiği için bir bıkkınlık yaşadığını göstermektedir. Ancak bu durumda bireyde, bencillik ve aşırılık özelliklerinden sadece birinin görülmesi yerine her ikisinin de ortaya çıkabildiğini belirten Durkheim (2020) bireyin, boşluk hissinden kurtulmak için girdiği farklı heyecan arayışlarının tutkulu bir kişi kadar azimle gerçekleştirilmediği için bu arayışın, hızlı bir yorgunlukla içe dönülmesi ve en baştaki melankolikliğin artışı ile sonuçlandığını ifade etmektedir. Anominin aşırı bir boyuta varmadığı durumlarda da bencilliğin bazı etkilerinin ortaya çıktığını savunan Dukheim (2020)'a göre sınırlar, hiçbir şeyden tatmin olmayan insanın isteklerine kavuşamamasına neden olduğundan, yaşanılan bu hayal kırıklığının tesellisi için birey, iç dünyasına çekilerek bu teselliyi orada bulacağını düşünebilmektedir. Ancak bu aşamada birey, iç dünyasında aradığını bulamayacağından, bu durumun neden olduğu kederin bireyin tekrar kendisinden kaçmasına, endişesinin ve memnuniyetsizliğinin artmasına neden oduğunu belirten Durkheim (2020), sonuç olarak bıkkınlık ile aşırılık, hayal ile aksiyon, aşırı istekler ile melankolik düşünmenin peşpeşe görüldüğü karma intiharlar meydana geldiğini ifade etmektedir (367-368).

Durkheim (2020), ortaya çıkan bir bunalımın bireyi çok etkilenmesi, çevresiyle olan ilişkilerini zorlaması ve bireyin "özgeci niteliklerini" kendisini intihara yönlendirebilecek

boyuta getirmesi ile oluşan anomiden kaynaklanan güçlü panik duygusunun birleştiği intiharları ise "anominin ve özgeciliğin birlikte bulunduğu intihar" olarak tanımlamaktadır. "Bencillik ve özgeciliğin birlikte bulunduğu intiharlarda" ise bütünlüğünü koruyamadığı durumlarda toplumun, bireylere bir amaç veremediği için bencilliğin ortaya çıktığını savunan Durkheim (2020)'a göre söz konusu bencillik durumda, bazı bireyler kendilerinden uzaklaşmak için yalnızca bencil zevkleri aramanın doğru bir yöntem olmadığını ve bunların endişelerini kalıcı olarak ortadan kaldıramayacağını düşünerek, kararlılıkla takip edecekleri geçici olmayan bir amaç aramaktadır. Bencillikle özgeciliğin birlikte bulunduğu durumlarda bireylerin belirledikleri bu amacın, tasarladıkları hayalî bir varlık için çalışmak ve kendilerini unutacak kadar ona bağlanmak olarak ortaya çıktığını ifade eden Durkheim (2020)'a göre birey, gerçek dünyaya karşı bireyci, bağlanmayı seçtiği ideal varlığa karşı aşırı özgeci davranarak iki yönlü ve tutarsız bir şekilde yaşamaktadır. Ancak bu iki davranış biçimi de bireyi intihara yönlendirmektedir (s. 368-369). Sonuç olarak, Durkheim'ın sınıflandırdığı intihar türleri genel olarak, bireyin toplumla olan bağlarının zayıflaması nedeniyle aşırı bireyselleşmesi, bu bağın çok güçlü olduğu durumlarda kendini toplumla aşırı bütünleştirek bireyselliğini kaybetmesi ve zaten kendi arzularını sınırlandırmadığı varsayılan bireyin, toplum faaliyelerinin düzenli olmadığı durumlarda, bu arzuların sınırlarını aşması ve herhangi bir müdahele ile karşılaştığında buna tahammül edemesi olarak özetlenebilmektedir.

4.3. İntiharın Risk Faktörleri

İntiharın toplumsal boyutunu inceleyen Emile Durkheim'ın, "İntihar" adlı eserine değinilmesinin ardından çalışmanın bu kısmında, intihar davranışına yol açabilen ve bu davranışı önleme çalışmalarında göz önünde bulundurulan risk faktörleri açıklanmaya çalışılacaktır. Bu risk faktörleri, çalışmayı hazırlayan tarafından İngilizceden çevrilen, "Kaplan & Sadock's Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences/Clinical Psychiatry" (2015) kitabında; "cinsiyet farklılıkları", "yaş", "ırk", "din", "medeni durum", "iş", "iklim", "fiziksel sağlık", "ruhsal bozukluk" ve "psikiyatri hastalarına ilişkin durumlar" ele alınarak incelenmektedir (Sadock, Sadock & Ruiz, 2015, s. 763-764). Söz konusu kitapta, iklim bir risk faktörü olarak incelendiğinde, intiharların mevsimsel özelliklerle arasında dikkate değer bir ilişki bulunamadığı ve aynı şekilde din bir risk faktörü olarak incelendiğinde, bağlılık ve bütünleşme düzeyinin, basit anlamda bir dine bağlı olma kriterinden daha doğru bir risk ölçeği olacağı ifade edilerek başka bir açıklama yapılmadığından iklim ve din faktörleri ayrı

bir başlık açılarak incelenmemiştir (Sadock, Sadock & Ruiz, 2015, s. 764). Çalışmayı hazırlayan tarafından İngilizceden çevrilen, "Preventing Suicide: A Global Imperative" (2014), adlı çalışmada Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), tarafından belirtilen risk faktörleri ise "sağlık sistemleri, toplum, yaşanılan çevre, ilişkiler ve birey ile ilgili risk faktörleri" olmak üzere beş ana kategoriden oluşmaktadır (s. 31). Bu kısımda, söz konusu iki sınıflandırmadaki faktörler birleştirilmek suretiyle "cinsiyet farklılıkları", "yaş", "medeni durum", "sağlık sistemleri ile ilgili risk faktörleri", "toplumsal risk faktörleri", "yaşanılan çevre ile ilgili risk faktörleri", "ilişkiler ile ilgili risk faktörleri" ve "bireysel risk faktörleri" incelenmektedir.

4.3.1. Cinsiyet Farklılıkları

Amerika Birleşik Devletleri'nde, yaş ve ırk fark etmeksizin erkeklerin, kadınlara oranla daha fazla intihar ettiğini, kadınların ise daha fazla intihar girişiminde bulunduğunu ya da intihar düşüncesine sahip olduğunu belirten Sadock ve ark. (2015), bu farklılığın nedeninin belirsiz olmakla birlikte kullanılan yöntemlerle alakalı olabileceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, erkeklerin ateşli silah, ası veya yüksekten atlama yöntemlerini kullanarak intihar etme olasılığının, kadınlardan daha yüksek olduğu ifade eden Sadock ve ark. (2015), kadınların yaygın olarak aşırı dozda psikoaktif madde ya da zehir aldığını ve küresel olarak en çok kullanılan intihar yönteminin ise "ası" olduğu belirtmektedir (s. 763). Ülkemizdeki durumu tespit etmek adına, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine baktığımızda, 2000 ile 2021 yılları arasında ülkemizde de intihar eden erkek sayısı, intihar eden kadın sayısından fazladır (TÜİK, 2023a). Çalışmanın hazırlanma sürecinde ilan edilen 2021 yılı verileri incelendiğinde, 3.238'i erkek, 920'si kadın olmak üzere toplam 4.158 kişi intihar etmiştir (TÜİK, 2023a). Kadınların ve erkeklerin intihar etmek için kullandıkları yöntemlere ilişkin 2021 yılı TÜİK verilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan ve bu verilerin sıralandığı tablolar şu şekildedir:

Tablo 2

TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Yöntemine İlişkin Verilerinin Sıralanışı

Sırası	İntihar Yöntemi	Yüzde
1	Asarak	%48,7
2	Ateşli silah kullanarak	%26,3
3	Yüksekten atlayarak	%12,5
4	Kimyevi madde kullanarak	% 4,7
5	Diğer	%4,1
6	Suya atlayarak / Kesici bir alet kullanarak	%1,3
7	Doğalgaz, tüpgaz vb. kullanarak	%0,4
8	Tren veya başka motorlu bir araç altına atlayarak / Kendini yakarak	%0,3

TÜİK, 2023a

Tablo 2'de yer alan, kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın her iki cinsiyet grubunun da içinde yer aldığı veriler incelendiğinde, 2021 yılında TÜİK tarafından sınıflandırılan 10 intihar yönteminden biri olan ası yönteminin hem erkekler hem de kadınlar arasında en çok kullanılan yöntem olduğu görülmektedir. Altıncı sırada yer alan ve iki farklı kategori olan suya atlamak ve kesici bir alet kullanmak ise aynı orana sahip olmaları nedeniyle ikisi de altıncı sırada yer almaktadır. Aynı durum sekizinci sırada yer alan, tren veya başka motorlu bir araç altına atlama ve kendini yakma kategorilerinde de görülmektedir.

Tablo 3

TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Yöntemine İlişkin Verilerinin Cinsiyete Göre Sıralanışı

Erkek			Kadın		
Sıra	İntihar Yöntemi	Yüzde	Sıra	İntihar Yöntemi	Yüzde
1	Asarak	%49,1	1	Asarak	%47,4
2	Ateşli silah kullanarak	%30,2	2	Yüksekten atlayarak	%22,7
3	Yüksekten atlayarak	%9,6	3	Ateşli silah kullanarak	%12,7
4	Diğer	%3,8	4	Kimyevi madde kullanarak	%9,6
5	Kimyevi madde kullanarak	%3,3	5	Diğer	%5,2
6	Kesici bir alet kullanarak	%1,5	6	Suya atlayarak	%1,1
7	Suya atlayarak	%1,4	7	Kesici bir alet kullanarak	%0,8
8	Doğalgaz, tüpgaz vb. kullanarak / Kendini yakarak	%0,4	8	Tren veya başka motorlu bir araç altına atlayarak	%0,3
9	Tren veya başka motorlu bir araç altına atlayarak	%0,3	9	Doğalgaz, tüpgaz vb. kullanarak / Kendini yakarak	%0,1

TÜİK, 2023a

Tablo 3'te görüldüğü üzere, 2021 yılında ası yönteminden sonra ikinci sırada, erkekler arasında ateşli silah kullanma, kadınlar arasında ise yüksekten atlama yöntemi yer almaktadır. Erkekler arasında sekizinci sırada yer alan ve iki farklı kategori olan, doğalgaz, tüpgaz vb. kullanma ve kendini yakma aynı orana sahip olmaları nedeniyle ikisi de sekizinci sırada yer almaktadır. Aynı durum kadınlar arasında dokuzuncu sırada yer alan doğalgaz, tüpgaz vb. kullanma ve kendini yakma kategorilerinde de görülmektedir.

Genel bir değerlendirme yapılması amacıyla, 2017 ile 2021 yılları arasındaki intihar yöntemi ve intihar eden kişinin cinsiyetine ilişkin TÜİK verileri şu şekildedir:

Tablo 4

2017 ile 2021 Yılları Arasındaki İntihar Yöntemi ve İntihar Eden Kişinin Cinsiyetine İlişkin TÜİK Verileri

Şekline ve cinsiyete göre intiharlar, 2000-2021
Suicides by method and sex, 2000-2021

		İntihar şekli-Method of suicide																					
		Toplam Total		**Asarak** By hanging		**Kimyevi madde kullanarak** Taking chemicals		**Yüksekten atlayarak** Throwing from a high place		**Suya atlayarak** By drowning		**Ateşli silah kullanarak** Using firearms		**Kendini yakarak** By burning		**Kesici bir alet kullanarak** Using a sharp instrument		**Doğalgaz, tüpgaz vb. kullanarak** Using natural gas or lpg. etc.		**Tren veya başka motorlu bir araç altına atlayarak** Throwing off a train or another motorized vehicle		**Diğer** Other	
Yıl	**Cinsiyet**	**Sayı**		**Sayı**		**Sayı**		**Sayı**		**Sayı**		**Sayı**		**Sayı**		**Sayı**		**Sayı**		**Sayı**		**Sayı**	
Year	Sex	Number	(%)	Number	(%)	Number	(%)	Number	(%)	Number	(%)	Number	(%)	Number	(%)	Number	(%)	Number	(%)	Number	(%)	Number	(%)
2021	**Toplam**-Total	**4 158**	**100,0**	**2 026**	**48,7**	**194**	**4,7**	**520**	**12,5**	**54**	**1,3**	**1094**	**26,3**	**13**	**0,3**	**56**	**1,3**	**15**	**0,4**	**14**	**0,3**	**172**	**4,1**
	Erkek-Male	**3 238**	**100,0**	1 590	49,1	106	3,3	311	9,6	44	1,4	977	30,2	12	0,4	49	1,5	14	0,4	11	0,3	124	3,8
	Kadın-Female	**920**	**100,0**	436	47,4	88	9,6	209	22,7	10	1,1	117	12,7	1	0,1	7	0,8	1	0,1	3	0,3	48	5,2
2020	**Toplam**-Total	**3 703**	**100,0**	**1 734**	**46,8**	**174**	**4,7**	**520**	**14,0**	**61**	**1,6**	**947**	**25,6**	**16**	**0,4**	**33**	**0,9**	**12**	**0,3**	**13**	**0,4**	**193**	**5,2**
	Erkek-Male	**2 840**	**100,0**	1 329	46,8	113	4,0	300	10,6	41	1,4	847	29,8	15	0,5	29	1,0	10	0,4	11	0,4	145	5,1
	Kadın-Female	**863**	**100,0**	405	46,9	61	7,1	220	25,5	20	2,3	100	11,6	1	0,1	4	0,5	2	0,2	2	0,2	48	5,6
2019	**Toplam**-Total	**3 406**	**100,0**	**1 627**	**47,8**	**113**	**3,3**	**425**	**12,5**	**48**	**1,4**	**937**	**27,5**	**10**	**0,3**	**40**	**1,2**	**17**	**0,5**	**15**	**0,4**	**174**	**5,1**
	Erkek-Male	**2 626**	**100,0**	1 247	47,5	62	2,4	238	9,1	38	1,4	839	31,9	9	0,3	34	1,3	15	0,6	13	0,5	131	5,0
	Kadın-Female	**780**	**100,0**	380	48,7	51	6,5	187	24,0	10	1,3	98	12,6	1	0,1	6	0,8	2	0,3	2	0,3	43	5,5
2018	**Toplam**-Total	**3 342**	**100,0**	**1 590**	**47,6**	**145**	**4,3**	**382**	**11,4**	**37**	**1,1**	**917**	**27,4**	**12**	**0,4**	**39**	**1,2**	**15**	**0,4**	**8**	**0,2**	**197**	**5,9**
	Erkek-Male	**2 529**	**100,0**	1 222	48,3	79	3,1	205	8,1	22	0,9	810	32,0	10	0,4	29	1,1	14	0,6	7	0,3	131	5,2
	Kadın-Female	**813**	**100,0**	368	45,3	66	8,1	177	21,8	15	1,8	107	13,2	2	0,2	10	1,2	1	0,1	1	0,1	66	8,1
2017	**Toplam**-Total	**3 168**	**100,0**	**1 492**	**47,1**	**156**	**4,9**	**317**	**10,0**	**35**	**1,1**	**990**	**31,3**	**9**	**0,3**	**47**	**1,5**	**5**	**0,2**	**7**	**0,2**	**110**	**3,5**
	Erkek-Male	**2 445**	**100,0**	1 134	46,4	88	3,6	191	7,8	21	0,9	874	35,7	7	0,3	40	1,6	5	0,2	6	0,2	79	3,2
	Kadın-Female	**723**	**100,0**	358	49,5	68	9,4	126	17,4	14	1,9	116	16,0	2	0,3	7	1,0	-	-	1	0,1	31	4,3

TÜİK, 2023a

4.3.2. Yaş

Ergenlikten önce intihar olgusunun nadir olarak görüldüğünü belirten Sadock ve ark. (2015)'a göre intihar oranlarının yaşla birlikte artması, orta yaş krizinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Yaş ve intihar arasındaki ilişkide intiharın erkekler arasında 45 yaşından sonra zirve yaptığını, kadınlar arasında ise en fazla tamamlanmış intihar sayısının 55 yaşından sonra görüldüğünü ifade eden Sadock ve ark. (2015), yaşlıların gençlere oranla daha az intihar girişiminde bulunduğunu ancak bu girişimlerinin ölümle sonuçlanma oranlarının, genç insanlara göre daha yüksek olduğunu belirtmektedir (s. 763). Ülkemizdeki durumu tespit etmek adına TÜİK verileri incelendiğinde, intihar edenlerin yaş grubuna ilişkin veriler, 15 yaş altından başlayarak 75 yaş ve üzeri gruba kadar 4 yıllık gruplar halinde

15 adet yaş grubu ve "bilinmeyen" kategorisini gösterecek şekilde sınıflandırılarak yayımlamaktadır. 2021 yılına ilişkin TÜİK verilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan ve bu verilerin sıralanarak verildiği tablolar şu şekildedir:

Tablo 5

TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Verilerinin, İlk Beş Sırada Yer Alan Yaş Gruplarına Göre Sıralanışı

Sırası	Yaş Grubu	Yüzde
1	25-29 yaş grubu	%12,6
2	20-24 yaş grubu	%12,2
3	30-34 yaş grubu	%10,8
4	40-44 yaş grubu	%9,4
5	35-39 yaş grubu	%9,1

TÜİK, 2023b

Tablo 5'de, her iki cinsiyet grubunun da yer aldığı genel veriler incelendiğinde, TÜİK verileri, 2021 yılı için intihar sayısının en fazla olduğu yaş grubunu 25-29 yaş grubu olarak göstermektedir. İkinci sırada 20-24 yaş grubu, üçüncü sırada 30-34 yaş grubu, dördüncü sırada ise 40-44 yaş grubu ve beşinci sırada ise 35-39 yaş grubu yer almaktadır.

Tablo 6

TÜİK 2021 Yılı İntihar Verilerinin, İlk Beş Sırada Yer Alan Yaş Gruplarının Cinsiyet Ayrımına Göre Sıralanışı

	Erkek		Kadın	
Sıra	Yaş Grubu	Yüzde	Yaş Grubu	Yüzde
1	25-29 yaş grubu	%13,8	15-19 yaş grubu	%17,3
2	20-24 yaş grubu	%12,4	20-24 yaş grubu	%11,4
3	30-34 yaş grubu	%11,3	30-34 yaş grubu	%8,9
4	40-44 yaş grubu	%9,7	25-29 yaş grubu ve 40-44 yaş grubu	%8,4
5	35-39 yaş grubu	%9,6	35-39 yaş grubu	%7,4

TÜİK, 2023b

Tablo 6'da belirtildiği üzere, 2021 yılında erkekler arasında intiharların 25-29 yaş grubunda zirve yaptığı görülmektedir. Kadınlar arasındaki intiharlar ise 15-19 yaş grubunda

zirve yapmaktadır. Kadınlar arasında dördüncü sırada yer alan ve iki farklı kategori olan, 25-29 yaş grubundaki kadınların intihar oranı ile 40-44 yaş grubundaki kadınların intihar oranı aynı olduğu için iki yaş grubu da dördüncü sırada yer almaktadır.

4.3.3 Medeni Durum

Bekâr ya da hiç evlenmemiş bireylerde görülen intihar riskinin, evli bireylerdekinin neredeyse iki katı olduğunu ve özellikle çocuk sahibi olunmuş ise evliliğin intihar riskini büyük oranda azalttığını belirten Sadocks ve ark. (2015), eşlerden birinin ölmesinin veya boşanmanın intihar riskini artırdığını ifade etmektedir (s. 764). Kposowa (2000), medeni durum ile intihar riski arasında bir etkileşim olduğunu ve bu etkileşimde boşanma ve ayrılık faktörlerinin öne çıktığını belirtmektedir (s. 259). Medeni durumun ve dolayısıyla boşanmanın erkeklerde intihar riskini artırdığını ancak aynı şeyin kadınlar için söylenemeyeceğini belirten Kposowa (2000), kadınların, erkeklere göre daha derin arkadaşlıklar ya da destekleyici ilişkiler kurması ve bu doğrultuda evlilikler boşanma veya dul kalma ile sonlansa bile kadınların duygusal ve sosyal destek için arkadaşlarına başvurabilmesinin cinsiyetle ilgili ortaya çıkan bu farklılığa neden olabileceğini ifade etmektedir (s. 259-260). Bu iki durum da göz önüne alındığında değişik şekillerde ortaya çıkmakla birlikte, medeni durum ile intihar riski arasında bir ilişki olduğu söylenebilmektedir. Ülkemizdeki durumu tespit etmek adına TÜİK verilerine bakmak yerinde olacaktır. 2021 yılına ilişkin TÜİK verilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan ve bu verilerin sıralanarak verildiği tablolar şu şekildedir:

Tablo 7

TÜİK'in 2021 Yılı Yasal Medeni Duruma İlişkin İntihar Verilerinin Sıralanışı

Sırası	Yasal Medeni Durum	Yüzde
1	Evli	%45,8
2	Hiç evlenmedi	%40,8
3	Boşandı	%9
4	Eşi öldü	% 4,5
5	Bilinmeyen	-

TÜİK, 2023c

Tablo 7'de yer verilen bilgiler incelendiğinde, yasal medeni duruma ilişkin 2021 yılı TÜİK verilerine göre, en çok evli kategorisindeki insanların intihar ettiği görülmektedir. İkinci sırada hiç evlenmedi, üçüncü sırada boşandı ve dördüncü sırada ise eşi öldü kategorisi yer almakla birlikte 2021 yılında yasal medeni durumu bilinmeyen kategorisinde kimsenin yer almadığı görülmektedir.

Tablo 8

TÜİK'in 2021 Yılı Yasal Medeni Duruma İlişkin İntihar Verilerinin Cinsiyete Göre Sıralanışı

	Erkek		Kadın	
Sıra	Yasal Medeni Durum	Yüzde	Yasal Medeni Durum	Yüzde
1	Evli	%46,5	Evli	%43
2	Hiç Evlenmedi	%41,5	Hiç Evlenmedi	%38,3
3	Boşandı	%8,9	Eşi Öldü	%9,6
4	Eşi Öldü	%3	Boşandı	%9,1
5	Bilinmeyen	-	Bilinmeyen	-

TÜİK, 2023c

Tablo 8'de görüldüğü üzere, 2021 yılında en çok evli erkekler ve kadınlar intihar etmiştir. Hem kadınlar hem de erkekler arasında hiç evlenmemiş olanların intiharları ikinci sırada yer almaktadır. Boşanma erkekler arasında üçüncü sırada yer alırken eşin ölmesi dördüncü sırada yer almaktadır. Kadınlarda ise eşin ölmesi üçüncü sırada, boşanma dördüncü sırada yer almaktadır.

TÜİK verilerine göre, 2017 ile 2021 yılı arasında yasal medeni duruma ve cinsiyete ilişkin intihar verileri şu şekildedir:

Tablo 9

TÜİK'in 2017 ile 2021 Yılları Arasındaki Yasal Medeni Duruma ve Cinsiyete İlişkin İntihar Verileri

Yasal medeni durum ve cinsiyete göre intiharlar, 2000-2021
Suicides by legal marital status and sex, 2000-2021

		Yasal medeni durum - Legal marital status											
		Toplam Total		Hiç evlenmedi Never married		Evli Married		Eşi öldü Widowed		Boşandı Divorced		Bilinmeyen Unknown	
Yıl Year	Cinsiyet Sex	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)
2021	**Toplam**-Total	**4 158**	**100,0**	**1 696**	**40,8**	**1 903**	**45,8**	**186**	**4,5**	**373**	**9,0**	**-**	**-**
	Erkek-Male	**3 238**	**100,0**	1 344	41,5	1 507	46,5	98	3,0	289	8,9	-	-
	Kadın-Female	**920**	**100,0**	352	38,3	396	43,0	88	9,6	84	9,1	-	-
2020	**Toplam**-Total	**3 703**	**100,0**	**1 442**	**38,9**	**1 690**	**45,6**	**213**	**5,8**	**357**	**9,6**	**1**	**0,0**
	Erkek-Male	**2 840**	**100,0**	1 125	39,6	1 331	46,9	121	4,3	263	9,3	-	-
	Kadın-Female	**863**	**100,0**	317	36,7	359	41,6	92	10,7	94	10,9	1	0,1
2019	**Toplam**-Total	**3 406**	**100,0**	**1 265**	**37,1**	**1 650**	**48,4**	**181**	**5,3**	**305**	**9,0**	**5**	**0,1**
	Erkek-Male	**2 626**	**100,0**	980	37,3	1 314	50,0	100	3,8	229	8,7	3	0,1
	Kadın-Female	**780**	**100,0**	285	36,5	336	43,1	81	10,4	76	9,7	2	0,3
2018	**Toplam**-Total	**3 342**	**100,0**	**1 239**	**37,1**	**1 622**	**48,5**	**174**	**5,2**	**298**	**8,9**	**9**	**0,3**
	Erkek-Male	**2 529**	**100,0**	933	36,9	1 282	50,7	106	4,2	204	8,1	4	0,2
	Kadın-Female	**813**	**100,0**	306	37,6	340	41,8	68	8,4	94	11,6	5	0,6
2017	**Toplam**-Total	**3 168**	**100,0**	**1 160**	**36,6**	**1 571**	**49,6**	**158**	**5,0**	**279**	**8,8**	**-**	**-**
	Erkek-Male	**2 445**	**100,0**	874	35,7	1 260	51,5	91	3,7	220	9,0	-	-
	Kadın-Female	**723**	**100,0**	286	39,6	311	43,0	67	9,3	59	8,2	-	-

TÜİK, 2023c

4.3.4. Sağlık Sistemleri ile İlgili Risk Faktörleri

Sağlık sistemleri ile ilgili risk faktörlerini, sağlık hizmetlerine erişiminin önündeki engeller oluşturmaktadır (WHO, 2014, s. 31). European Health Literacy Consortium (Avrupa Sağlık Okuryazarlığı Konsorsiyumu) tarafından 2012 yılında geliştirilen tanımda, sağlık okuryazarlığının, okuryazar olmakla bağlantılı olduğu ve hayat boyunca yaşam kalitesini korumak ya da iyileştirmek adına sağlık hizmeti, hastalık önleme ve sağlık bilinçlendirmeleri hakkında değerlendirme yapılması ve karar verilmesi için sağlık bilgilerine erişim, bilgileri anlama ve değerlendirmenin yanı sıra uygulamaya yönelik bilgi, motivasyon ve yeterlilik gerektirdiği belirtilmektedir (WHO, 2013, s. 4). Tanımdan da anlaşılacağı üzere, sağlık okuryazarlığı bireyin, sağlık alanında bilinçlenme ve dolayısıyla yardım arama faaliyetlerinin doğru bir şekilde geliştirilebilmesi ve sağlık hizmetlerine erişimi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma kapsamında, sağlık okuryazarlığına ilişkin tanıma yer verilen ve 2013 yılında yayımlanan "Health Literacy The Solid Facts" adlı

çalışmaya atıfta bulunulan, "Preventing Suicide: A Global Imperative" (2014)' de, sağlık okuryazarlığı ve ruh sağlığı okuryazarlığı düşük olan kişilerin, sağlık sistemlerinin karmaşık ya da kaynak açısından yetersiz olduğu ülkelerde aradıkları yardıma ulaşmalarının kolay olmadığı ifade edilmektedir (s. 32).

Cho ve ark (2013), tarafından gerçekleştirilen ve fiziksel hastalıkların neden olduğu intiharların incelendiği araştırmada, fiziksel hastalık nedeniyle intihar etmeden önce psikiyatristle görüşenlerin oranının, gerçekleşen tüm intiharlardaki psikiyatristle görüşme oranına göre daha düşük olduğu ve bu nedenle intihar düşüncelerinin erken teşhis edilebilmesi için psikososyal destek ve eğitim gibi fiziksel hastalık nedeniyle gerçekleşen intiharları önleme stratejilerinin, tıbbi bakım hizmetinin ruh sağlığı kısmı da dikkate alınarak uygulanması gerektiği sonucuna ulaşmaktadır (s. 153). Cho ve ark. tarafından gerçekleştirilen araştırmaya atıfta bulunulan, "Preventing Suicide: A Global Imperative" (2014)' de ise eş zamanlı görülen hastalıklarda, sağlık hizmetlerine zamanında ve etkili bir erişim sağlanarak intihar riskinin azaltılabileceği belirtilmektedir (s. 32).

4.3.5. Toplumsal Risk Faktörleri

Toplumsal risk faktörleri, intihar araçlarına erişim, uygunsuz medya haberleri ve yardım arama davranışının olumsuz olarak etiketlenmesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir (WHO, 2014, s. 31). Ajdacic-Gross ve ark. (2008) tarafından gerçekleştirilen, ülkeler ve intihar yöntemleri ile ilgili araştırmada, birçok Asya ülkesinde ve Latin Amerika'da böcek ilacı ile zehirlenme, Kuzey ülkeleri ve İngiltere'de ilaç ile zehirlenme, Doğu Avrupa'da ası, Amerika'da ateşli silah, Hong Kong ve Çin gibi şehir toplumlarında ise yüksekten atlama yönteminin kullanıldığı belirtilmektedir (s. 726). Ajdacic-Gross ve ark. (2008)'a göre yaptıkları çalışma, intihar araçlarının ulaşılabilir olmasının, belli bir yöntemin kabul edilebilirliği ve genel olarak intiharlar üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu durumda Ajdacic-Gross ve ark. (2008), mevcut bulguların ise intihar araçlarına erişimin kısıtlanmasındaki aciliyeti ve bu kısıtlamanın teknik olarak eskisinden daha mümkün olduğunu göstermekle birlikte, kısıtlamaların esas olarak planlanmamış veya dürtüsel intiharların önlenmesine yardım edeceğini ifade etmektedir (s. 730). Bu doğrultuda, toplumsal risk faktörlerinden biri olan intihar araçlarına erişimin hem intihar yöntemi hem de intihar sayıları üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir.

İntihar araçlarına erişimin yanı sıra uygunsuz medya haberleri de intihar açısından bir risk faktörü oluşturabilmektedir. Medyanın etik dışı haberleştirme uygulamaları ile

intiharın sansasyonel hale getirilmesi ya da güzelleştirilmesi, savunmasız insanlar arasında kopya intihar riskini artırabilmektedir. Bu doğrultuda, medya uygulamalarının etik olmadığı haller Dünya Sağlık Örgütü tarafından, ünlü intiharlarının uygunsuz olarak verilmesi, olağandışı intihar yöntemlerinin ya da intihar gruplarının haberleştirilmesi, kullanılan yöntemin fotoğrafının ya da bilgisinin verilmesi ve intiharın kriz ya da sıkıntıya karşı kabul edilebilir bir tepki olarak normalleştirilmesi şeklinde belirtilmektedir (WHO, 2014, s. 32). İntihar davranışı, ruhsal bozukluklar, madde bağımlılığı ya da duygusal açıdan strese yol açan konularda yardım aramanın tabu olması da toplumsal bir risk faktörü oluşturarak, yardım alınmasının önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Bu durum, arkadaş çevresi ve aileler tarafından savunmasız insanların ihtiyaç duyabilecekleri desteğin sağlanmasını ve hatta içinde bulundukları durumun kabul edilmesini bile engelleyebilmektedir (WHO, 2014, s. 32).

4.3.6. Yaşanan Çevre ile İlgili Risk Faktörleri

Yaşanan çevre ile ilgili risk faktörleri, felaket, savaş ve anlaşmazlık, kültürel yabancılaşma ve yer değiştirme stresi, ayrımcılık, travma ya da istismar şeklinde ortaya çıkabilmektedir (WHO, 2014, s. 31). Felaketler sonucunda büyük ölçüde maddi zararlar ortaya çıkmakla birlikte güvende hissedememe, hayallerin, cesaretin ve başa çıkma kabiliyetlerinin kaybedilmesi de söz konusu olmaktadır (Sayıl, 2008, s. 36). Doğal afetlerin, intihar davranışı üzerindeki etkisine ilişkin literatür taraması yapan Kõlves ve ark. (2013), afet sonrası ilk dönemde ölümcül olmayan intihar davranışlarında bir düşüş görüldüğünü ancak incelenen bazı çalışmalarda intihar davranışlarında gecikmiş bir artış ile doğal afetler sonrasında intihar davranışı riskini artıran, önceki ve mevcut ruh sağlığı sorunları gibi başka faktörler de bildirildiğini ve bu durumla birlikte ekonomik koşullar gibi etkisi bulunan diğer faktörlerin de dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir (s. 38). Felaketler, savaş ve anlaşmazlıklar doğaları gereği, bireylerin hayatında büyük değişimler yaratan, onları sorunlarla ve belirsizliklerle karşı karşıya bırakan niteliklerinden ötürü intihara neden olabilmektedir.

Ülke, kent, yöre ve mahalle değişikliği şeklinde ortaya çıkabilen ve gönüllü ya da gönülsüz olarak gerçekleştirilen yer değiştirme nedeniyle güvende hissedilen ve aşina olunan bir yerden ayrılma ile olumsuz bir tecrübe yaşandığını belirten Sayıl (2008), bu durumun ortaya çıkardığı etkinin herkes için aynı olduğunun söylenemeyeceğini ifade etmektedir (Sayıl, 2008, s. 26). Yerliler, sığınmacılar, göçmenler gibi birtakım hassas

gruplarda görülen kültürel yabancılaşma ve yer değiştirme stresi, bu gruplar için önemli bir intihar riski olarak ortaya çıkabilmektedir (WHO, 2014, s. 36). Goldston ve ark. (2008), intihar davranışının ve yardım aramanın kültürel bir bağlamda gerçekleştiğini ifade ederek bunların muhtemelen, farklı tetikleyici ve koruyucu faktörler, değişik hassasiyet faktörleri, intihar davranışına verilen tepkide ve davranışın yorumlanmasında ortaya çıkan farklılık, yardım aramak için sahip olunan farklı kaynaklar ve fikirler ile ilişkili olduğunu belirtmektedir (s. 4). Azınlıklara karşı ayrımcılık sürekli, özgün ve sistematik olabilmektedir. Bu durum intihar davranışını tetikleyebilecek özgürlük kaybı, reddedilme, etiketlenme ve şiddet gibi stresli yaşam olaylarının sürekli olarak deneyimlenmesine yol açabilmektedir (WHO, 2014, s. 36). Alışılmış veya tanıdık kültürel ortamların ve öğelerin, aidiyet ve güven hissi açısından taşıdığı önem ve içinde bulunulan sosyal çevrenin bireylerin hayatları üzerindeki etkisi de göz önünde bulundurulduğunda, kültürel yabancılaşma, yer değiştirme ve ayrımcılığa maruz kalma durumları intihar davranışını etkileyebilmektedir.

Sayıl (2008)'a göre, bireylerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyen sağlık problemleri, fiziksel olarak deformasyona yol açan travmalar, yas, ekonomik olarak batma, cezaevine girme, tutuklanma, saldırıya maruz kalma, işkence görme, doğal afetler ve benzeri zorlu süreçlerin üstesinden gelinmesi kolay olmamaktadır (Sayıl, 2008, s. 20). Uyumsuz ebeveynlik, çocukluk döneminde ya da ergenlik döneminin başında gerçekleşen istismar ve ergenlik döneminin ortasında ilişkilerde aşırı sorunlar yaşanması ile ergenlik döneminin sonundaki ya da yetişkinlik döneminin başındaki intihar girişimi riski arasında önemli bir ilişki olduğunu belirten Johnson ve ark. (2002)'a göre kişilerarası sorunlar, çocuklukta ya da ergenlik döneminin başında okulda meydana gelen şiddet olayı ile ergenlik döneminin sonundaki ya da yetişkinlik döneminin başındaki intihar girişimleri arasındaki ilişkinin kurulmasına da aracılık etmektedir (s. 745). Travma veya istismar, psikolojik ve fiziksel yükü ağır olan sorunlara neden olabilmektedir. Bu durumlar karşısında her bireyin farklı tepki verebileceği ve bu tepkilerinde etkili olabilecek unsurların çeşitliliği, sonucun boyutlarını değiştirerek bazı insanların intihar etmesine neden olabilmektedir.

4.3.7. İlişkiler ile İlgili Risk Faktörleri

İlişkiler ile ilgili risk faktörleri, yalnızlık duygusu, sosyal destek eksikliği, ilişkilerde yaşanan anlaşmazlıklar ya da ilişkilerin kopması şeklinde ortaya çıkabilmektedir (WHO, 2014, s. 31). Sosyal izolasyon ile intihar riski arasındaki ilişkiyi konu alan bir literatür taraması gerçekleştiren Motillon-Toudic ve ark. (2022)'a göre bulgular, sosyal izolasyon ile

intihar davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koymakla birlikte sosyal desteğin intihara karşı koruyucu bir özelliğe sahip olabileceğini göstermektedir (s. 20). Bu kapsamda, "Durkheim'ın İntihar Türleri" başlığında açıklanan, bencil intiharların da toplumdan uzaklaşma ve sosyal yalnızlaşmadan dolayı aşırı bireysel bir hal alan yaşantı sonucu gerçekleştiği söylenebilmektedir (Durkheim, 2020, s. 359). Bireyin çevresindeki kişilerle bağlantı halinde olmasının veya sosyal hayatın içinde aktif olarak yer almasının, sorunların erken fark edilmesini ve yardım aramanın teşvik edilmesini sağlayarak sorunların çözümünü kolaylaştıracağı söylenebilmektedir. Ancak bu sosyal bağlar da kendi içerisinde sorunlar barındırabileceğinden aile, arkadaş gibi bir sosyal destek sistemine sahip olmamak ve bu sistemlerle birlikte topluma bazı nedenlerle uyum sağlayamamak sosyal ilişkiler üzerinden intihar davranışı için bir risk faktörü oluşturabilmektedir.

4.3.8. Bireysel Risk Faktörleri

Bireysel risk faktörleri, daha önce intihar girişiminde bulunmuş olmak, akıl hastalıkları, alkolün zararlı kullanımı, iş ya da ekonomik kayıp, umutsuzluk, kronik ağrı, ailede intihar geçmişi, genetik ve biyolojik faktörlerin etkileri dolayısıyla ortaya çıkabilmektedir (WHO, 2014, s. 31). Sadocks ve ark. (2015), yapılan araştırmaların, alkol bağımlılığı olan ve intihar eden çoğu hastanın, hastanede yatışları sırasında depresif olarak nitelendirildiklerini ve bu kişilerin üçte ikilik kısmında, intihar ettikleri dönemde duygudurum bozukluğu belirtileri bulunduğunu belirtilmektedir (s. 765). Belirtilen çalışma ışığında, alkol bağımlılığının, fiziksel ve ruhsal birtakım yıkıcı etkileri olabileceğini ve dolayısıyla alkol bağımlılığı ve beraberinde gelen depresif durum ile duygudurum bozukluklarının intihara yol açabileceği söylenebilmektedir.

Kronik veya inatçı ağrılar, özellikle fiziksel olarak hareket etmeyi gerektiren iş ya da diğer aktiviteler söz konusu olduğunda, hareket etme kabiliyetinin kaybedilmesi, kadınların daha çok etkilendiği bir faktör olan şekil bozukluğu, intihar ve intihar girişimine etki eden faktörler arasında yer almaktadır. Bu durumda, hastalığın doğrudan ortaya çıkardığı etkilerin yanı sıra ilişkilerin bozulması, mesleki statünün kaybedilmesi gibi ikincil etkiler de intihar ve intihar girişiminin habercisi olan faktörler arasında yer almaktadır (Sadocks ve ark., 2015, s. 764). Bireysel risk faktörleri içerisinde yer alan iş ve ekonomik durum da intihar üzerindeki etkisini farklı şekillerde gösterebilmektedir.

Sosyal statü ile intihar riski arasındaki ilişkide, statü yükseldikçe intihar riski de artmakta ancak tersi bir durum olan, statüdeki düşüş de intihar riskini artırmaktadır. Ayrıca

ekonomik durgunluğun olduğu dönemler ile bunalımlı dönemlerde intihar oranları artarken, istihdamın yüksek olduğu dönemler ile savaş zamanlarında azalmaktadır (Sadocks ve ark., 2015, s. 764). 2021 yılına ilişkin TÜİK verilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda hazırlanan ve bu verilerin sıralanarak verildiği tablolar şu şekildedir:

Tablo 10

TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Nedenlerine İlişkin İntihar Verilerinin Sıralanışı

Sırası	İntihar Nedeni	Yüzde
1	Diğer	%38,5
2	Hastalık	%26,1
3	Bilinmeyen	%20,5
4	Geçim zorluğu	%7,8
5	Aile geçimsizliği	%4,6
6	Hissi ilişki ve istediği ile evlenememe	%2,3
7	Öğrenim başarısızlığı ve Ticari başarısızlık	%0,1

TÜİK, 2023ç

Tablo 10'da yer verilen bilgiler incelendiğinde, intihar nedenlerine ilişkin 2021 yılı TÜİK verilerine göre, diğer kategorisinde yer alan intihar nedenleri ilk sırada yer alırken, ikinci sırada hastalık, üçüncü sırada bilinmeyen ve dördüncü sırada geçim zorluğu, beşinci sırada aile geçimsizliği, altıncı sırada hissi ilişki ve istediği ile evlenememe, yedinci sırada ise iki farklı kategori olan öğrenim başarısızlığı ve ticari başarısızlık kategorileri gelmektedir. "Diğer" kategorisine eklenen intihar nedenleri hakkında bilgi elde edilemediğinden yorum yapılamamaktadır. Bu durumda hastalık nedeniyle intihar etme oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 11

TÜİK'in 2021 Yılı İntihar Nedenlerine İlişkin İntihar Verilerinin Cinsiyete Göre Sıralanışı

Erkek			Kadın		
Sıra	İntihar Nedeni	Yüzde	Sıra	İntihar Nedeni	Yüzde
1	Diğer	%37,8	1	Diğer	%40,7
2	Hastalık	%24,3	2	Hastalık	%32,5
3	Bilinmeyen	%21	3	Bilinmeyen	%18,8

(Devam ediyor)

Tablo 11 (Devam)

4	Geçim zorluğu	%9,6	4	Aile geçimsizliği	%4,7
5	Aile geçimsizliği	%4,6	5	Hissi ilişki ve istediği ile evlenememe	%1,7
6	Hissi ilişki ve istediği ile evlenememe	%2,4	6	Geçim zorluğu	%1,5
7	Öğrenim başarısızlığı ve Ticari başarısızlık	%0,2	7	Öğrenim başarısızlığı	%0,1
			8	Ticari başarısızlık	-

TÜİK, 2023ç

Tablo 11'de görüldüğü üzere, 2021 yılında hem kadınlar hem de erkekler arasında diğer kategorisi ilk sırada yer almaktadır. "Diğer" kategorisine eklenen intihar nedenleri hakkında bilgi elde edilemediğinden yorum yapılamamaktadır. Aynı şekilde hem kadınlarda hem de erkeklerde hastalık nedeniyle gerçekleştirilen intiharlar ikinci sırada yer alırken, bilinmeyen nedenlerle gerçekleştirilen intiharlar üçüncü sırada yer almaktadır. Erkekler arasında geçim zorluğu nedeniyle gerçekleştirilen intihar oranının, kadınlardaki oranın oldukça üstünde olduğu görülmektedir. Bu verilere ek olarak kadınlarda ticari başarısızlık nedeniyle gerçekleştirilen intihar verisi bulunmamaktadır. 2021 yılında kadınlar, erkeklere oranla daha az intihar etmesine rağmen intihar nedenlerine ilişkin oranlar incelendiğinde hastalık nedeniyle intihar eden kadın sayısının, erkeklere oranla yüksek olduğu görülmektedir. Aile geçimsizliği nedeniyle gerçekleştirilen intiharların ise kadınlar ve erkekler arasında benzer bir orana sahip olduğu görülmektedir.

TÜİK verilerine göre, 2017 ile 2021 yılı arasındaki intihar nedenlerine ilişkin intihar veriler şu şekildedir:

Tablo 12

TÜİK'in 2017 ile 2021 Yılları Arasındaki İntihar Nedenlerine İlişkin İntihar Verileri

Neden ve cinsiyete göre intiharlar, 2000-2021
Suicides by cause and sex, 2000-2021

		İntihar nedeni-Cause of suicide																	
		Toplam Total		Hastalık Illness		Aile geçimsizliği Family incompatibility		Geçim zorluğu Economic problems		Ticari başarısızlık Business failure		Hissi ilişki ve istediği ile evlenememe Emotional relationship and not marrying the person wanted		Öğrenim başarısızlığı Educational failure		Diğer Other		Bilinmeyen Unknown	
Yıl Year	Cinsiyet Sex	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)	Sayı Number	(%)
2021	**Toplam**-Total	**4 158**	**100,0**	**1086**	**26,1**	**191**	**4,6**	**324**	**7,8**	**5**	**0,1**	**95**	**2,3**	**6**	**0,1**	**1599**	**38,5**	**852**	**20,5**
	Erkek-Male	**3 238**	**100,0**	787	24,3	148	4,6	310	9,6	5	0,2	79	2,4	5	0,2	1225	37,8	679	21,0
	Kadın-Female	**920**	**100,0**	299	32,5	43	4,7	14	1,5	-	-	16	1,7	1	0,1	374	40,7	173	18,8
2020	**Toplam**-Total	**3 703**	**100,0**	**973**	**26,3**	**136**	**3,7**	**289**	**7,8**	**7**	**0,2**	**94**	**2,5**	**7**	**0,2**	**1423**	**38,4**	**774**	**20,9**
	Erkek-Male	**2 840**	**100,0**	686	24,2	107	3,8	276	9,7	7	0,2	69	2,4	4	0,1	1089	38,3	602	21,2
	Kadın-Female	**863**	**100,0**	287	33,3	29	3,4	13	1,5	-	-	25	2,9	3	0,3	334	38,7	172	19,9
2019	**Toplam**-Total	**3 406**	**100,0**	**748**	**22,0**	**127**	**3,7**	**321**	**9,4**	**7**	**0,2**	**91**	**2,7**	**6**	**0,2**	**1012**	**29,7**	**1 094**	**32,1**
	Erkek-Male	**2 626**	**100,0**	521	19,8	97	3,7	305	11,6	7	0,3	67	2,6	4	0,2	764	29,1	861	32,8
	Kadın-Female	**780**	**100,0**	227	29,1	30	3,8	16	2,1	-	-	24	3,1	2	0,3	248	31,8	233	29,9
2018	**Toplam**-Total	**3 342**	**100,0**	**673**	**20,1**	**127**	**3,8**	**245**	**7,3**	**6**	**0,2**	**85**	**2,5**	**1**	**0,0**	**855**	**25,6**	**1 350**	**40,4**
	Erkek-Male	**2 529**	**100,0**	484	19,1	95	3,8	235	9,3	6	0,2	61	2,4	-	-	647	25,6	1 001	39,6
	Kadın-Female	**813**	**100,0**	189	23,2	32	3,9	10	1,2	-	-	24	3,0	1	0,1	208	25,6	349	42,9
2017	**Toplam**-Total	**3 168**	**100,0**	**651**	**20,5**	**128**	**4,0**	**232**	**7,3**	**6**	**0,2**	**86**	**2,7**	**3**	**0,1**	**710**	**22,4**	**1 352**	**42,7**
	Erkek-Male	**2 445**	**100,0**	480	19,6	95	3,9	223	9,1	6	0,2	67	2,7	2	0,1	521	21,3	1 051	43,0
	Kadın-Female	**723**	**100,0**	171	23,7	33	4,6	9	1,2	-	-	19	2,6	1	0,1	189	26,1	301	41,6

TÜİK, 2023ç

TÜİK verilerinde, psikolojik veya psikiyatrik nedenlere ilişkin kategori bulunmadığından yorum yapılamamaktadır. Depresyon bozuklukları bulunan insanlar, genellikle dünyaya ve kendilerine karşı negatif bir bakış açısına sahip olmakla birlikte çoğunlukla kayıp, suçluluk duygusu, intihar ve ölüm üzerinde çok düşünmektedirler. Bu kişiler, iyileşmeye ve intiharı planlamak ve gerçekleştirmek için gerekli olan gücü geri kazanmaya başladıklarında intihar riski de artmaktadır (paradoksal intihar) (Sadocks ve ark., 2015, s. 366). Robins ve ark. (1959), Dorpat ve Ripley (1960) ve Barraclough ve ark. (1974) tarafından gerçekleştirilen ve ölümle sonuçlanmış intiharlarda psikiyatrik rahatsızlıkların görülme sıklığını araştıran çalışmaları inceleyen Gündoğar (2006), çalışmaların ortak sonucunun, intihar edenlerin neredeyse tamamında bir psikiyatrik bozukluk bulunduğu ve duygudurum bozukluğunun bu sayının yarısını; alkol bağımlılığının dörtte birini ve şizofreninin ise yüzde beşini oluşturduğunu belirtmektedir (s. 28-29). Görüldüğü üzere içinde bulunulan psikolojik durum ve intihardan önce mevcut olan psikiyatrik rahatsızlar da intihar riskini artırabilmektedir. Bu doğrultuda, psikiyatrik rahatsızlıkların ve intihar davranışının genetik ve biyolojik boyutları ile intihar olgusu arasındaki ilişkiyi çözümlemek için yapılan çalışmalar da bulunmaktadır.

Özalp (2009), intihar davranışının hem genlerin birbirleriyle olan ilişkisi hem de çevresel unsurların etkisi ile çok faktörlü bir yapıda kalıtımsal olarak aktarıldığını belirterek, genetik faktörlerin intihar davranışı üzerindeki etkisini inceleyebilmek için aile, ikiz, evlat edinme araştırmaları yapıldığını ve intihar davranışının kromozomlardan hangisine tutunduğunun anlaşılabilmesi için gen haritalama işlemi yapılarak ilişkilendirme ve bağlantı analizleri doğrultusunda intihara neden olduğu düşünülen aday genler saptandığını ifade etmektedir (s. 86). Depresif intihar olaylarında ölüm sonrası yapılan beyin incelemeleri ile ilgili çalışmaları değerlendiren Gürbüz ve Akdoğan (2021) ise çalışmalardaki bulguların, serotoninin fonksiyonunda meydana gelen bozukluğun telafi edici sonuçları veya intihar davranışında bulunan bireylerin beynindeki serotoninin sinir iletiminin (kimyasal iletici) yeterli olmamasına bağlı olabileceğini belirtmektedir (s. 22). İntiharın ruhsal gerilim, olumsuz olaylara gösterilen gereğinden fazla tepki veya normal insanlarda ortaya çıkabilen bir hastalık olmadığını belirten Kırlı (2021) intihar davranışını, psikiyatrik bozukluğu bulunan bireyin hayatında gerçekleşebilecek bir ya da birden fazla olumsuz olay, biyolojik yatkınlık veya duyarlılık unsurlarının bir araya gelmesi ile ortaya çıkan olağan dışı bir eylem olarak tanımlamaktadır (s. 48).

Ailede, intihar vakası veya psikiyatrik bozukluk bulunmasının intihar riskini artırdığını belirten Qin ve ark. (2002) ailede görülen psikiyatrik bozukluğun, kendisinde psikiyatrik bir rahatsızlık bulunmayanlarda, intihar riskini önemli ölçüde arttırdığını ancak ailede intihar öyküsünün, bireyin psikiyatrik hastalık geçmişinden bağımsız olarak intihar riskini arttırdığını ifade etmektedir (Qin ve ark., 2002). İntihar düşüncesi nedeniyle hastaneye kaldırılan kişiler üzerinde yaptıkları incelemede, Beck ve ark. (1985), bu kişiler tarafından gerçekleştirilen intiharları sadece Umutsuzluk Ölçeği ve Beck Depresyon Envanteri'nin karamsarlık maddesinin öngördüğünü belirtmektedir. Bu doğrultuda Umutsuzluk Ölçeği'nden 10 veya üstünde puan alınmasının, yüzde 91 oranında intiharları öngördüğü ifade edilmektedir (Beck ve ark. 1985). Yoshimasu ve ark. (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise madde kullanımına bağlı bozukluklar ve duygudurum bozuklukları ile doğrudan ölüme neden olabilen intihar girişimi ve kasıtlı olarak kendine zarar verme davranışının, intihar etme riski ile arasında güçlü bağlantılar olduğu ifade edilmektedir (s. 243). Söz konusu araştırmalar dikkate alındığında, bireyin daha önce intihar girişiminde bulunmuş olması, kasıtlı olarak kendisine zarar verme davranışlarında bulunması ve aile içerisinde gerçekleşmiş intihar vakası, umutsuzluk ve psikiyatrik rahatsızlıkların intihar ile bağlantılı olduğu söylenebilmektedir.

İntiharın risk faktörleri hakkında bilgi verilmesinin ardından ülkemizde intiharın önlenmesine yönelik güncel strateji ve hedefler incelendiğinde, Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (URSEP) (2011-2023)'nın, 2006 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanan, Ulusal Ruh Sağlığı Politika Metni'ne dayanılarak hazırlandığı ve bireylerin gereksinimlerini temel alan, sağlık hizmetinin elverişli usullerle ve gereksinimleri karşılayan şekilde verilmesine aracılık eden bir ruh sağlığı hizmet sistemi oluşturulması amaçlandığı görülmektedir. Ancak, URSEP'te yer alan amaçlar ve dolayısıyla stratejiler ve hedefler, ruh sağlığı alanındaki gelişmeler ve uluslararası çalışmalar doğrultusunda yapılan güncellemelerle birlikte tekrar düzenlenerek 2021-2023 yılları için 40 faaliyet ile 87 gösterge ve hedef kararlaştırılmıştır (Sağlık Bakanlığı, t.y., s. 4-5).

URSEP (2021-2023) ile "Ruh sağlığı hizmetlerinde bütünleşik toplum temelli ruh sağlığı hizmet modelini hayata geçirmek, bireylerin ruh sağlığını takip etmek, korumak ve iyileştirmek" hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda Eylem Planı'nda; koruyucu ve birinci, ikinci ve üçüncü basamak ruh sağlığı hizmetleri, toplum temelli ruh sağlığı ve sosyal bakım hizmetleri ile eş güdümlü çalışılabilmesi için belirlenen faaliyetler yer almaktadır (Sağlık Bakanlığı, t.y., s. 5). Ruh sağlığı çalışmaları kapsamında, intiharın önlenmesi için Sağlık Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın eş güdümlü olarak faaliyet göstermesinin gerekli olduğu da belirtilmektedir (Sağlık Bakanlığı, t.y., s. 22). Eylem Planı'nda, Toplum Ruh Sağlığı Merkezleri (TRSM) ve bu Merkezlerin bünyesinde yer alacak Toplum Ruh Sağlığı Ekipleri (TRSE)'nin gerek Merkez içerisinde gerek bireylerin gereksinimleri doğrultusunda ev ve işyeri veya diğer kurumlarla görüşmeleri de kapsayacak şekilde görevlendirilmesi planlanmıştır. Birinci basamak sağlık hizmet birimlerinden biri olan aile hekimliklerinde, minör depresyon ve anksiyete benzeri sık görülen durumların, aile hekimleri tarafından teşhisi ve duruma müdahale edilmesi ile söz konusu hizmet birimlerinden ikincisi olan, sağlıklı hayat merkezlerinin bu gruba danışma ve destek hizmetleri vermesi planlanmaktadır. Genel hastaneler içinde yer alacak birimler, poliklinikler ve TRSM'ler ise hastanelerin bünyesindeki ruh sağlığı hizmet birimlerini oluşturmaktadır (Sağlık Bakanlığı, t.y., s. 6).

TRSM'lerin, ruh sağlığı konusunda sorunlar yaşayan bireylerin ve yakınlarının ihtiyaçları olan sağlık hizmetine zorluk çekmeden ulaşmalarını sağlamak amacı ile oluşturulduğu ve Eylem Planı'nda bu Plan'ın yayınlandığı dönem içerisinde TRSM'nin bir kısmı dışında tamamında bir TRSE yer aldığı belirtilmektedir (Sağlık Bakanlığı, t.y., s. 7). Ruh sağlığının, toplumu bir bütün olarak ilgilendirdiği belirtilerek dış paydaşlar arasında RTÜK'e de yer verilmiştir (Sağlık Bakanlığı, t.y., s. 15). Eylem Planı'nda, ruh sağlığı ile

ilgili Sağlık Bakanlığı bünyesinde hizmet veren kurumlar; birinci basamak sağlık hizmetlerinde yer alan aile, göçmen ve toplum sağlığı merkezleri ve sağlıklı hayat merkezleri; toplum temelli hizmetleri yerine getiren toplum sağlığı merkezleri ve gündüz yaşam merkezleri; ikinci basamak sağlık hizmetlerinin verildiği genel hastaneler; üçüncü basamak sağlık hizmetleri verilen ve sağlık bölgeleri ile kapasiteleri dikkate alınarak belirlenmiş eğitim araştırma ve üniversite hastaneleri olarak gruplandırılarak mevcut kapasiteleri hakkında bilgi verilmektedir (Sağlık Bakanlığı, t.y., s. 18).

Eylem Planı'nda, "intiharı önleme konusunda çok sektörlü bir önleme çerçevesi geliştirilmesi" faaliyeti kapsamında Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü sorumlu kurum, Millî Eğitim Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ise ilgili kurum olarak belirlenmiştir. "İntiharla karşılaşma riski yüksek olan mesleklere yönelik eğitim verilen kişi sayısı" göstergesinde ise 2023 yılı için 75.000 kişiye eğitim verilmesi hedeflenmektedir (Sağlık Bakanlığı, t.y., s. 51).

4.4. Medyada İntihar

Dünya'da ve çevremizde meydana gelen olaylar hakkında bilgi almak için kullanılan gazete, radyo, televizyon ve dijital medya gibi teknolojik gelişmelerin etkisiyle çeşitlenen kitle iletişim araçlarının, kendilerine has özellikleri doğrultusunda hem ulaştığı kişi sayısı hem de bireyler üzerinde bıraktığı etki her geçen gün artmaktadır. Medyanın ve bunun bir parçası olan televizyon yayınlarının özellikleri, işlevleri ve medya hizmet sağlayıcı kuruluşların gelişen ve değişen yayıncılık hizmeti anlayışları da dikkate alındığında, televizyon yayınlarının izleyiciler üzerinde etki bırakması kaçınılmaz olmaktadır. Üçüncü bölümde bahsedildiği üzere televizyon haberleri izleyiciler tarafından hala en güvenilir haber alma kaynağı olarak görülmektedir. Haberler içerisinde yer verilen ve hassas bir konu olan intihar olayları ile ilgili haberlere de izleyicilerin televizyon haberleri aracılığıyla ulaşmaları durumunda, intihar haberlerinin hazırlanmasında ve izleyicilere aktarılmasında sorumlu habercilik anlayışı ve haber etiği önemli bir yer tutmaktadır. Çalışmanın bu başlığı altında, intihar olaylarına ilişkin haberlerin hazırlanması ve izleyici, dinleyici ya da okuyucuya aktarılması ile intihar riski arasındaki ilişki ve bu ilişkiyi etkileyen unsurları inceleyen ve çalışmayı hazırlayan tarafından İngilizceden çevrilen çalışmalara ve intihar haberlerine ilişkin etik ilkelere yer verilmektedir.

Medya ve intihar arasındaki ilişki, intihara neden olan güçlerin anlamlandırılması ve intiharların önlenmesi açısından önemli bir konumda yer aldığından, basın ve yayın

kuruluşlarının, intihar davranışı üzerindeki etkisi uzun süre araştırılmış ve bu konuda birçok çalışma yapılmıştır. Söz konusu ilişki üzerinde yapılan çalışmalarda çeşitli görüşler ve çözüm yolları sunulmuştur. Medyada, intihar haberlerine yer verilmesinin yasaklanması ile başlayan süreçte, intiharın önlenmesinde kitle iletişim araçlarından destek alınması yönünde bir ilerleme ve dönüşüm yaşanmaktadır (Palabıyıkoğlu, s. 277-278).

Phillips (1974), gazetelerde yayımlanan intihar haberleri sonrasında, intihar sayısının arttığını savunarak bu durumu, Amerikan ve İngiliz verilerini kullanarak açıklamaktadır. İntiharlardaki bu artışı, Goethe'nin Genç Werther'in Acıları kitabından esinlenerek 'Werther Etkisi' olarak isimlendirerek, bu etkinin muhtemelen telkinin intihar üzerindeki etkisinden kaynaklandığını savunmaktadır (Phillips, 1974, s. 341).

Werther Etkisi, intihar olaylarının halka duyurulmasıyla ortaya çıkıyorsa, yalnızca her intihar olayının gazetede yayımlanmasından sonra ulusal intihar oranında artış gerçekleşmesi gerektiğini belirten Phillips (1974), Amerikan intihar istatistiklerinin aylık verileri içermesi nedeniyle intihar gününe ilişkin veri gerektiren bu tahminin doğruluğunun tam olarak kontrol edilemediğini ifade etmektedir. Phillips (1974), bu engele rağmen aylık verilerin, intihar oranındaki artışın, intiharların halka duyurulmasından önce mi yoksa sonra mı gerçekleştiğinin tespitini mümkün kıldığını belirtmektedir (s. 343).

İntihar sayısındaki değişimi, intiharların halka duyurulmasını, öncesini ve sonrasını gösteren üç ayrı aydaki intiharlarla kıyaslayan Phillips (1974), intiharın halka duyurulmasından bir ay öncesinin verilerinde, intihar düzeyinin beklenenden fazla olmadığını ancak olayın duyurulduğu ay ve ondan sonraki ayda intihar düzeyinin beklenenden oldukça yüksek olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda, elbette kamunun intihar olayı hakkında bilgi sahibi olduğu aydaki fazla intiharın bir kısmının, olayın gazetede yer almasından önce gerçekleştiğinin düşünülebileceğini ya da gazetede yer aldığı ayın başında intiharın artış göstermesi ve bu haberin ayın sonlarına doğru yayımlanması ihtimali olabileceğini de belirtmektedir (s. 343).

Phillips (1974)'e göre elde ettiği veriler aslında bu durumun pek de mümkün olmadığını göstermektedir. Eğer intiharlar sadece gazetede yayımlandıktan sonra artıyorsa, bu durumda ayın sonlarına doğru çıkan haberlerin, gazetede yayımlandıkları ay içerisinde intiharlarda görece daha küçük bir artış, yayımlandıktan sonraki ay ise daha büyük bir artış meydana getirmeleri gerektiğini ifade eden Phillips (1974)'e göre bunun tam tersi bir durum olan, ayın başında yayımlanan haberlerin, yayımlandıkları ay içerisinde intiharlarda görece fazla bir artış, yayımlandıktan sonraki ay ise daha küçük bir artış meydana getirmesi gerekmektedir. Phillips (1974), bu tahminlerinin ulaşılabilen verilerle uyumlu olduğunu ve

ayın 15'inde veya öncesinde yayımlanan haberlerin o ay içerisinde ve takip eden ayda intihar sayısında artışa neden olduğunu ve artışın yüzde 98'inin haberlerin gazetede yayımlandığı ayda gerçekleştiğini belirtmektedir. Ayın 15'inden sonra yayımlanan haberlerde de o ay içerisinde ve takip eden ayda intihar sayısında artışa neden olduğunu ve artışın yüzde 47'sinin haberlerin gazetede yayımlandığı ayda gerçekleştiğini belirtmektedir (s. 343). Bununla birlikte Phillips (1974) yaptığı araştırma ile intihar haberlerine gazetelerin ilk sayfasında ne kadar çok yer verilirse, intihar oranında o kadar artış meydana getirdiği sonucuna ulaşmaktadır (s. 345).

Taklit edilebilme ihtimali bulunan bireysel intihar türlerinin, diğerlerinden ayırt edilmesinin gerektiğini belirten Wasserman'a (1984)'a göre, bu türlerden ilkini, birtakım sembolik aktivitelerin veya grup aktivitelerinin grup baskısı oluşturması ile bireyin kendisini öldürmesine neden olan intiharlar oluşturmaktadır. Bu tür intiharlara örnek olarak, Durkheim'ın özgeci intihar türünü gösteren Wasserman (1984), taklit intiharlara neden olabilecek ikinci türü ise iş insanı veya ünlü bir artist gibi uzmanlaşma gerektiren mesleklerdeki önde gelen kişilerin intiharlarının oluşturduğunu belirtmektedir. Bu tarz intiharların benzer meslek geçmişi olan ve başarısızlık yaşamış bireylerde intihara yol açabileceğini ancak bu taklit unsurunun toplumun sadece bir alt grubunda ortaya çıkma ihtimali bulunduğunu ifade eden Wasserman'a (1984)'a göre, üçüncü türü ise ulusal çapta ünlü olan kişilerin intiharları oluşturmaktadır (s. 428). Phillips (1974)'in çalışmasındaki verilerin ekonomik değişimler, mevsimlerin etkisi ve savaş üzerinden kontrolünü sağlayarak tekrar değerlendirdiğinde, New York Times Gazetesi'nin ilk sayfasında yer verilen intihar haberlerinin, intiharları artırdığına yönelik anlamlı bir bağlantının ortaya çıkmadığını ifade eden Wasserman'a (1984)'a göre New York Times Gazetesi'nin ilk sayfasında yer verilen "ünlü kişilerin" intiharları bu tarz bir artışa neden olmaktadır. 1947 ile 1977 tarihleri arasında New York Times Gazetesi'nin ilk sayfasında yer alan ünlü kişilerin intiharlarına ilişkin haberlere, ilk sayfada yer alan diğer intihar haberlerine göre medyada daha fazla yer verilmesinin, önceki bulguların ortaya çıkmasına neden olabileceğini belirten Wasserman (1984), bu durumun gazetenin ilk sayfasında yer alan ünlü intiharlarına, ulusal ölçüde daha fazla yer verilme ihtimali olduğu için de ortaya çıkmış olabileceğini ifade etmektedir (s. 434).

Wasserman (1984), araştırması kapsamında etkilerini incelediği ünlü intiharlarını, eğlence dünyasındaki ünlüler, ulusal ölçüde ünlü olan siyasiler ve uluslararası camiada tanınan ünlüler şeklinde üç farklı kategoriye ayırmaktadır. Bu ayrımda önce eğlence dünyasındaki ünlülerin, ardından ulusal ölçüde tanınan siyasi ünlülerin ve son olarak

uluslararası camiada tanınan ünlülerin intiharlarına medyada daha fazla yer verilmesi gerektiği düşünülebileceğini belirterek, bu varsayım doğru ise intiharlara ulusal ölçüde yer verilmesinin intiharlarda artış gösterdiği sonucuna ulaşılması gerektiğini ifade etmektedir. Çalışmasında elde ettiği sonuçlarda, sırasıyla intihar sayısını artıran intiharları; eğlence dünyasından ünlülerin intiharı, ulusal ölçüde tanınan siyasi ünlülerin intiharı ve uluslararası ünlülerin intiharı olarak bulması bu düşünceyi desteklemektedir. Wasserman'a (1984) göre ünlü intiharları ve intihar sayısındaki artış ikinci bir bakış açısıyla ele alındığında, ünlülerin sahip olduğu sosyal karakteristiklerin veya rollerin insanların kendilerini ünlülerle özdeşleştirmesine ve bu nedenle intihar etmelerine neden olabileceği yönünde bir açıklama getirilebilmektedir (s. 434).

İntihara, medyada geniş ölçüde yer verilmesi ile kopya intiharların tetiklenebileceği düşüncesinin uzun süredir var olduğunu belirten Stack (2003) bu duruma, Goethe tarafından kaleme alınan ve aşk için intihar eden Werther isimli kahramanın hikâyesinin anlatıldığı "Genç Wether'in Acıları" isimli kitabın birçok Avrupa ülkesinde, kopya intiharlara yol açtığı düşüncesiyle yasaklanmasını örnek olarak göstermektedir. Medyanın intihar üzerindeki etkisinin, çoğunlukla sosyal öğrenme teorisi üzerinden açıklanmaya çalışıldığını belirten Stack (2003), bazı insanların boşanma ve ölümcül hastalık benzeri problemlerini intihar yoluyla ortadan kaldırdıklarının öğrenilmesi anlamına gelen sosyal öğrenme teorisi dikkate alındığında ruhsal bozuklukları olan insanların, intihar edenlerin davranışlarını taklit edebileceğini ifade etmektedir. Stack (2003), kişilerin intiharı veya intihar öyküleri ile kendilerini özdeşleştiren bireylerin, bu intihar türlerinden daha çok etkilenebileceği yönünde karmaşık dinamikleri bulunan ikinci bir açıklamanın da bulunduğunu ifade etmektedir. Medyanın intihar üzerindeki etkisini açıklayan diğer bir görüşün ise, intihar öyküsünün nitelikleri yerine izleyicilerin ruh halini temel aldığını belirten Stack (2003)' göre bu görüşte, işsizlik ve boşanma oranlarının yüksek olması gibi intihara neden olabilecek durumların bulunduğu dönemlerde, ortaya çıkan intihar öykülerinin daha fazla kopya intihar etkisi yaratacağı çünkü daha fazla insanın bu dönemlerde intiharın eşiğinde olduğu savunulmaktadır (s. 238).

Türkiye Psikiyatri Derneği'nin, İntihar ve Medya Sorumluluğu konulu 51. Ulusal Psikiyatri Kongresi Basın Toplantısı ile ilgili basın açıklamasında, Boğaziçi Köprüsü'nde gerçekleştirilen intihar girişimlerinin, haberleştirilmemesiyle birlikte intihar girişimlerinde azalma görülmesi ve Avusturya'daki intiharların, bu haberlerin aktarılmasına getirilen sınırlamadan sonra azalması gibi örneklerin medyanın intihar üzerindeki etkisini gösterdiği belirtilerek, intihar haberlerinde olayla ilgili fotoğraflara ve görüntülere detaylı bir şekilde

yer verilmesinin ardından benzer yöntemlerle gerçekleştirilen intiharların artışına ilişkin geri dönüşler olduğu, sakıncalı davranışlarda bulunma ve depresyonda da artış tespit edildiği ifade edilmektedir. Bu nedenle basın açıklamasında, intihar olaylarının haberleştirilmesine yönelik Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen kuralların, ülkemizdeki düzenlemeler arasına alınması gerektiği de vurgulanmaktadır (TPD, t.y.).

Dünya Sağlık Örgütü, intihar olaylarının sorumlu habercilik anlayışıyla haberleştirilmesi aşamasında dikkat edilmesi gereken hususları, "Preventing Suicide A Resource For Media Professionals Update 2017" kılavuzunda şu şekilde belirlemiştir (WHO, 2017, viii):

Yapılması Gerekenler

- Yardım alınabilecek yerler hakkında doğru bilgi verilmesi,
- Halkın intihar ve intiharın önlenmesi ile ilgili gerçekler hakkında hurafeler yayılmadan eğitilmesi,
- Stres yaratan durumlarla veya intihar düşüncesi ile nasıl başa çıkılacağı ve yardım alınabileceği ile ilgili hikâyelerin haberleştirilmesi,
- Ünlülerin intiharları haberleştirilirken özellikle dikkat edilmesi,
- Yaslı aile ya da arkadaşlarla röportaj yapılırken dikkatli olunması,
- Medya çalışanlarının da intihar haberlerinden etkilenebileceğinin kabul edilmesi gerekmektedir.

Yapılmaması Gerekenler

- İntihar ile ilgili hikâyelerin öne çıkarılmaması ve bu tarz haberlerin aşırı tekrarından kaçınılması,
- İntiharı çarpıcı bir şekilde aktaran, normal hale getiren veya sorunların çözümüne yönelik yararlı bir yol olarak gösteren bir dil kullanılmaması,
- Kullanılan yöntemin açıkça anlatılmaması veya tarif edilmemesi,
- Yer ya da konum hakkında detay verilmemesi,
- Sansasyonel başlıklar kullanılmaması,
- Fotoğraf, video görüntüleri ya da sosyal medya bağlantıları kullanılmaması gerekmektedir.

Yukarıda verilen ilkeler, "Preventing Suicide A Resource For Media Professionals Update 2017" kılavuzunda, yapılması ve yapılmaması gerekenler şeklinde sınıflandırıldıktan sonra açıklanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan açıklamalar şu şekildedir (WHO, 2017, s.4-5-6-7, 17-18):

İntihar ile ilgili tüm haberlerin sonunda yardım alınabilecek, intiharı önleme merkezlerini, kriz yardım hatlarını, sağlık ve ruh sağlığı uzmanlarını ve yardımlaşma gruplarını içeren kaynaklar hakkında bilgi verilmelidir (s. 4). İntihar hakkında konuşmanın intihar davranışında bulunmayı cesaretlendireceği; intihar hakkında konuşan insanların aslında intihar etmek istemedikleri; intihara meyilli olan bir kişinin ölmeye kararlı olduğu; intiharların, genellikle hiç uyarı verilmeden, aniden gerçekleştirildiği; bir dönem intihara meyilli olan kişinin her zaman bu düşüncelere sahip olacağı; yalnızca ruhsal bozuklukları bulunan kişilerin intihar eğilimi olduğu; intihar davranışının kolayca açıklanabileceği ve son olarak intiharın sorunları çözmek için bir yol olduğu (s. 17-18) mitlerinin yayılmasının önüne geçilmesi ve bu mitler hakkındaki gerçeklere yer verilmesi gerekmektedir (s. 4).

Olumsuz durumlarla ve intihar düşüncesi ile başa çıkan insanların anlatımlarına yer verilmesi ile zor dönemden geçen insanların olumlu ve benzer başa çıkma stratejileri benimsemesine yardım edilebilir (s. 4). İntihar eyleminin ayrıntılarına ya da neden intihar edildiğine dair basit sebeplere yer vermek yerine intihar eden ünlülerin hayatlarına, topluma sağladıkları yarara ve ölümleri nedeniyle yaşanan üzüntüye odaklanılmalıdır (s. 4).

İntihar nedeniyle hayatını kaybeden bir yakını olan kişilerin görüşleri, intiharın gerçekleri hakkında bilgi sahibi olunması için çok değerli bir kaynak olabilmektedir. Ancak yakınını intihar nedeniyle kaybetmiş yaslı kişilerin, intihar ve kendine zarar verme davranışı gösterme riski yüksek olduğundan bu bilgilerin elde edilmesi ve haberleştirilmesi aşamasında çok dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu durumlarda dramatik bir hikâye yazmaktan ziyade kişilerin mahremiyeti göz önünde bulundurulmalıdır (s. 5).

İntiharlarla ilgili haberler hazırlanırken bu hikâyeler medya profesyonellerinin kendi deneyimleri ile etkileşime geçerek onları olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu durumda, medya çalışanları yardım istemekten çekinmemeli ve medya kuruluşları da gerekli yardım mekanizmalarını sağlamalıdır (s. 5).

İntihar haberine yer verilme sırasına dikkat edilmeli, örneğin televizyon haberleri içerisinde yer alan intihar haberlerine, haber bülteninin ikinci ya da üçüncü yarısında yer verilmelidir. İntihar haberinin tekrarlanması ve haberle ilgili güncel bilgilerin verilmesi konusunda dikkatli olunmalıdır. Bu haberlerde kullanılan dili sansasyonel olmamalıdır. Kelime seçimine ve bu kelimelerin kullanımına da dikkat edilerek örneğin ‘artan intihar oranları’ yerine ‘intihar salgını’ kullanılması; intihar kelimesinin bağlamdan koparılarak ‘siyasi intihar’ gibi şekillerde kullanılması; ‘başarılı intihar’ ya da ‘başarısız intihar’ ifadeleri intihar olgusuna karşı hissizleştirilmeye yol açabilmektedir. Kullanılan intihar yöntemi detaylı bir şekilde tarif edilmemelidir. Örneğin aşırı doz yöntemi kullanılan olayların

haberlerinde, kullanılan maddenin ismi veya markası, özellikleri, sayısı ya da bu maddeyle birlikte alınan ilaçların bilgisi ve bunların elde edilme şekillerine yer verilmemelidir. Aynı durum yeni ya da nadir bir intihar yöntemi haberleştirilirken de söz konusudur. Köprü, yüksek bir bina, tren istasyonu ve uçurum gibi bazı yerlerin 'intihar yeri' olarak kullanımı yaygınlaşabilmektedir (s. 6). Bu nedenle intihar yerini sansasyonel bir şekilde anlatan, tanıtımını yapan veya orada gerçekleşen intihar sayısına vurgu yapan bir anlatım yapılmamalıdır. Haberin başlıklarında ise haberin özetine yer verilerek okuyucunun dikkatini çekmek amaçlandığından başlıkta, 'intihar' kelimesi kullanılmamalı ve intihar yöntemi ve intihar yerine ilişkin bilgilere açıkça yer verilmemelidir. Olay yerine ait görüntüler, fotoğraflar ve sosyal medya linkleri kullanılmamalı, ölen kişinin fotoğrafları kullanılırken çok dikkat edilmeli ve kişinin ailesinden fotoğraf kullanımı için izin alınmalıdır (s. 7).

2019 yılında, intihar olaylarının haberleştirilmesinde ortaya çıkan etik ihlaller nedeniyle Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından 13 Kasım 2019 tarihinde bir basın açıklaması yayımlanmıştır. Basın açıklamasında, ülkemizde haber bültenlerinin izleyicilerini genellikle ailelerin oluşturduğunun göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle intihar haberlerinde kullanılan dile özen gösterilerek, intihar eylemini normalleştiren, sorunların çözülmesini sağlayan bir yol olarak sunan, metheden ve doğru bir davranış olarak gösteren anlatım yapılmaması ve bu sonucu doğuracak görüntülerin kullanılmaması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca, intihar olaylarıyla ilgili, çok sık yayınlanan, süresi uzun tutulan, yönteme ilişkin açıkça bilgi verilen, kurgusal betimleme yapılan haberler yapılmaması; intihar haberinde reyting kaygısı güdülmemesi; görüntü tekrarı, müzik ve ses efekti kullanımından kaçınılması; haberde kullanılan anlatım tarzı ve görüntülerle gerginliğin artmasına neden olunmaması; depresyon, madde bağımlılığı ve benzeri sebeplerle gerçekleştirildiği belirtilen olaylara ilişkin haberlerde, tedavinin mümkün olduğuna dikkat çekilmesi; intihar eylemlerinin kalıcı ve büyük fiziksel hasarlara neden olabileceğinin belirtilmesi gerektiği ifade edilmektedir (RTÜK, 2019). Yapılan basın açıklamasının, televizyon haberlerinde intihar olaylarına yer verilme şeklindeki etik ihlalleri ortaya koyduğu görülmektedir. Bu durumda, medya hizmet sağlayıcı kuruluşların intihar haberlerinin hazırlanması ve aktarılması aşamalarında dikkat etmesi gereken hususların somut bir şekilde belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

BÖLÜM 5

BULGULAR VE YORUMLAR

İntihar haberlerinin incelenmesi için gerçekleştirilen araştırma neticesinde elde edilen veriler ve ulaşılan sonuçlara yer verilen bu bölümde, 1 Ocak 2022 ile 31 Mart 2022 tarihleri arasında ATV, BEYAZ TV, FOX, KANAL D, SHOW TV, STAR TV ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcıların ana haber bültenlerinde yer verilen intihar haberleri, Sayısal Kayıt Arşiv ve Analiz Sistemi (SKAAS) kullanılarak incelenmiştir. İçerik analizi aşamasında, incelenen haberlerden cinayet mi, yoksa intihar mı olduğu net bir şekilde anlaşılamayan, haber içerisinde gerçekleşen olayın açıkça şüpheli olduğuna ilişkin vurgu yapılan haberler çalışma kapsamının dışında tutulmuştur. Yapılan çalışma ülkemizdeki intihar olgusunun değil, intihar haberlerinin tespitine yönelik bir çalışma olduğundan çalışma kapsamına alınan medya hizmet sağlayıcıları tarafından 2022 yılı ocak, şubat ve mart aylarında genellikle aynı saatlerde yayınlanan ana haber bültenlerini izleyen bir izleyicinin maruz kalacağı intihar haberlerinin tespiti yapılmıştır. Bu bağlamda, hem aynı medya hizmet sağlayıcı kuruluşun ana haber bültenleri içerisinde tekrarlanan haberler hem de aynı habere farklı medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenlerinde yer verilmesi sonucu bu çalışma kapsamındaki toplam değerlere ulaşılmıştır. Bu değerlerdeki haberlerin her biri başlı başına bir haber olarak ana haber bültenlerine yer almış haberlerden oluşmaktadır. Çalışma kapsamına alınan intihar haberleri, Dünya Sağlık Örgütü (2014) tarafından yayınlanan ilkeler dikkate alınarak oluşturulan; "İntihar ve İntihar Girişimlerine İlişkin Haberlerin Toplam Sayısı", "Tekrar Edilen Haber Sayısı ve Tekrar Edilme Sayısı", "İntihar Eyleminden Önce Gerçekleştirilen Cinayet ya da Cinayete Teşebbüs", "Bir Olayda İntihar Eylemini Gerçekleştiren İki Kişi Bulunan Haberler", "İntihar Eden ya da İntihar Girişiminde Bulunan Kişinin Fotoğrafı", "İntihar ve İntihar Girişimi Olayına İlişkin Görüntülerin Toplamı", "Olayın Gerçekleştiği Yer", "Eylemi Gerçekleştiren Kişinin Bilgileri", "Olayın Gerçekleştiği Yerin Konum Bilgisi", "İntihar Eyleminin Yöntemi", "Haberde Arşiv Görüntüsü/ Destekleyici Görüntü Kullanımı", "Haberde Ses Efekti/Müzik Kullanımı", "Haberde Röportaj Kullanımı", "Olayın Gerçekleşme Anına İlişkin Görüntü Tekrarı", "İntihar Eylemlerinin Nedenleri", "İntihar Notuna Yer Verilen Haber Sayısı" kriterleri doğrultusunda incelenerek, elde edilen verilerin tablolar haline getirilmiş ve Dünya Sağlık Örgütü (2014), tarafından belirlenen ilkeler doğrultusunda değerlendirilmiştir.

5.1. İntihar Haberlerine İlişkin İçerik Analizi

Tablo 13

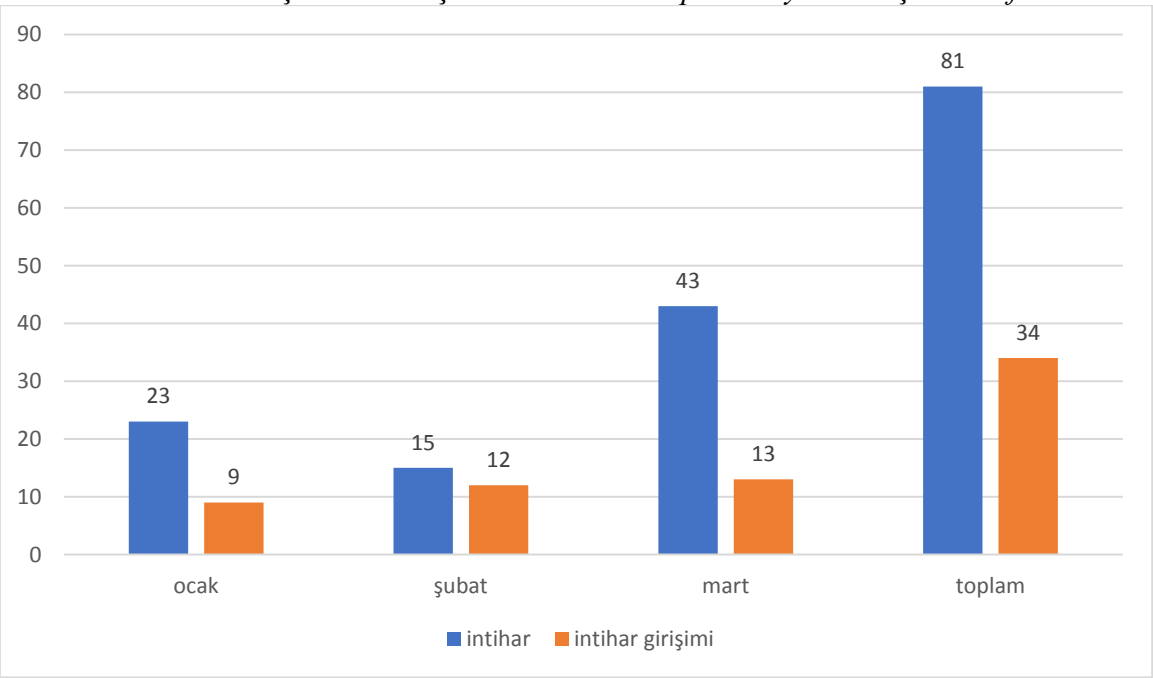
İntihar ve İntihar Girişimlerine İlişkin Haberlerin Toplam Sayısı

Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	İntihar	İntihar Girişimi	Toplam
ATV	5	4	9
BEYAZ TV	29	15	44
FOX	5	0	5
KANAL D	11	3	14
SHOW TV	9	4	13
STAR TV	19	8	27
TGRT HABER	3	0	3
Toplam	81	34	115

İntihar haberlerinin veriliş şekli ve kullanılan haber dilinin incelenmesine yönelik içerik analizi ATV, BEYAZ TV, FOX, KANAL D, SHOW TV, STAR TV ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar olmak üzere toplam yedi medya hizmet sağlayıcı kuruluş tarafından 2022 yılı ocak, şubat ve mart aylarında yayınlanan "ana haber bültenleri" incelenerek gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında, 81 tane intihar ve 34 tane intihar girişimi haberi tespit edilmiştir. Bu tespit yapılırken haberde "şüpheli olay" olduğu açık bir şekilde belirtilen haberler kapsam dışı bırakılmıştır. İntihar veya intihar girişimi haberlerine ilişkin toplam haber sayıları incelendiğinde; her iki kriterin toplamında ilk sırada 44 haber ile BEYAZ TV, ikinci sırada 27 haber ile STAR TV, üçüncü sırada 14 haber ile KANAL D, dördüncü sırada 13 haber ile SHOW TV, beşinci sırada dokuz haber ile ATV, altıncı sırada beş haber ile FOX ve yedinci sırada üç haber ile TGRT HABER yer almıştır. Kategoriler kendi içerisinde değerlendirildiğinde; 29 tane intihar haberi ve 15 tane intihar girişimi haberi yayınlanan BEYAZ TV ilk sırada yer alırken son sırada yer alan TGRT HABER'de ise üç tane intihar haberi dışında intihar ve intihar girişimine ilişkin haber yayınlanmamıştır. Söz konusu aylar ve medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar dikkate alındığında bazı medya hizmet sağlayıcı kuruluşların bu türden haberlere ana haber bültenlerinde açık ara daha çok yer verdiği görülmüştür.

Şekil 1

İntihar ve İntihar Girişimlerine İlişkin Haberlerin Toplam Sayısına İlişkin Grafik

Aylara göre yapılan incelemede, intihar eylemlerine ilişkin haberlere en çok yer verilen aydan en az yer verilen aya göre gerçekleştirilen sıralamada; ilk sırada 56 haber ile mart ayı, ikinci sırada 32 haberle ocak ayı ve üçüncü sırada 27 haberle şubat ayı yer almaktadır.

Ocak ayında, 23 intihar haberi ve dokuz intihar girişimi haberi olmak üzere toplam 32 haber yayınlanmıştır. İlk sırada beş tane intihar haberi ve beş tane intihar girişimi haberi yayınlanan BEYAZ TV ile dokuz tane intihar ve bir tane intihar girişimi haberi yayınlayan STAR TV yer alırken, ikinci sırada beş intihar haber ile FOX, üçüncü sırada üçü intihar ve biri intihar girişimi haberi olmak üzere dört haber ile SHOW TV, dördüncü sırada biri intihar ve diğeri intihar girişimi haberi olmak üzere iki haber ile KANAL D, beşinci sırada bir intihar girişimi haberi ile ATV ve altıncı sırada intihar veya intihar girişimine ilişkin haber yayınlamayan TGRT HABER yer almıştır.

Şubat ayında 15 intihar haberi ve 12 intihar girişimi haberi olmak üzere intihar eylemini konu alan toplam 27 haber tespit edilmiştir. İlk sırada yer alan BEYAZ TV'de, intihar eylemiyle ilgili olduğu tespit edilen 11 haberin, altı tanesi intihar ve beş tanesi intihar girişimi hakkındadır. İkinci sırada yer alan STAR TV'de tespit edilen yedi haberden, üç tanesi intihar ve dört tanesi intihar girişimi hakkındır. Üçüncü sırada yer alan KANAL D ve SHOW TV logolu medya hizmet sağlayıcıların ana haber bültenlerinin her birinde yer

verilen üç haberden, iki tanesi intihar ve bir tanesi ise intihar girişimi hakkındadır. Dördüncü sırada yer alan TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcının, şubat ayı ana haber bülteninde iki tane intihar haberi tespit edilmiştir. Beşinci sırada yer alan ATV'de ise bir intihar girişimi haberi tespit edilmiştir. FOX logolu medya hizmet sağlayıcının, şubat ayı ana haber bülteninde ise intihar eylemine ilişkin habere rastlanmamıştır.

Mart ayında, 43 tane intihar ve 13 tane intihar girişimi haberi olmak üzere toplam 56 haber tespit edilmiştir. İntihar ve intihar girişimi haberlerine ilişkin toplam haber sayıları incelendiğinde; ilk sırada yayınladığı 23 haberin 18 tanesi intihar ve beş tanesi intihar girişimi haberi olan BEYAZ TV, ikinci sırada yayınladığı 10 haberin yedi tanesi intihar ve üç tanesi intihar girişimi haberi olan STAR TV, üçüncü sırada yayınladığı dokuz haberin sekiz tanesi intihar haberi ve bir tanesi intihar girişimi haberi olan KANAL D, dördüncü sırada yayınladığı yedi haberin beş tanesi intihar ve iki tanesi intihar girişimi haberi olan ATV, beşinci sırada yayınladığı altı haberin dört tanesi intihar ve iki tanesi intihar girişimi haberi olan SHOW TV ve altıncı sırada bir tane intihar haberi ile TGRT HABER yer alırken, FOX logolu medya hizmet sağlayıcı ana haber bülteninde konuyla ilgili habere yer vermemiştir.

Tablo 14

Tekrar Edilen Haber Sayısı ve Tekrar Edilme Sayısı

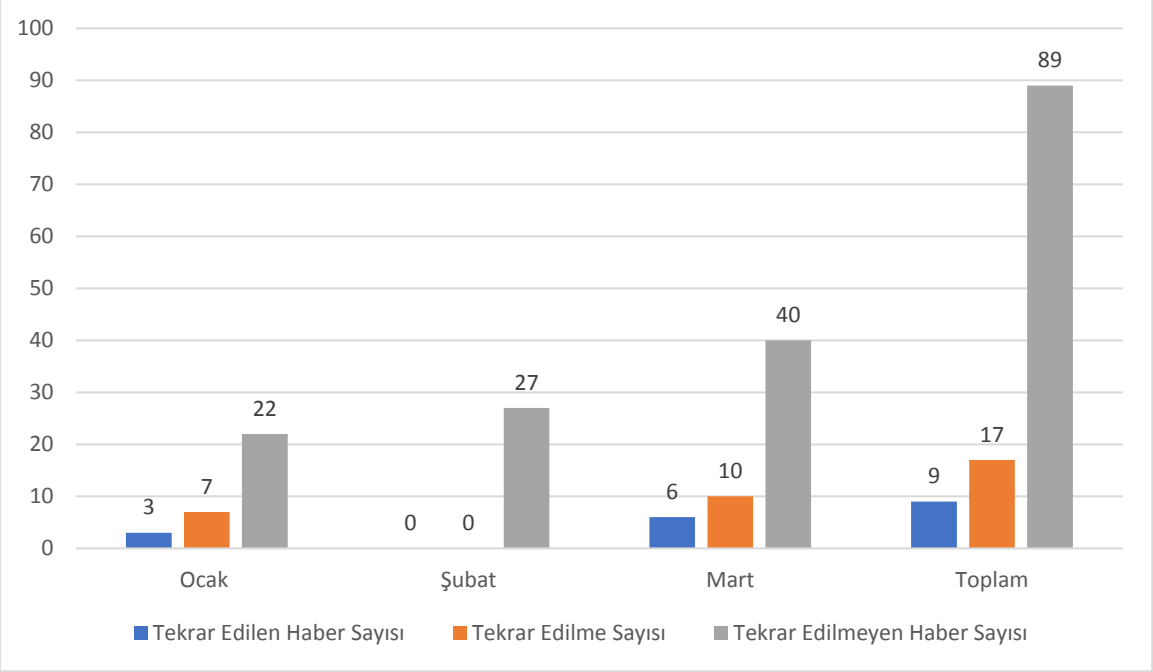
Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Tekrar Edilen Haber Sayısı	Haberin Tekrar Edilme Sayısı	Tekrar Edilmeyen Haber Sayısı	Toplam
ATV	1	2	6	9
BEYAZ TV	2	4	38	44
FOX	1	4	0	5
KANAL D	2	3	9	14
SHOW TV	1	1	11	13
STAR TV	2	3	22	27
TGRT HABER	0	0	3	3
Toplam	9	17	89	115

Değerlendirmeye alınan ana haber bültenlerinde gerçekleştirilen haber taramasında, bazı haberlerin farklı günlerde tekrar ekrana getirildiği tespit edilmiştir. DSÖ tarafından da değinilen intihar haberlerinin aşırı tekrarından kaçınılması hususu çalışma kapsamına alınan ana haber bültenleri üzerinden incelenmiştir. Tablo 14'te yer verilen değerlerin temsil ettiği

haberlerin her biri, aynı logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşta ancak farklı günlerde yayınlanan ana haber bültenlerinde, başlı başına bir haber olarak yer almıştır. Bu durumda 2022 yılı ocak, şubat ve mart aylarında toplam dokuz haberin tekrar yayınlanarak 26 kez ekrana getirildiği tespit edilmiştir. Toplam 89 haber ise tekrar yayınlanmadan başka bir deyişle, sadece bir kez ekrana getirilmiştir. Medya hizmet sağlayıcıları kendi içerisinde değerlendirildiğinde, FOX logolu medya hizmet sağlayıcının ana haber bülteninde bir haberin dört farklı gün yayınlandığı görülmektedir. Bir intihar olayına ilişkin haberin aynı gün ya da farklı günlerde üst üste yayınlanması ile haberin izleyici üzerinde bıraktığı etki artmaktadır. Haber ilk kez ekrana getirildiğinde haberi görmeyen izleyicilerin, haber tekrar verildiğinde bu haberleri görme ihtimali artmaktadır. İntihar eden kişilerin yakınlarının ya da intihar girişiminde bulunan kişilerin hem kendilerinin hem de yakınlarının bu haberlere maruz kalacağı da dikkate alındığında, sorumlu habercilik anlayışıyla hareket edilerek, intihar haberlerinin aşırı tekrarından kaçınılması gerektiği düşünülmektedir.

Şekil 2

Tekrar Edilen Haber Sayısı ve Tekrar Edilme Sayısına İlişkin Grafik

Tekrar edilen haberler aylara göre incelendiğinde, en çok mart ayında haberlerin tekrar edildiği görülmektedir. Bu durumda ocak ayı ikinci sırada yer alırken, şubat ayında medya hizmet sağlayıcı kuruluşların herhangi bir haberi tekrar yayınlamadığı görülmektedir.

Ocak ayında yayınlanan 32 haberin üçü tekrar yayınlanarak toplamda 10 kez ekrana getirilmiştir. BEYAZ TV'de bir haber bir kez, FOX'ta bir haber dört kez, STAR TV'de ise bir haber iki kez ekrana getirilmiştir. Şubat ayında, medya hizmet sağlayıcı kuruluşların herhangi bir haberi tekrar yayınlamadığı tespit edilmiştir. Mart ayında ise yayınlanan 56 haberden altı tanesi tekrar yayınlanarak 16 kez ekrana getirilmiştir. BEYAZ TV logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşta bir haber üç kez, ATV'de bir haber iki kez, KANAL D'de iki haber toplam 3 kez, SHOW TV ve STAR TV'de ise bir haber bir kez daha ekrana getirilmiştir.

Tablo 15

Bir Olayda İntihar Eylemini Gerçekleştiren İki Kişi Bulunan Haberler

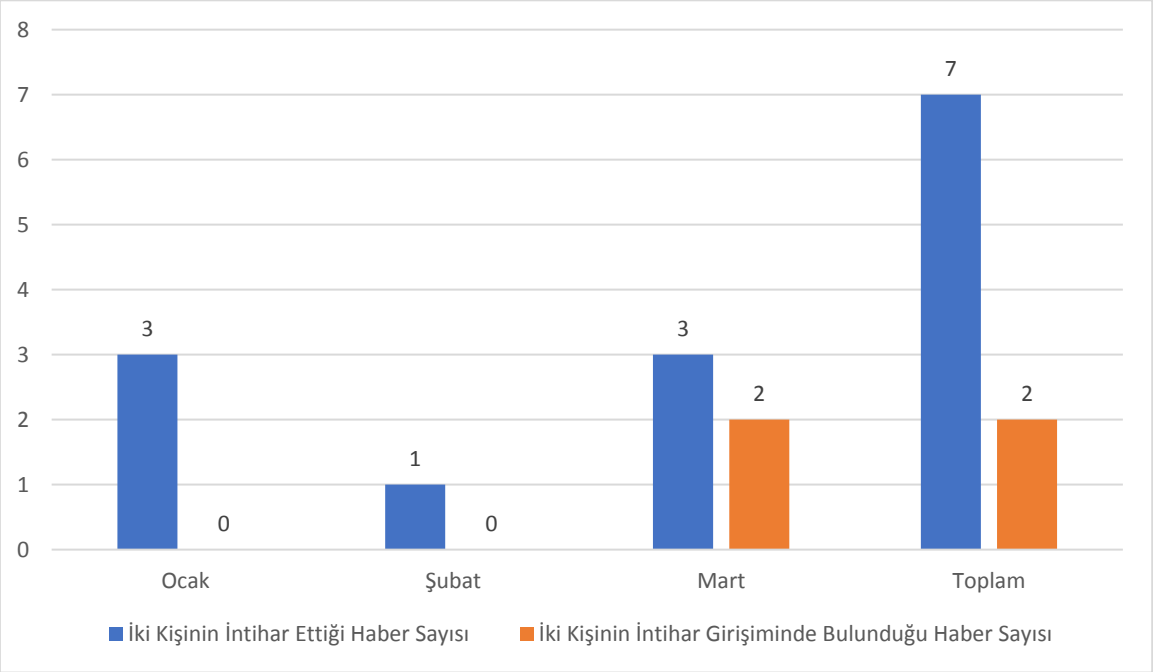
Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	İki Kişinin İntihar Ettiği Haber Sayısı	İki Kişinin İntihar Girişiminde Bulunduğu Haber Sayısı	Toplam
ATV	0	0	0
BEYAZ TV	4	1	5
FOX	0	0	0
KANAL D	0	0	0
SHOW TV	0	0	0
STAR TV	2	1	3
TGRT HABER	1	0	1
Toplam	7	2	9

Tablo 15 ve takip eden tablolarda yer verilen bilgilerin anlaşılmasını kolaylaştırmak açısından "intihar eylemi", intihar ve/veya intihar girişimi sonucunu doğuran eylem anlamında ve haberin konusunu oluşturan intihar ve/veya intihar girişimi yerine kullanılacaktır. İnceleme aşamasında, iki kişinin birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirdiği intihar eylemlerini konu alan haberler tespit edilmiştir. Söz konusu durumda, bir haber içerisinde iki kişinin intihar eylemi hakkında bilgi verildiğinden, bu tablo çalışma kapsamında belirlenen kriterlerden; ; "ad soyadı", "yaş" ve "cinsiyet" hakkında bilgi veren "kişi bilgisi", "fotoğraf", "yöntem", "neden", "olay yeri", " görüntü tekrarı", haberde yer alan "olay anı" ve "olay yerinden yapılan çekim" hakkında bilgi veren "olaya ilişkin görüntü", "yer bilgisi" ve "intihar notu" kriterleri üzerinden yapılacak değerlendirmede ortaya çıkan sayı farklılıklarının kaynağını göstermek amacıyla oluşturulmuştur. Bir haber

içerisinde iki kişinin intihar eylemi hakkında bilgi verildiği toplam dokuz haber tespit edilmiştir. ATV, FOX, KANAL D ve SHOW TV logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşlarında, iki kişinin intihar eylemini konu alan haber bulunmamaktadır. BEYAZ TV'de konusunu iki kişinin oluşturduğu beş haber; STAR TV'de üç haber ve TGRT HABER'de ise bir haber bulunmaktadır.

Şekil 3

Bir Olayda İntihar Eylemini Gerçekleştiren İki Kişi Bulunan Haberlere İlişkin Grafik

Çalışma kapsamına alınan intihar haberleri incelendiğinde, mart ayında bir haber içerisinde iki kişinin intihar eylemine yer verilen beş haber, ocak ayında üç haber ve şubat ayında bir haber tespit edilmiştir.

Ocak ayında, bir haber içerisinde iki kişinin intihar eylemi hakkında bilgi verildiği toplam üç haber tespit edilmiştir. ATV, FOX, KANAL D, SHOW TV ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenlerinde, iki kişinin intihar eylemini konu alan haber bulunmamaktadır. BEYAZ TV'de konusunu iki kişinin oluşturduğu iki haber, STAR TV'de ise bir haber bulunmaktadır.

Şubat ayına ilişkin söz konusu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenlerinde yapılan haber taramasında, TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluş tarafından yayınlanan dışında bir haber içerisinde iki kişinin intihar eylemi hakkında bilgi verilen haber bulunmadığından, toplam bir haber tespit edilmiştir.

Mart ayında ise BEYAZ TV'de üç, STAR TV'de iki haber içerisinde iki kişinin intihar eylemi hakkında bilgi verilen haber bulunmaktadır. Bu durumda toplam beş haberde, iki kişinin intihar eylemi hakkında bilgi verilen haber bulunmaktadır.

Tablo 16

İntihar Eyleminden Önce Gerçekleştirilen Cinayet ya da Cinayete Teşebbüs

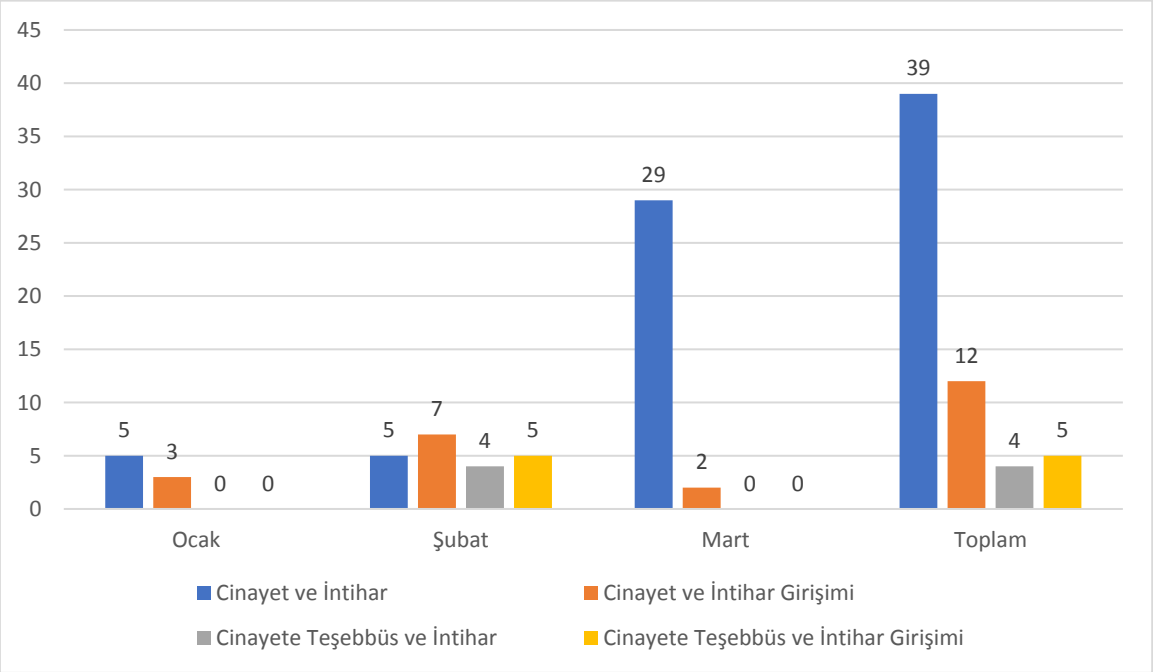
	Haber				
Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Cinayet ve intihar	Cinayet ve intihar girişimi	Cinayete Teşebbüs ve intihar	Cinayete teşebbüs ve intihar girişimi	Toplam
ATV	4	0	0	1	5
BEYAZ TV	13	10	2	0	25
FOX	0	0	0	0	0
KANAL D	7	0	1	1	9
SHOW TV	5	0	0	1	6
STAR TV	9	2	1	2	14
TGRT HABER	1	0	0	0	1
Toplam	39	12	4	5	60

İntihar haberlerinin bir kısmının, başka birinin canına kastedilmesinin ardından intihar eyleminin gerçekleştirilmesini konu aldığı görülmüştür. Yapılan incelemenin ardından bu çalışma kapsamında, başka birinin canına kastedilmesi sonucunda ölmesi "cinayet", ölmemesi ise "cinayete teşebbüs" olarak değerlendirilerek, dört kategori belirlenmiştir. İntihar edilmeden önce cinayet işlenmesine ilişkin 39 haber, cinayet işlendikten sonra gerçekleştirilen intihar girişimini konu alan 12 haber, cinayete teşebbüs edildikten sonra intihar edilmesine ilişkin dört haber ve son olarak cinayete teşebbüs edildikten sonra intihar girişiminde bulunulan beş haber olmak üzere toplam 60 haber tespit edilmiştir. Üç ay içerisinde söz konusu yedi medya hizmet sağlayıcı kuruluşun ana haber bültenlerinde toplam 115 haber tespit edildiği dikkate alındığında, bu haberlerin %52,17'sinde intihar eyleminde bulunulmadan önce başka birinin canına kastedildiği görülmektedir. İntihar eyleminde bulunulmadan önce gerçekleştirilen bu tarz bir davranışa ilişkin haberin hazırlanması ve aktarılması aşamasında özenli olunmaması durumunda, bu haberlerin aynı sorunları yaşayan kişileri etkileyebileceği ve sorunların çözümüne ilişkin bir

yol olarak başka birinin canına kastedildikten sonra intihar eyleminde bulunma fikrinin aşılanabileceğinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Şekil 4

İntihar Eyleminden Önce Gerçekleştirilen Cinayet ya da Cinayete Teşebbüse İlişkin Grafik

İntihar eyleminde bulunulmadan önce başka birinin canına kastedilen haberler incelendiğinde en fazla veriye mart ayında ulaşılmıştır. İkinci sırada şubat, üçüncü sırada ise ocak ayı yer almaktadır.

Ocak ayında, intihar edilmeden önce cinayet işlenmesine ilişkin beş haber, cinayet işlendikten sonra gerçekleştirilen intihar girişimini konu alan üç haber, cinayete teşebbüs edildikten sonra intihar edilmesine ve cinayete teşebbüs edildikten sonra intihar girişiminde bulunulmasına ilişkin haber tespit edilmemiştir. Bu durumda toplam sekiz haber bulunmuştur.

Şubat ayında, intihar edilmeden önce cinayet işlenmesine ilişkin beş haber, cinayet işlendikten sonra gerçekleştirilen intihar girişimini konu alan yedi haber, cinayete teşebbüs edildikten sonra intihar edilmesine ilişkin dört haber ve son olarak cinayete teşebbüs edildikten sonra intihar girişiminde bulunulan beş haber olmak üzere toplam 21 haber tespit edilmiştir.

Mart ayında ise intihar edilmeden önce cinayet işlenmesine ilişkin 29 haber, cinayet işlendikten sonra gerçekleştirilen intihar girişimini konu alan iki haber, cinayete teşebbüs

edildikten sonra intihar edilmesine ve cinayete teşebbüs edildikten sonra intihar girişiminde bulunulmasına ilişkin haber bulunmadığından toplam 31 haber tespit edilmiştir.

Tablo 17

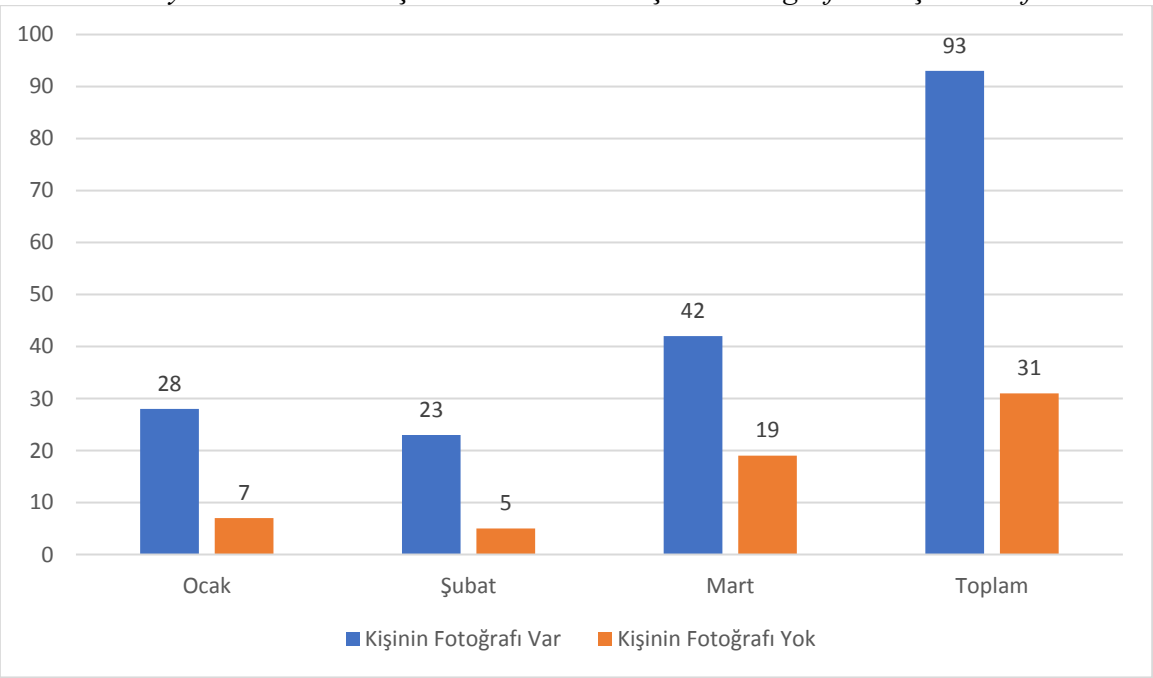
İntihar Eden ya da İntihar Girişiminde Bulunan Kişinin Fotoğrafı

Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Fotoğraf Var	Fotoğraf Yok	Toplam
ATV	5	4	9
BEYAZ TV	41	8	49
FOX	5	0	5
KANAL D	10	4	14
SHOW TV	9	4	13
STAR TV	20	10	30
TGRT HABER	3	1	4
Toplam	93	31	124

BEYAZ TV'de, toplam 44 tane haber bulunmasına karşın Tablo 17'de yer alan toplamın 49 çıkması, beş haberde iki farklı kişinin intihar eylemine ve dolayısıyla fotoğrafına yer verilmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı durum, STAR TV'de, üç haberde ve TGRT HABER'de ise bir haberde iki farklı kişinin intihar eylemine ve dolayısıyla fotoğrafına yer verilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda 2022 yılı ocak, şubat ve mart aylarında toplam 124 kişinin gerçekleştirdiği intihar eylemine ilişkin 115 haber yapılmıştır. Haberlerde 93 kişinin fotoğrafına yer verilirken 31 kişinin fotoğrafına yer verilmemiştir. STAR TV' de bir haberde iki kişinin intiharına yer verildiğinden ve bu kişilerin fotoğrafları flulaştırıldığından iki, SHOW TV'de ise bir kişinin fotoğrafı flulaştırılarak verilmiştir. Kişilerin fotoğraflarına haberde yer verilmeden önce ailelerinden izin alınması ve bu fotoğrafların aşırı bir şekilde kullanılmasından kaçınılması ile intihar sonucu ölüm gerçekleştiyse ailesinin ve yakınlarının, ölüm gerçekleşmediyse ailesi ve yakınlarıyla birlikte kişinin bu travmatik olayı atlatmasına yardım edileceği düşünülmektedir.

Şekil 5

İntihar Eden ya da İntihar Girişiminde Bulunan Kişinin Fotoğrafına İlişkin Grafik

Tespit edilen 115 haber incelenerek, eylemi gerçekleştiren 124 kişinin fotoğrafının en çok mart ayındaki haberlerde kullanıldığı tespit edilmiştir. İkinci sırada ocak ayı ve üçüncü sırada şubat ayı gelmektedir.

Ocak ayında ilk sırada, 10 kişinin fotoğrafına yer veren BEYAZ TV ve STAR TV, ikinci sırada beş kişinin fotoğrafına yer veren FOX, üçüncü sırada iki kişinin fotoğrafına yer veren SHOW TV, dördüncü sırada bir kişinin fotoğrafına yer veren KANAL D yer almaktadır. ATV ve TGRT HABER'de fotoğraf kullanılmamıştır.

Şubat ayında, 10 kişinin fotoğrafına yer veren BEYAZ TV ilk sırada yer alırken, ikinci sırada dört kişinin fotoğrafına yer veren STAR TV, üçüncü sırada üç kişinin fotoğrafına yer veren SHOW TV ve TGRT HABER, dördüncü sırada iki kişinin fotoğrafına yer veren KANAL D, beşinci sırada bir kişinin fotoğrafına yer veren ATV yer almaktadır. FOX'ta fotoğraf kullanılmamıştır.

Mart ayında ise 21 kişinin fotoğrafına yer veren BEYAZ TV ilk sırada yer alırken, ikinci sırada yedi kişinin fotoğrafına yer veren KANAL D, üçüncü sırada altı kişinin fotoğrafına yer veren STAR TV, dördüncü sırada dört kişinin fotoğrafına yer veren ATV ve SHOW TV, beşinci sırada bir kişinin fotoğrafı yer almaktadır. FOX'ta fotoğraf kullanılmamıştır.

Tablo 18

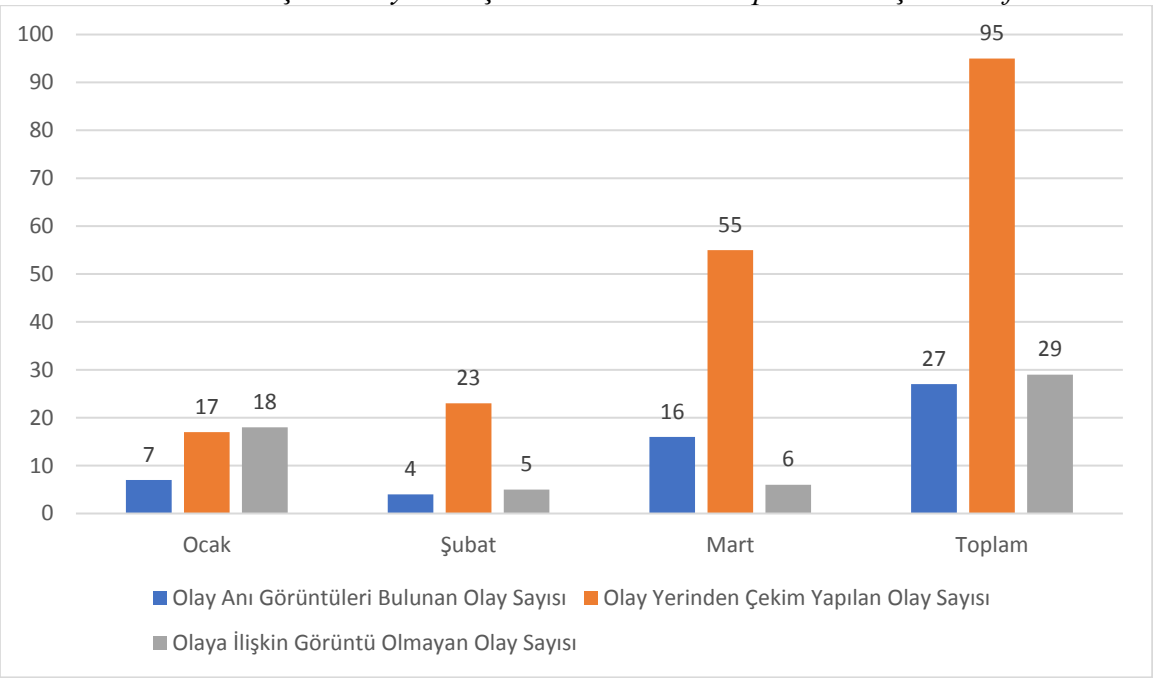
İntihar ve İntihar Girişimi Olayına İlişkin Görüntülerin Toplamı

Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Olay Anı Görüntüleri Bulunan Olay Sayısı	Olay Yerinden Çekim Yapılan Olay Sayısı	Olaya İlişkin Görüntü Olmayan Olay Sayısı	Toplam
ATV	3	9	0	12
BEYAZ TV	9	38	11	58
FOX	0	0	5	5
KANAL D	3	12	2	17
SHOW TV	5	12	1	18
STAR TV	7	23	7	37
TGRT HABER	0	1	3	4
Toplam	27	95	29	151

Olay anı görüntüleri, intihar eyleminin gerçekleştirilme anının bulunduğu görüntüleri ifade etmektedir. Olay yerinden yapılan çekim görüntüleri ise hem olay anı görüntülerini hem de olay sonrasında olay yerinden yapılan çekimleri ifade eden genel bir değer olarak verilmiştir. 115 haber ve 124 intihar eylemine ilişkin olay üzerinden yapılan incelemede, dokuz olaya ilişkin olay anı görüntüleri yayınlayan BEYAZ TV ilk sırada yer alırken; yedi tane olay anı görüntüsü yayınlayan STAR TV ikinci sırada; beş tane olay anı görüntüsü yayınlayan SHOW TV üçüncü sırada; üç tane olay anı görüntüsü yayınlayan ATV ve KANAL D ise dördüncü sırada yer almaktadır. FOX ve TGRT HABER'de olay anı görüntüleri bulunmamaktadır. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların olay anına ilişkin görüntüye ulaştıkları durumlarda bu görüntüleri kullandıkları hatta genellikle olay sonrasında bir muhabirin olay yerine gitmek suretiyle intihar eyleminde bulunan kişinin son adımlarını hikâyeleştirerek, olayı detaylı bir şekilde anlattığı görülmüştür. Olay anı görüntülerinin haberde anlatımı güçlendirmek için kullanılması etik ihlalleri beraberinde getirmektedir.

Şekil 6

İntihar ve İntihar Girişimi Olayına İlişkin Görüntülerin Toplamına İlişkin Grafik

Aylara göre olay anı görüntülerine en çok mart ayında yer verilmektedir. İkinci sırada ocak, üçüncü sırada ise şubat ayı gelmektedir. Olay yerinden yapılan çekim görüntülerinde ise ilk sırada mart, ikinci sırada şubat ve üçüncü sırada ocak ayı gelmektedir.

Ocak ayında, iki tane olay anı görüntüsü, yedi tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan BEYAZ TV ilk sıra yer alırken; bir tane olay anı görüntüsü, beş tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan Start TV ikinci sırada; iki tane olay anı görüntüsü, üç tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan SHOW TV üçüncü sırada; bir tane olay anı görüntüsü, bir tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan KANAL D ve ATV dördüncü sırada yer almaktadır. FOX TV ve TGRT HABER'de ise olay anı görüntüsü ve olay yerinden yapılan çekim görüntüsüne yer verilmemiştir.

Şubat ayında, bir tane olay anı görüntüsü, dokuz tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan BEYAZ TV ilk sıra yer alırken; iki tane olay anı görüntüsü, yedi tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan Start TV ikinci sırada; bir tane olay anı görüntüsü, üç tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan SHOW TV üçüncü sırada; yalnızca üç tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan KANAL D dördüncü sırada, yalnızca bir tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan ATV ve TGRT HABER beşinci sırada yer almaktadır. FOX'ta ise olay anı görüntüsü ve olay yerinden yapılan çekim görüntüsüne yer verilmemiştir.

Mart ayında ise altı tane olay anı görüntüsü, 22 tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan BEYAZ TV ilk sıra yer alırken, dört tane olay anı görüntüsü, 11 tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan Start TV ikinci sırada; iki tane olay anı görüntüsü, sekiz tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan KANAL D üçüncü sırada; iki tane olay anı görüntüsü yedi tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan ATV dördüncü sırada, iki tane olay anı, altı tane olay yerinde yapılan çekim görüntüsü yayınlayan SHOW TV beşinci sırada yer almaktadır. FOX ve TGRT HABER'de ise olay anı görüntüsü ve olay yerinden yapılan çekim görüntüsüne yer verilmemiştir.

Tablo 19

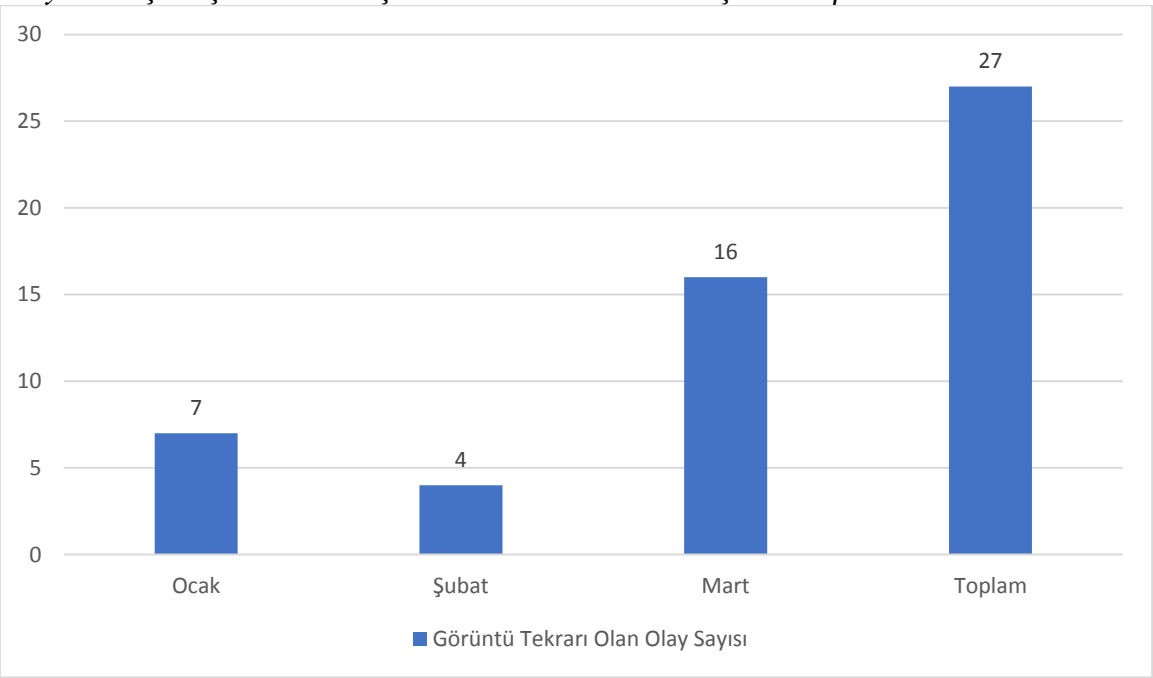
Olayın Gerçekleşme Anına İlişkin Görüntü Tekrarı

Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Görüntü tekrarı olan olay sayısı
ATV	3
BEYAZ TV	9
FOX	0
KANAL D	3
SHOW TV	5
STAR TV	7
TGRT HABER	0
Toplam	27

Tablo 19 ile Tablo 18 birlikte değerlendirildiğinde, olay anı görüntüleri bulunan haberlerin tamamında, bu görüntülerin tekrar tekrar ekrana getirildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Söz konusu tekrarlar videonun baştan oynatılması, sadece belli bir kısmının tekrar oynatılması ya da bir ileri bir geri sarılması şeklinde gerçekleşmektedir. Genellikle atlama yönteminin kullanıldığı olaylarda ya da intihar girişimlerinde ortaya çıkan bu durum, trajik bir olayın sorumlu habercilik anlayışına göre haberleştirilmediğini göstermektedir.

Şekil 7

Olayın Gerçekleşme Anına İlişkin Görüntü Tekrarına İlişkin Grafik

Tespit edilen 115 haberde olayın gerçekleşme anına ilişkin görüntülerin haber süresince tekrar verilmesine ilişkin olarak en çok haber sayısına sahip olan mart ayı birinci sırada yer alırken, ikinci sırada ocak ayı ve üçüncü sırada şubat ayı yer almaktadır.

Ocak ayında, BEYAZ TV ve SHOW TV'de iki tane olay anına ilişkin görüntü haber süresince tekrar edilmiştir. ATV, KANAL D ve STAR TV'de ise bir tane olay anına ilişkin görüntü haber süresince tekrar edilmiştir. FOX ve TGRT HABER'de ise olay anına ilişkin görüntü tekrarı bulunmamaktadır.

Şubat ayında, BEYAZ TV ve SHOW TV'de bir, STAR TV'de ise iki tane olay anına ilişkin görüntü haber süresince tekrar edilmiştir. ATV, FOX, KANAL D ve TGRT HABER'de ise olay anına ilişkin görüntü tekrarı bulunmamaktadır.

Mart ayında ise BEYAZ TV'de altı, STAR TV'de ise dört tane olay anına ilişkin görüntü haber süresince tekrar verilmiştir. ATV, KANAL D ve SHOW TV'de iki tane olay anına ilişkin görüntü haber süresince tekrar verilmiştir. FOX ve TGRT HABER'de ise olay anına ilişkin görüntü tekrarı bulunmamaktadır.

Tablo 20

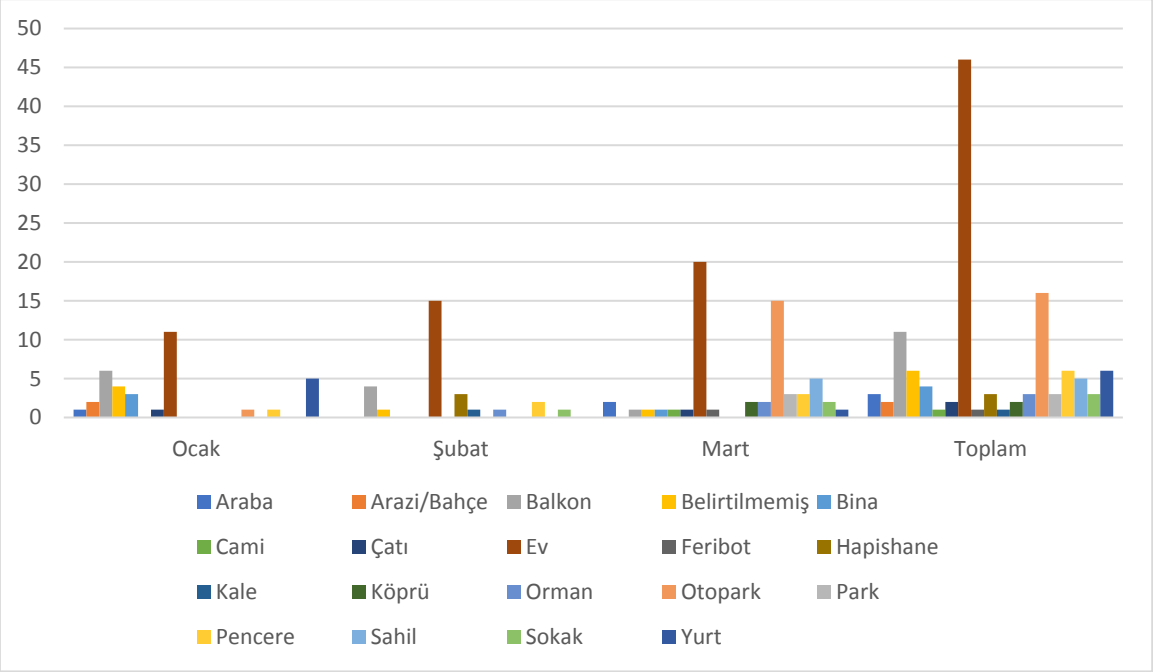
Olayın Gerçekleştiği Yer

Araba	3
Arazi/Bahçe	2
Balkon	11
Belirtilmemiş	6
Bina	4
Cami	1
Çatı	2
Ev	46
Feribot	1
Hapishane	3
Kale	1
Köprü	2
Orman	3
Otopark	16
Park	3
Pencere	6
Sahil	5
Sokak	3
Yurt	6
Toplam	124

İncelenen 115 haberde yer alan 124 kişinin intihar eylemini gerçekleştirdiği yerler arasında ilk sırada ev, ikinci sırada otopark, üçüncü sırada balkon, dördüncü sırada belirtilmemiş, pencere ve yurt yer alırken, beşinci sırada sahil, altıncı sırada bina, yedinci sırada araba, hapishane, orman, park ve sokak yer almaktadır. Sekizinci sırada arazi/bahçe, çatı, köprü yer alırken, dokuzuncu sırada cami, feribot, kale yer almaktadır. İntiharın gerçekleştirildiği yere ilişkin yapılacak detaylı bir anlatımın ya da anlatımın görüntü ile desteklenmesinin intiharları tetikleyici ya da intihar yeri ve dolayısıyla atlama benzeri durumlarda yöntem hakkında yönlendirici olabileceği düşünülmektedir.

Şekil 8

Olayın Gerçekleştiği Yere İlişkin Grafik

İntihar eyleminin gerçekleştirildiği yerler içerisinde her ay için "ev" kategorisinin en yüksek değere sahip olduğu görülmektedir. Ocak ayında, ilk sırada ev, ikinci sırada balkon ve üçüncü sırada yurt yer almaktadır. Şubat ayında ise ilk sırada ev, ikinci sırada balkon ve üçüncü sırada hapishane yer almaktadır. Mart ayında, yine ilk sırada ev yer alırken, bu sefer ikinci sırada otopark, üçüncü sırada ise sahil yer almaktadır.

Tablo 21

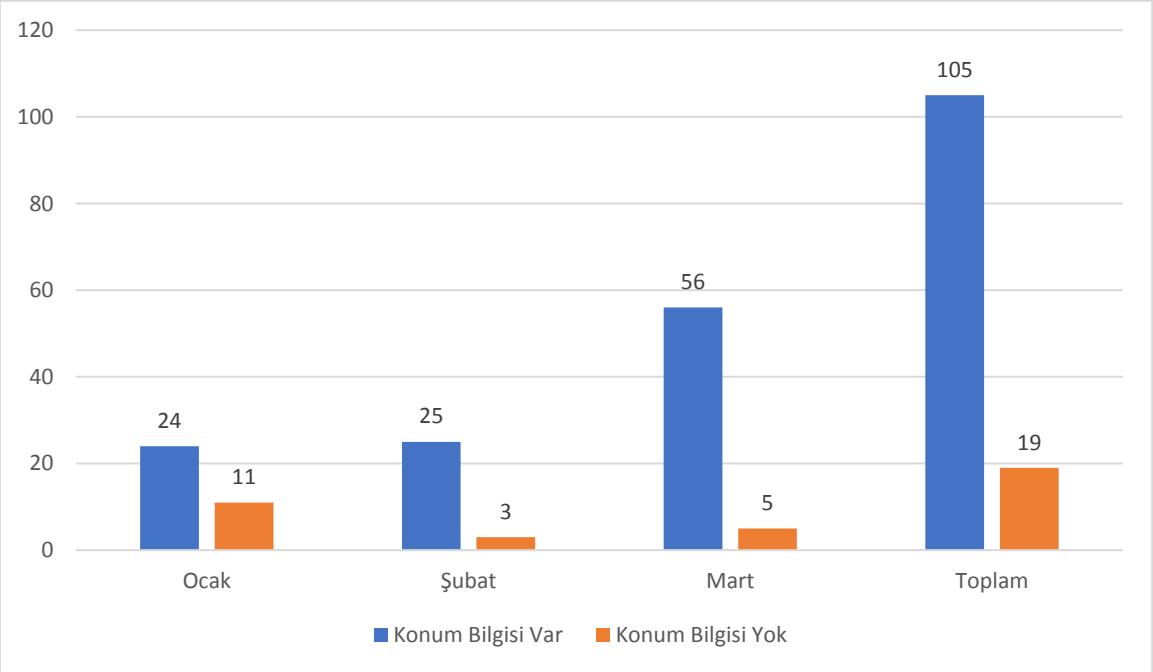
Olayın Gerçekleştiği Yerin Konum Bilgisi

Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Konum Bilgisi Var	Konum Bilgisi Yok
ATV	9	0
BEYAZ TV	40	9
FOX	3	2
KANAL D	14	0
SHOW TV	12	1
STAR TV	25	5
TGRT HABER	2	2
Toplam	105	19

115 haberde yer verilen 124 olayda, olay yerine ilişkin olarak adres bilgisi kapsamında il, ilçe, köy, sokak, apartman gibi bilgilere yer verilerek "nerede" sorusunun yanıtlandığı olay sayısının 105 olduğu görülmektedir. Haberlerin bir kısmında çok geniş bir alanı kapsayan adres bilgisi verilse de sunucunun ve dış sesin anlatımı, olay yerinden yapılan çekim veya muhabir anlatımı ile özellikle evde gerçekleşen intihar eylemlerine ilişkin adres bilgisinin anlaşılması çok daha kolay olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (2014) tarafından belirlenen ilkelerde belirtildiği üzere, olayın konumuna ya da gerçekleştiği yere ilişkin bilgi verilmesi ve bu bilgilerin sansasyonel hale getirilmesi ile söz konusu yerler intiharların gerçekleştirilebileceği yerler haline gelebilmektedir. Çalışma kapsamında bu büyüklükte bir sonuç ortaya çıkaracak yer bilgisine rastlanmamıştır. Ancak tespit edilen haberler içerisinde belirtilen orman ve benzeri bazı olay yerlerinin konumlarına açıkça yer verilmesinin bir risk faktörü oluşturduğu düşünülmektedir.

Şekil 9

Olayın Gerçekleştiği Yerin Konum Bilgisine İlişkin Grafik

İntihar eyleminin gerçekleştirildiği yerin konum bilgisine en çok mart ayında yer verilirken, ikinci sırada şubat ayı ve çok az sayıda bir farkla ocak ayı ise üçüncü sırada yer almaktadır.

Ocak ayında, BEYAZ TV'de dokuz, STAR TV'de altı, FOX ve SHOW TV üç, KANAL D'de iki ve ATV'de bir olaya ilişkin konum bilgisi verilmektedir. TGRT HABER'de konumu bilgisine yer verilmemiştir.

Şubat ayında, BEYAZ TV'de 10, STAR TV'de yedi, KANAL D ve SHOW TV üç, ATV ve TGRT HABER'de bir olaya ilişkin konum bilgisi verilmektedir. FOX'ta konum bilgisine yer verilmemiştir.

Mart ayında ise BEYAZ TV'de 21, STAR TV'de 12, KANAL D'de dokuz, ATV'de yedi, SHOW TV'de altı, TGRT HABER'de bir olaya ilişkin konum bilgisi verilmektedir. FOX'ta konum bilgisine yer verilmemiştir.

Tablo 22

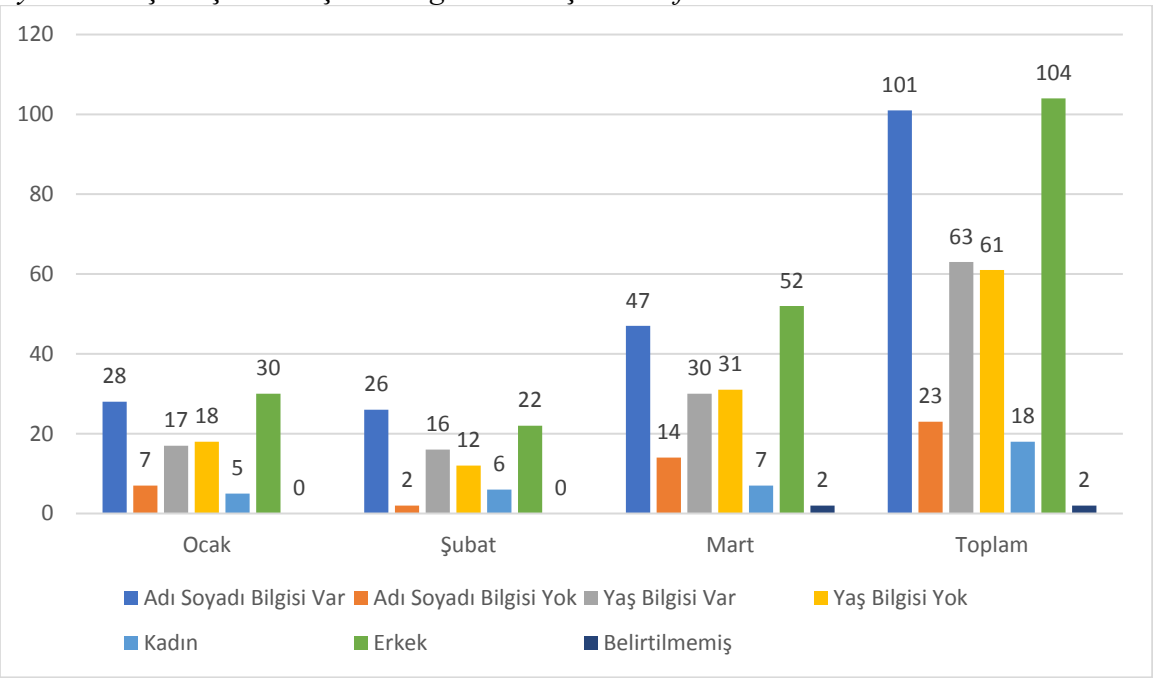
Eylemi Gerçekleştiren Kişinin Bilgileri

Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Ad Soyadı		Yaş		Cinsiyet		
	Var	Yok	Var	Yok	Kadın	Erkek	Belirtilmemiş
ATV	7	2	5	4	1	8	0
BEYAZ TV	44	5	28	21	10	38	1
FOX	5	0	3	2	0	5	0
KANAL D	11	3	4	10	2	11	1
SHOW TV	10	3	5	8	1	12	0
STAR TV	21	9	15	15	4	26	0
TGRT HABER	3	1	3	1	0	4	0
Toplam	101	23	63	61	18	104	2

Tespit edilen 115 haberde, 124 kişinin intihar eylemi hakkında bilgi verildiğinden 124 kişinin ad soyadı, yaş ve cinsiyet bilgilerine yer verilme durumu incelenmiştir. Bu doğrultuda, 101 kişinin ad soyadı ve 63 kişinin yaş bilgisi verilmiştir. İntihar eylemi gerçekleştiren 124 kişinin, 18'inin kadın ve 104'ünü erkek olduğu, iki kişinin de cinsiyetinin belirtilmediği tespit edilmiştir. Cinsiyet hakkındaki bilgiye muhabir anlatımı, fotoğraf veya isim bilgisi üzerinden ulaşılmıştır.

Şekil 10

Eylemi Gerçekleştiren Kişinin Bilgilerine İlişkin Grafik

Ocak ayında, ATV'de adı soyadı ve yaş bilgisine yer verilmemekle birlikte bir erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. BEYAZ TV'de dokuz kişinin adı soyadı bilgisi, yedi kişinin yaş bilgisi, üç kadın ve dokuz erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. FOX'ta beş kişinin adı, üç kişinin yaşı ve beş erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. KANAL D'de bir kişinin adı soyadı, bir kişinin yaş bilgisi ile bir kadın ve bir erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. SHOW TV'de üç kişinin adı soyadı, iki kişinin yaş bilgisi ve dört erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. STAR TV'de 10 kişinin adı soyadı bilgisi, dört kişinin yaş bilgisi, bir kadın ve 10 erkek kişinin bilgisine yer verilmektedir. TGRT HABER'de ise kişi bilgilerine rastlanmamıştır.

Şubat ayında, ATV'de bir kişinin adı soyadı bilgisi ve bir erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. BEYAZ TV'de 11 kişinin adı soyadı bilgisi, altı kişinin yaş bilgisi, üç kadın ve sekiz erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. Şubat ayında, FOX'ta tespit edilen haber bulunmamaktadır. KANAL D'de üç kişinin adı soyadı, bir kişinin yaş bilgisi ve üç erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. SHOW TV'de üç kişinin adı soyadı, iki kişinin yaş bilgisi ile bir kadın ve iki erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. STAR TV'de beş kişinin adı soyadı bilgisi, beş kişinin yaş bilgisi, iki kadın ve beş erkek kişinin bilgisine yer verilmektedir. TGRT HABER'de üç kişinin adı soyadı bilgisi, iki kişinin yaş bilgisi ve üç erkek kişinin bilgisine yer verilmektedir.

Mart ayında ise ATV'de altı kişinin adı soyadı bilgisi, beş kişinin yaş bilgisi ile bir kadın ve altı erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. BEYAZ TV'de 24 kişinin adı soyadı bilgisi, 15 kişinin yaş bilgisi, dört kadın ve 21 erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. Mart ayında, FOX'ta tespit edilen haber bulunmamaktadır. KANAL D'de yedi kişinin adı soyadı, iki kişinin yaş bilgisi ile bir kadın ve yedi erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. SHOW TV'de dört kişinin adı soyadı, bir kişinin yaş bilgisi ve altı erkek kişinin bilgisi yer almaktadır. STAR TV'de altı kişinin adı soyadı bilgisi, altı kişinin yaş bilgisi, bir kadın ve 11 erkek kişinin bilgisine yer verilmektedir. TGRT HABER'de bir kişinin yaş bilgisi ve bir erkek kişinin bilgisine yer verilmektedir.

Tablo 23

İntihar Eyleminin Yöntemi

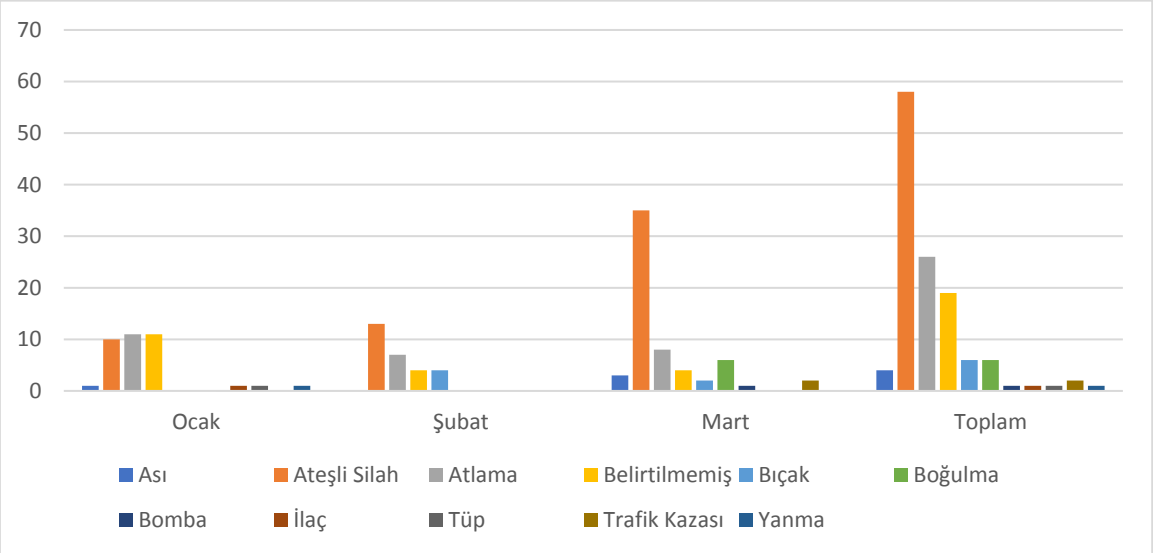
Yöntem	Haber Sayısı
Ası	4
Ateşli Silah	58
Atlama	26
Belirtilmemiş	19
Bıçak	6
Boğulma	6
Bomba	1
İlaç	1
Tüp	1
Trafik Kazası	2
Yanma	1
Toplam	125

İntihar eylemini gerçekleştirmek için kullanılan yöntemler, ilgili haberlerde anlatıldığı şekilde incelenmiştir. 115 haberde verilen 124 olayda 125 yöntem çıkmasının sebebi, bir kişinin iki farklı intihar yöntemi kullanmasından kaynaklanmaktadır. Yöntemler içerisinde açık ara önde olan ateşli silah ilk sırada yer alırken, atlama ikinci sırada, haberde yöntem belirtilmeyen 19 olay üçüncü sırada, bıçak ve boğulma dördüncü sırada, ası beşinci sırada, intihar etmek amacıyla trafik kazası yapmak altıncı sırada yer almaktadır. Yedinci sırada ise bomba, ilaç, tüp ve yanma yöntemi yer almaktadır. Haberde intihar yöntemlerine detaylı bir şekilde verilmesinin, mevcut intihar düşüncesini güçlendirici bir etkiye sahip olabileceği düşünülmektedir. Mevcut intihar düşüncesine sahip olunup olunmamasına bakılmadan yapılacak değerlendirmede ise yöntemlerin dramatize edilerek anlatılması ve

yöntem hakkındaki bilginin arşiv veya destekleyici görüntü ve ses veya müzik kullanılarak verilmesinin, haberin izleyiciler üzerindeki olumsuz etkilerini artıracağı düşünülmektedir.

Şekil 11

İntihar Eyleminin Yöntemine İlişkin Grafik

Ocak ayında, ilk sırada atlama ve belirtilmemiş kategorileri yer alırken, ateşli silah ikinci sırada, ası, yanma, tüp, ilaç yöntemleri ise üçüncü sırada yer almaktadır. Şubat ayında ise ilk sırada ateşli silah, ikinci sırada atlama, üçüncü sırada belirtilmemiş kategorisi gelmektedir. Mart ayında ateşli silah ile gerçekleştirilen eylemlerin açık ara önde olduğu tespit edilmiştir. Bu yöntemin ardından ikinci sırada atlama ve üçüncü sırada boğulma yöntemleri gelmektedir.

Tablo 24

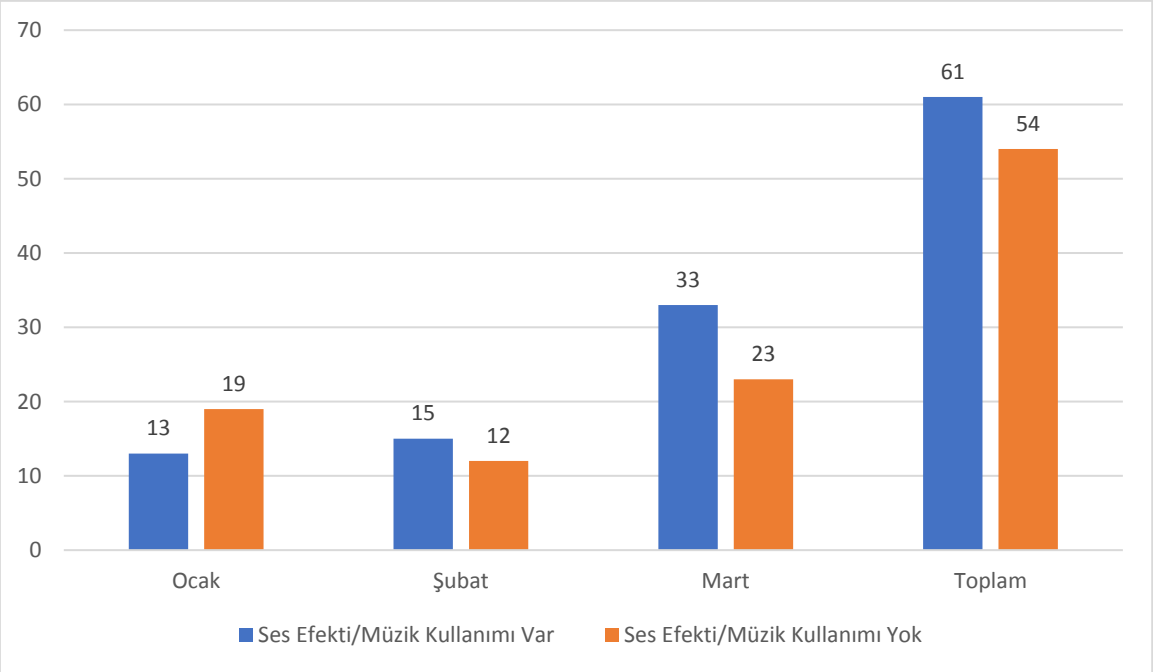
Haberde Ses Efekti/Müzik Kullanımı

Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Var	Yok	Toplam
ATV	1	8	9
BEYAZ TV	44	0	44
FOX	0	5	5
KANAL D	9	5	14
SHOW TV	2	11	13
STAR TV	5	22	27
TGRT HABER	0	3	3
Toplam	61	54	115

Ses efekti veya müzik kullanım kriteri haberin içindeki olaylar değil haberin kendisi bir bütün olarak alınarak değerlendirildiğinden, 115 haberin 61'inde ses efekti/müzik kullanılırken, 54'ünde kullanılmamıştır. İnceme yapılan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar arasında, intihar eylemlerine ilişkin haber sayısının en fazla olduğu BEYAZ TV'nin yayınladığı 44 haberin tamamında ses efekti veya müzik kullandığı tespit edilmiştir. KANAL D'de dokuz, STAR TV'de beş, SHOW TV'de iki, ATV'de bir haberde ses efekti veya müzik kullanılırken, FOX ve TGRT HABER'de ses efekti veya müzik kullanılmamıştır. Doğası gereği trajik olan intihar haberlerinde ses efekti veya müzik kullanımının, izleyicilerin ve özellikle çocuk ve gençlerin huzursuz olmasına veya korkmalarına neden olabileceği ve bu nedenle ses efekti veya müziğin, haberlerin izleyiciler üzerinde bıraktığı etkiyi arttırdığı düşünülmektedir.

Şekil 12

Haberde Ses Efekti/Müzik Kullanımına İlişkin Grafik

Ocak ayında, tespit edilen 32 haberin 13'ünde ses efekti veya müzik kullanılırken, 19'unda kullanılmamıştır. Ses efekti veya müzik unsuruna 10 haberde yer vererek, en çok kullanan medya hizmet sağlayıcı kuruluş BEYAZ TV olurken, ikinci sırada iki haberle STAR TV, üçüncü sırada bir haberle SHOW TV yer almaktadır. ATV, FOX, KANAL D ve

TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşlarda ise tespit edilen haberler arasında ses efekti veya müzik kullanımı yapılmamıştır.

Şubat ayında, intihar eylemlerine ilişkin en çok haber veren BEYAZ TV'nin yayınladığı 11 haberin tamamında ses efekti veya müzik kullandığı tespit edilmiştir. ATV, KANAL D, SHOW TV, STAR TV'de bir haberde ses efekti veya müzik kullanılırken, FOX ve TGRT HABER'de ses efekti veya müzik kullanılmamıştır.

Mart ayında ise BEYAZ TV'nin yayınladığı 23 haberin tamamında ses efekti veya müzik kullandığı, KANAL D'de ise yayınlanan dokuz haberin, sekizinde ses efekti veya müzik kullanıldığı tespit edilmiştir. STAR TV logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluş tarafından yayınlanan 10 haberin ikisinde ses efekti veya müzik kullanılmıştır. ATV, FOX, SHOW TV ve TGRT HABER'de ses efekti veya müzik kullanılmamıştır.

Tablo 25

Haberde Arşiv Görüntüsü/ Destekleyici Görüntü Kullanımı

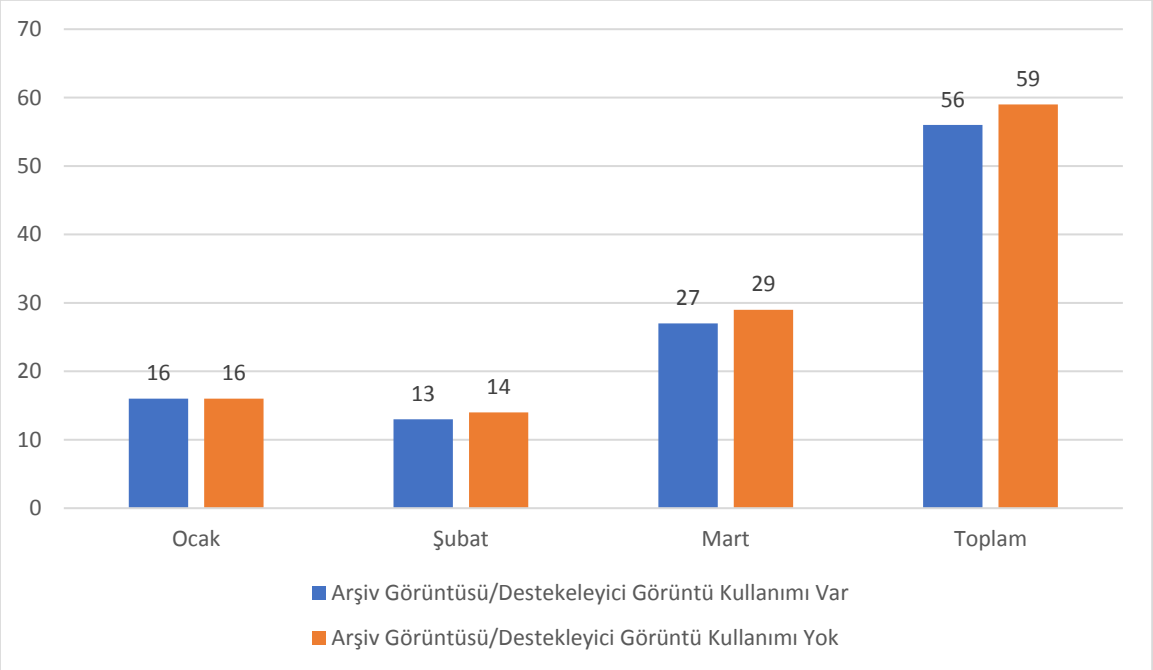
Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Var	Yok	Toplam
ATV	4	5	9
BEYAZ TV	31	13	44
FOX	5	0	5
KANAL D	4	10	14
SHOW TV	6	7	13
STAR TV	6	21	27
TGRT HABER	0	3	3
Toplam	56	59	115

İncelenen haberlerde kullanılan arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü, olayın görüntüsü olmamakla birlikte, silah, mermi, hap, ip gibi yönteme ilişkin fotoğrafları veya görüntüleri içermektedir. Haberler bir bütün olarak değerlendirilerek tespit edilen 115 haberin, 56'sında arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü yer alırken, 59'unda yer almamıştır. İlk sırada 31 haberde arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü kullanan BEYAZ TV yer alırken, SHOW TV ve STAR TV altı haberle ikinci sırada, beş haberle FOX üçüncü sırada, dört haberle ATV ve KANAL D dördüncü sırada yer almaktadır. TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşun ana haber bülteninde tespit edilen haberlerde arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntüye rastlanmamıştır. İncelenen intihar haberlerinde, arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü kullanımının, gerçekleşen olayın ve

olayın yönteminin betimlenmesine neden olduğu görülmüştür. Bu durumda yönteme ve olaya ilişkin ayrıntılı anlatım yapılmasının etik olmadığı intihar haberlerinde, yönteme ve olaya ilişkin arşiv veya destekleyici görüntü kullanılması ile bu durum pekiştirilmektedir.

Şekil 13

Haberde Arşiv Görüntüsü/ Destekleyici Görüntü Kullanımına İlişkin Grafik

Ocak ayında, tespit edilen 32 haberin yarısında, arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü kullanılmış ancak diğer yarısında bu görüntülere yer verilmemiştir. Arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü unsuruna altı haberde yer vererek en çok kullanan medya hizmet sağlayıcı kuruluş BEYAZ TV olurken, ikinci sırada beş haberle FOX, üçüncü sırada dört haberle STAR TV, dördüncü sırada ise bir haberde arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü kullanan SHOW TV yer almaktadır. ATV, KANAL D ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenlerinde ise arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü unsuruna yer verilmemiştir.

Şubat ayı kapsamında yapılan haber taraması sonucunda tespit edilen 27 haberin, 13'ünde arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü yer alırken, 14'ünde yer almamıştır. 10 haberde arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü kullanan BEYAZ TV ilk sırada; ATV, SHOW TV ve STAR TV logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşları bir haberle ikinci sırada yer alırken; üçüncü sırada yer alan FOX, KANAL D ve TGRT HABER logolu medya hizmet

sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenlerinde tespit edilen haberlerde arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntüye rastlanmamıştır.

Mart ayında ise tespit edilen 56 haberin, 27'sinde arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü yer alırken, 29'unda yer almamıştır. 15 haberde arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü kullanan BEYAZ TV ilk sırada yer alırken, KANAL D ve SHOW TV dört haberle ikinci sırada, üç haberle ATV üçüncü sırada, bir haberle STAR TV dördüncü sırada yer almaktadır. FOX ve TGRT HABER'de arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntü bulunmamaktadır.

Tablo 26

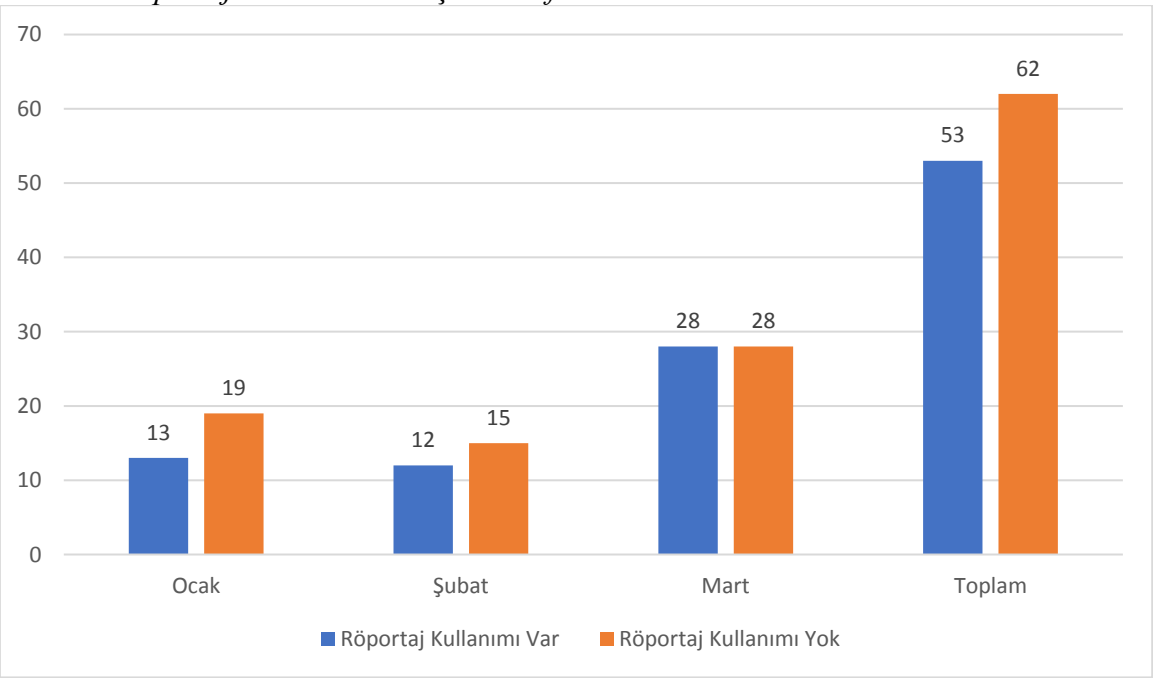
Haberde Röportaj Kullanımı

Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Var	Yok	Toplam
ATV	6	3	9
BEYAZ TV	14	30	44
FOX	0	5	5
KANAL D	12	2	14
SHOW TV	10	3	13
STAR TV	11	16	27
TGRT HABER	0	3	3
Toplam	53	62	115

Çalışma kapsamında yapılan haber taramasında, olaya tanık olanların ya da kişinin yakınlarının ve benzeri kişilerin, gerçekleşen intihar eylemiyle ilgili bilgi ve düşüncelerine başvurulduğu tespit edilmiştir. Mevcut durum incelendiğinde, 115 haberin, 53'ünde röportaja yer verilirken, 62'sinde röportaja yer verilmediği tespit edilmiştir. İntihar eylemini gerçekleştiren kişileri tanıyanlar, komşuları, yakınları, ailesi veya olaya tanık olanlarla gerçekleştirilen röportajlarla, izleyiciye aktarılan bilgiler çeşitlendirilmektedir. Röportajlar, genellikle olay yerinden çekim yapmak için giden muhabir tarafından gerçekleştirilmektedir. Röportajlarda olayın detayına inilerek, intihar eylemine ve varsa intihar eyleminden önce bir başkasının canına kastedilmesine ilişkin nedenlerin, yöntemin ve olayın gerçekleşme anına ilişkin anlatımların aktarıldığı görülmüştür.

Şekil 14

Haberde Röportaj Kullanımına İlişkin Grafik

Ocak ayında, tespit edilen 32 haberin 13'ünde, röportaja yer verilirken, 19'unda röportaja yer verilmemiştir. STAR TV, dört haberde olayla ilgili röportaja yer vererek ilk sırada yer alırken, ikinci sırada üç haberle BEYAZ TV ve SHOW TV, üçüncü sırada iki haberle KANAL D, dördüncü sırada bir haberle ATV yer almaktadır. Son sırada ise tespit edilen haberlerde hiç röportaja yer vermeyen FOX ve TGRT HABER yer almaktadır.

Şubat ayında, BEYAZ TV, SHOW TV ve STAR TV, üç haberde röportaja yer vererek ilk sırada yer alırken, KANAL D iki haberle ikinci sırada, ATV ise bir haberle üçüncü sırada yer almaktadır. FOX'ta şubat ayında çalışma kapsamına alınan haber olmadığı için TGRT HABER'de ise röportaja yer verilmediğinden son sırada yer almaktadır.

Mart ayında ise BEYAZ TV ve KANAL D sekiz haberde röportaja yer vererek ilk sırada yer almaktadır. ATV, SHOW TV ve STAR TV ise dört haberle ikinci sırada yer almaktadır. FOX ve TGRT HABER'de röportaja yer verilmemiştir.

Tablo 27

İntihar Eylemlerinin Nedenleri

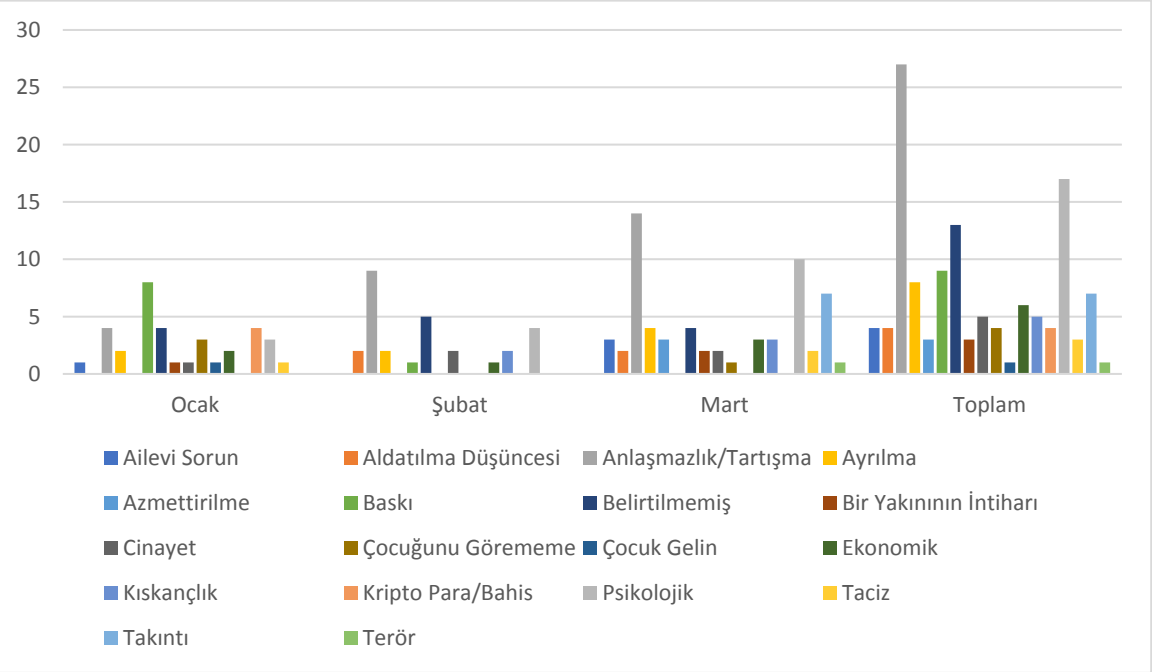
Nedeni	Sayısı
Ailevi sorun	4
Aldatılma düşüncesi	4
Anlaşmazlık/Tartışma	27
Ayrılma	8
Azmettirilme	3
Baskı	9
Belirtilmemiş	13
Bir yakının intiharı	3
Cinayet	5
Çocuğunu görememe	4
Çocuk gelin	1
Ekonomik	6
Kıskançlık	5
Kripto para/bahis	4
Psikolojik	17
Taciz	3
Takıntı	7
Terör	1
Toplam	124

Tespit edilen 115 haberde yer alan 124 intihar eyleminin gerçekleştirilme nedenleri ilgili haberde verildiği şekilde ele alınarak yapılan sınıflandırmada, ilk sırada anlaşmazlık/tartışma, ikinci sırada psikolojik, üçüncü sırada haberde belirtilmeyen nedenler yer almaktadır. Dördüncü sırada baskı, beşinci sırada ayrılma, altıncı sırada takıntı, yedinci sırada ekonomik, sekizinci sırada cinayet ve kıskançlık, dokuzuncu sırada ailevi sorun, aldatılma düşüncesi, çocuğunu görememe, kripto/bahis nedenleri yer almaktadır. Onuncu sırada azmettirilme, bir yakının intiharı ve taciz yer almaktadır. Son sırada ise çocuk gelin olmak ve terör gelmektedir. İntiharın nedenlerinde meydana gelen değişkenlik haberde yer verilen yorumları da etkilemektedir. Başka birinin canına kastedilmesi sonucunda intihar edilmişse suçlayıcı bir dil kullanılırken, örneğin kripto para veya bahis nedeniyle intiharlarda da kişinin ekonomik olarak düştüğü sıkıntının sorumlusunun yine kendisi olduğunun

vurgulandığı görülmüştür. Çocuk gelin olduğu için veya tacize uğradığı için intihar eden kişilerin intiharında ise kişi mağdur olarak gösterilmektedir.

Şekil 15

İntihar Eylemlerinin Nedenleri

Ocak ayında yayınlanan haberlerde, sekiz olayın baskı nedeniyle olduğu belirtildiğinden ilk sırada yer alırken, anlaşmazlık/tartışma ve belirtilmemiş nedenlerinin her birine ilişkin ayrı ayrı dört olay olduğundan ikinci sırada, psikolojik, çocuğunu görememe, kripto para/bahis nedenlerinin her birine ilişkin ayrı ayrı üç olay olduğu için üçüncü sırada yer almaktadır. Şubat ayında, ilk sırada tartışma ve ikinci sırada belirtilmemiş kategorisi gelirken, üçüncü sırada psikolojik nedenler yer almaktadır. Mart ayında ise ilk sırada anlaşmazlık veya tartışma gelirken, ikinci sırada psikolojik neden, üçüncü sırada ise takıntı gelmektedir.

Tablo 28

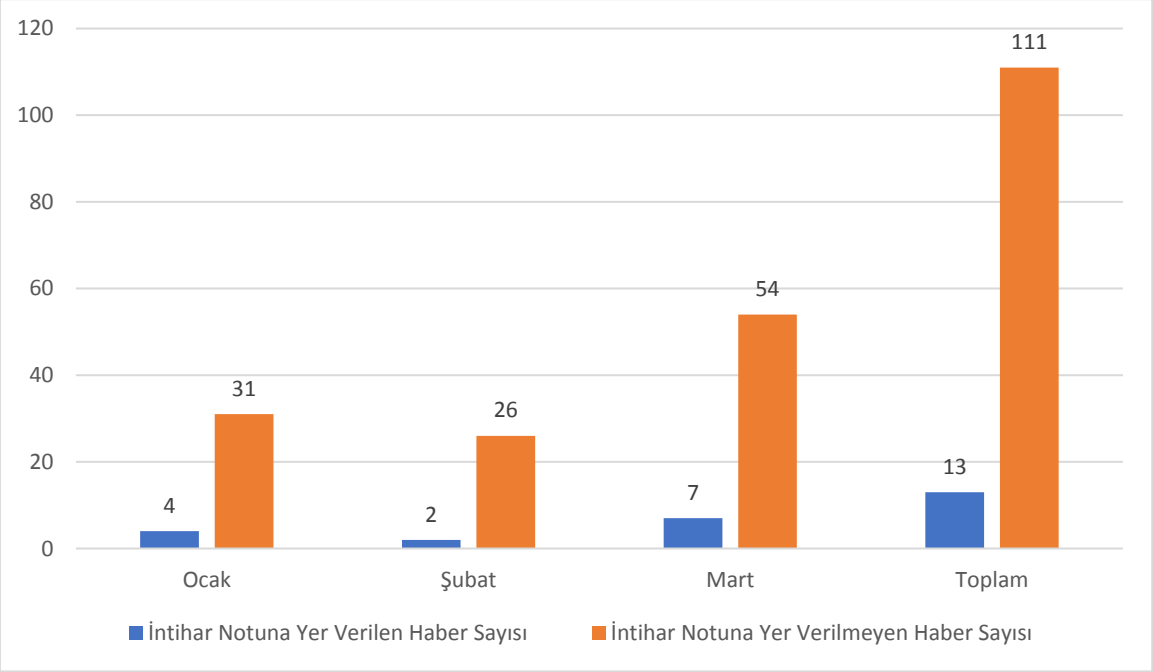
İntihar Notuna Yer Verilen Haber Sayısı

Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar	Verilmiş	Verilmemiş	Toplam
ATV	1	8	9
BEYAZ TV	6	43	49
FOX	0	5	5
KANAL D	0	14	14
SHOW TV	3	10	13
STAR TV	3	27	30
TGRT HABER	0	4	4
Toplam	13	111	124

Çalışma kapsamına alınan ana haber bültenlerinde, eylemi gerçekleştiren kişinin intihar notunun kimi zaman ekrana getirilerek kimi zaman sesli olarak okunarak ya da her iki yönteminde kullanılması suretiyle izleyicilere intihar notunun içeriği hakkında bilgi verilmektedir. Çalışma kapsamına alınan 115 haberin konusunu oluşturan 124 kişinden 13'ünün intihar notuna yer verilirken, 111 kişinin intihar notuna yer verilmemektedir. Haberde intihar notuna verilmeyen kişi sayısının fazla olmasının nedeni, bu kişilerin intihar notu bırakmaması olabileceği gibi medya hizmet sağlayıcı kuruluş tarafından intihar notuna ulaşılamamış ya da aktarılması tercih edilmemiş olma ihtimali de bulunmaktadır. İntihar notu kişinin hem haberlerde yayınlansın diye yazmadığı tahmin edilen, mahrem bir yapıya sahip olması hem de çoğu zaman kişinin hayatını sonlandırmasından ya da sonlandırmaya teşebbüs etmesinden önce gerçekleştirdiği son eylem olduğundan, benzer durumda olan izleyiciler tarafından çözüm yollarının tükendiğine ilişkin imalar çıkarılabileceği söylenebilmektedir.

Şekil 16

İntihar Notuna Yer Verilen Haber Sayısı

Ocak ayında, iki olaya ilişkin intihar notuna yer veren STAR TV ilk sırada yer alırken, bir olayla ilgili intihar notuna yer veren BEYAZ TV ve SHOW TV ikinci sırada yer almaktadır. ATV, FOX, KANAL D ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenlerinde ise intihar notuna yer verilen haber bulunmamaktadır. Şubat ayında ise yalnızca BEYAZ TV'de intihar notuna yer verilmiştir. Bu durumda şubat ayında iki olaya ilişkin intihar notuna yer verilmiştir. Mart ayında, üç olayla ilgili intihar notuna yer veren BEYAZ TV ilk sırada yer alırken, iki olaya ilişkin intihar notuna yer veren SHOW TV ikinci sırada yer almaktadır. Bir habere ilişkin intihar notuna yer veren ATV ve STAR TV ise üçüncü sırada yer almaktadır. FOX, KANAL D ve TGRT HABER'de ise intihar notuna yer verilen haber bulunmamaktadır.

5.2. İhlal Örnekleri

Ülkemizde, intihar haberlerinde kullanılan haber dilinin ortaya konulabilmesi açısından 1 Ocak ile 31 Mart 2022 tarihleri arasında ATV, BEYAZ TV, FOX, KANAL D, SHOW TV, STAR TV ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenlerinde yer verilen haberler içerisinden seçilen örnek haberlerin, haber bantlarına yer verilmektedir. Seçilen haberlerden aynı gün içerisinde faklı medya hizmet

sağlayıcı kuruluş tarafından yayınlananlar, ikişer veya üçer gruplara ayrılmak suretiyle haber bantları sıralanmaktadır.

Tablo 29

02.01.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan ATV ve KANAL D Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlarının Haber Bantları

Haber Bantları	
ATV	KANAL D
DRAM VE VURDUMDUYMAZLIK	O KURTULDU İNSANLIK ÖLDÜ
15 SAATLİK BEKLEYİŞ	İNSANLIĞIN ÖLDÜĞÜ ANLAR
MAHALLELİ FİLM İZLER GİBİ İZLEDİ	“ATLA” DİYE BAĞIRDILAR
"ATLA" DİYE TEZAHÜRAT YAPTILAR	
ÇEKİRDEK ÇİTLEYEREK İZLEDİLER	
GÖZÜNE LAZER BİLE TUTTULAR	
POLİS 15 SAAT İKNA ETMEYE ÇALIŞTI	
MAHALLELİ ADAMA SİTEM ETTİ	

Tablo 30

02.01.2022 Tarihinde Aynı Habere İlişkin SHOW TV ve STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar Tarafından Yayınlanan Haber Bantları

Haber Bantları	
SHOW TV	STAR TV
EĞLENCEYE ÇEVİRDİLER!	15 SAATLİK İNTİHAR KRİZİ
SÖZÜN BİTTİĞİ NOKTA...	ÇEKİRDEK YİYİP FİLM İZLER GİBİ İZLEDİLER
KİMİ ATLA DEDİ, KİMİ	“ATLA” DİYE BAĞIRDI
ÇEKİRDEK ÇİTLEDİ!	
İNSANLIK ÖLDÜ!	GÖZÜNE LAZER TUTTULAR
15 SAATLİK KURTARMA	İKNA ÇABASI 15 SAAT SÜRDÜ
OPERASYONU	
BİR DE DÖVMEYE KALKTILAR!	

Tablo 29 ve Tablo 30’da yer verilen 02.01.2022 tarihinde aynı habere ilişkin ATV, KANAL D, SHOW TV ve STAR TV logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar tarafından yayınlanan haber bantları incelendiğinde aynı intihar girişimini konu alan haberlerin, farklı medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar tarafından yayınlanmasına karşın neredeyse aynı haber

bantları kullanıldığı görülmüştür. Bu durumda, aslında vatandaşların intihar girişimine karşı duyarsız kaldıkları anlatılmak istense de kullanılan başlıkların intihar girişimini sansasyonel hala getirdiği görülmektedir. Haber süresince, görüntülerin sürekli balkondan ayaklarını sarkıtan ya da balkonun kenarında duran kişinin görüntüleri ile onu izleyen vatandaşların görüntüleri arasında gidip geldiği ve elinde cep telefonları bulunan kalabalık bir grup halinde girişimin izlendiği görülmektedir.

07.01.2022 tarihinde Beyaz Ana Haber Bülteninde yayınlanan bir haberde "ÇOCUK GELİNİN KARDEŞİ DE CANINA KIYDI!", "ÖNCE ABLASI İNTİHAR ETTİ", "ÇOCUK GELİNİN KARDEŞİ DE ÖLDÜ", ""SONRA KENDİSİ!"", "İKİ KARDEŞ 8 YIL ARAYLA İNTİHAR ETTİ", "16 YAŞINDA EVLENDİRİLDİ CANINA KIYDI!", "ÇOCUK GELİN POMPALI TÜFEKLE İNTİHAR ETTİ!", "ABLASININ ACISINA DAYANAMADI O DA İNTİHAR ETTİ!" ifadelerini içeren haber bantları kullanıldığı tespit edilmiştir. Çocuk gelin olmak, canına kıymak, intihar etmek, iki kardeşin intiharı, pompalı tüfek ifadeleri kullanılarak oluşturulan haber bantlarında eylemin türü, nedeni ve yöntemi hakkında bilgi verilmektedir.

Beyaz Ana Haber Bülteninde 11.01.2022 tarihinde yayınlanan başka bir haberin ise "BİR BAŞKA TÜPLÜ OTOMOBİL!", "ALTI TÜPLE CANINA KIYMAK İSTEDİ!", "TÜPLÜ İNTİHAR GİRİŞİMİ!", "HAVALANDIRMAYI KAPATIP TÜPLERİ AÇTI!" ifadelerini içeren haber bantları ile ekrana getirildiği görülmüştür. Özellikle ilk haber bandı olan "BİR BAŞKA TÜPLÜ OTOMOBİL!" ile sansasyonel bir haber bandı yazılması uğruna neredeyse intihar girişimi ile dalga geçer nitelikte bir ifade kullanıldığı görülmektedir. Bu haberde, olayın gerçekleştirildiği arabanın detaylı bir şekilde gösterildiği görüntülerde, arabanın havalandırmalarının kapalı olduğu görülmekle birlikte kenara alınmış olan tüpler dikkat çekmektedir. Yine bu haberde de eylemin türü ve yöntemi hakkında bilgi verilmektedir.

Somut bir intihar eylemine ilişkin olay haberleştirilmediği için çalışma kapsamındaki kriterler içerisine alınmayan ancak diğer medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara göre konuyu farklı bir bakış açısıyla değerlendiren ve TGRT HABER Ana Haber Bülteninde 13.01.2022 tarihinde yayınlanan "TEK BİR CANI BİLE KURTARSAK YETER!" haber bantlı haberde:

Sunucu: *"Bugün size aktarsak mı aktarmasak mı yine zorlandığımız bir haber intiharla ilgili. Çok dikkatli cümleler kurmak gerekiyor ama meseleye bambaşka açıdan bakacağım. DW'den Alican Uludağ çok önemli bir meseleyi bugün gündeme taşımış. Aktarmak gerekiyor. Evet* ***"Umut Işığı"*** *şöyle zor bir durumdu majör depresyon diyorlar değil mi? Uyuyamamak, kendini çaresiz hissetmek, kendini yalnız hissetmek, kendini*

sahipsiz hissetmek, hayatın üzerinde bıraktığı güçlüklerle baş edecek o damarlarında o kuvveti bulamamak majör depresyon. Peki yardım nasıl olacak? Gecenin bir vakti, sabaha karşı. Alican Uludağ'a göre o hat kapanmış. Hatta kapanalı da yıllar geçmiş. Hatırlayacaksınız şimdi sizlere aktardığım zaman. Neydi? İntihara karşı psikolojik destek. ***Sağlık Bakanlığı ALO 182 UMUT IŞIĞI HATTI.*** *Çok haberi yapılmıştı değil mi? Böyle kendisini yalnız, kendisini zor durumda hisseden açıyordu 182'yi ve oradaki uzmanla tırnak içinde dertleşiyor, tırnak içinde konuşuyor, bir şeyleri yoluna koymaya çalışıyordu. Bir sıfırdan büyük. Bir şekilde bir el uzatılıyordu. Bir çözüm yoluydu. 14 yıldır kapalı. Öyle. Öğrendik. 2008'den beri kapalı. Gerekçesi de ne biliyor musunuz? Ekonomik zorluk. Ekonomik zorluklar nedeniyle hat kapalı. Bugün aradık. Acaba doğru mu diye. Editörüm Serhat KETEN çevirdi. Normal Bakanlığın kendi o call centerına çıkartıyor. Yani bir UMUT IŞIĞI bir intihar bir sizi danışmana, psikolojik danışmana yönlendiriyoruz gibi bir ifade karşılaşmadık. Peki ne olacak? Acil durumlarda çalınacak bir kapı var mı? Şu hali ile yok görünüyor. Bir de TÜİK pandemi nedeniyle bunun bir gerekçesi var. İntihar rakamlarını yani bu konuyla ilgili ayrıntılı raporları henüz yayınlamıyor. Pandemide artışta tetiklemiş durumda. Evet peki ne yapmalı? Bu yayını çok uzatmak istemiyorum. Yavaş yavaş noktayı koymak istiyorum. "Ulusal İntihar Önleme Politikası" ben de yeni öğrendim uzmanlar diyor. Ulusal, Türkiye genelinde intiharları önleme politikası bir politika, yetkililer tarafından ortaya konması gerekiyor. Bence ALO 182 Umut Işığı önemliydi. Hayata geçirilse, yeniden uygulamaya konsa iyi olur. Temel motivasyonumuz ne bu konuda? Ekrana da yazdım bu yayının ana fikri aslında tek bir canı bile kurtarabilirsek, tek bir kişiyi bile hayatta tutabilirsek kârdır. Çok değerlidir. Çok kıymetlidir. Özellikle belirtmek isterim."* Söz konusu haber 1 Ocak ile 31 Mart arasında incelenen haberler arasında konuya, intiharı önleme açısından yaklaşan tek haber olmuştur.

Tablo 31

24.01.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan BEYAZ TV, SHOW TV ve STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlarının Haber Bantları

Haber Bantları		
BEYAZ TV	SHOW TV	STAR TV
ÖDEME GÜNÜ CANINA KIYDI	KRİPTO PARA YÜZÜNDEN CANINA KIYDI!	22 YAŞINDAKİ ÜNİVERSİTELİ GENCİN KRİPTO İNTİHARI
BAHİS HAYATINI BİTİRDİ!	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ "KRİPTO PARA" KURBANI OLDU!	ÖNCE KRİPTO PARA SONRA BAHİSTE KAYBETTİ
KRİPTO VE BAHİS ÖLÜME SÜRÜKLEDİ!	HAYALLERİ KABUSA DÖNÜŞTÜ!	BABASININ PARASINI BATIRAN GENÇ CANINA KIYDI
"KAN DONDURAN O TWEET!"	KISA YOLDAN ZENGİN OLMAK İSTEDİ!	ODASININ KAPISINI KİLİTLEDİ 5. KATTAN ATLADI
	BABASININ PARASINI KRİPTO PARA BORSASINDA KAYBETTİ!	İNTİHAR NOTU BIRAKTI

Tablo 31'de yer verilen medya hizmet sağlayıcılarının tamamının haberi sansasyonel şekilde verilmekle birlikte BEYAZ TV'nin haber bantlarında yöntemden bahsedildiği görülmektedir.

Tablo 32

26.01.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan STAR TV ve BEYAZ TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları

Haber Bantları	
STAR TV	BEYAZ TV
ÇOCUKLARINI GÖREMEYEN BABA İNTİHAR ETTİ	BİR AİLE PARAMPARÇA OLDU!
4 ÇOCUK HEM YETİM HEM ÖKSÜZ KALDI	ÖNCE KARISI ŞİMDİ DE KENDİSİ...
ANNELERİ DE GEÇEN YIL İNTİHAR ETMİŞTİ	KARI KOCA BİR YIL ARAYLA CANINA KIYDI!
4 ÇOCUK ANNENİN AİLESİYLE YAŞIYORDU	

Tablo 32’de görüleceği üzere her iki medya hizmet sağlayıcı da haber bantlarında yöntem bilgisine yer vermemektedir. STAR TV’de olayın nedenine yer verilirken BEYAZ TV’de yer verilmemektedir.

Tablo 33

11.01.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan SHOW TV, FOX, STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları

Haber Bantları		
SHOW TV	FOX	STAR TV HD
TIP ÖĞRENCİSİ ENES CANINA KIYDI ÖLMEDEN ÖNCE BU VİDEOYU ÇEKTİ "YAŞAMA SEVİNCİMİ KAYBETTİM" 20 YAŞINDAKİ ENES'TEN KAHREDEN MESAJ ÖMER ÇELİK'TEN ENES KARA PAYLAŞIMI "KABUL EDİLEMEZ, AHLAKİ DEĞİL"	YİNE CEMAAT YURDU YİNE ÖLÜM! ENES'İN ÖLÜMÜNDEN KİM SORUMLU? ENES 20 YAŞINDAYDI…	TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİSİ ENES KAYA 7. KATTAN ATLADI ÖMER ÇELİK O ELEŞTİRİLERE CEVAP VERDİ

Tablo 33’te yer verilen SHOW TV ve FOX logolu medya hizmet sağlayıcı tarafından yayınlanan haber bantlarında intihar yönteminden bahsedilmemekte iken STAR TV’de bahsedilmektedir.

Tablo 34

07.02.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan ATV, BEYAZ TV, KANAL D Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları

Haber Bantları		
ATV	BEYAZ TV	KANAL D
"AİLE FACİASI"	"ÇOCUKLARIN YANINDA CİNNET"	"İKİZLERİNİ KİLİTLEDİ EŞİNİ VURDU"
ÇOCUKLARINI KİLİTLEDİ, EŞİNİ VURDU	ÇOCUKLARINI KİLİTLEYİP KARISINI VURDU!	ÖNCE EŞİNE SONRA KENDİNE ATEŞ ETTİ
ÖNCE EŞİNİ SONRA KENDİNİ VURDU		KIZLARINI ODAYA KİLİTLEDİ EŞİNİ VURDU
İKİZ KIZLARINI KİLİTLEYİP, EŞİNİ VURDU		
KOCA DEHŞETİ! ÇOCUKLARI AMCA KURTARDI!		

Tablo 35

07.02.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan SHOW TV ve STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları

Haber Bantları	
SHOW TV	STAR TV
KARISINI VURDU, CANINA KIYMAYA ÇALIŞTI	KIZLARINI ODAYA KİLİTLEYİP EŞİNİ VURDU
İKİZ ÇOCUKLARINI ODAYA KİLİTLEDİ	EVDEKİ TARTIŞMA SIRASINDA GÖZÜ DÖNDÜ
HEMŞİRE EŞİNİ VURDU	EŞİNİ VURDUKTAN SONRA İNTİHAR ETMEK İSTEDİ
KOMŞULAR ŞAŞKIN	
"BENİM ELİMDEN BİR CİNAYET ÇIKACAK"	
İKİZ ÇOCUKLARINI ODAYA KİLİTLEDİ	
EŞİNDEN SONRA KENDİNİ DE YARALADI	
AĞABEYİ KOŞUP GELDİ AMA...	
İKİSİ DE AĞIR YARALI	

Tablo 34 ve Tablo 35 incelendiğinde, ATV, BEYAZ TV, KANAL D, SHOW TV ve STAR TV logolu medya hizmet sağlayıcı tarafından yayınlanan haberlerin, haber bantlarında olayın adeta adım adım anlatıldığı görülmektedir.

Tablo 36

01.03.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan BEYAZ TV, STAR TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları

Haber Bantları	
BEYAZ TV	STAR TV
YAŞLI ÇİFT EL ELE ÖLÜME ATLADI!	YAŞLI ÇİFT EL ELE TUTUŞUP DENİZE ATLADI
ÖLÜMDE BİLE AYRILMAK İSTEMEDİLER!	KIZLARININ YANINA TAŞINAN ÇİFTİ DAMATLARI İSTEMEDİ
EL ELE TUTUŞUP DENİZE ATLADILAR!	DENİZDEKİ ÇİFTİ GÖRENLER YARDIMLARINA KOŞTU
	YAŞLI ÇİFT SON ANDA KURTARILDI

Tablo 36'da yer verilen BEYAZ TV logolu medya hizmet sağlayıcı tarafından yayınlanan haberde, intihar girişimine romantik bir boyut getirildiği görülmektedir. STAR TV logolu medya hizmet sağlayıcı tarafından yayınlanan haberde de olayın dramatize edildiği ve intihar girişiminin nedenine yer verildiği görülmektedir.

Tablo 37

19.03.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan ATV ve BEYAZ TV Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları

Haber Bantları	
ATV	BEYAZ TV
AVM'DE DEHŞET KIZ ARKADAŞINI VURUP, İNTİHAR ETTİ	AVM OTOPARKINDA DEHŞET! HUKUK ÖĞRENCİSİ ESKİ SEVGİLİSİNİ KATLETTİ
ALIŞVERİŞ MERKEZİNDE DEHŞET! SEVGİLİ TARTIŞMASI KANLI BİTTİ 2 ÖLÜ	
21 YAŞINDAKİ YAĞMUR SEVGİLİ KURBANI	
TÜFEKLE AVM'YE NASIL GİRDİ? YAĞMUR'A NASIL KIYDI?	

Tablo 38

19.03.2022 Tarihinde Aynı Haberi Yayınlayan STAR TV ve TGRT HABER Logolu Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların Haber Bantları

Haber Bantları	
STAR TV	TGRT HABER
TARTIŞTIĞI SEVGİLİSİNİ TÜFEKLE ÖLDÜRDÜ AYNI TÜFEKLE İNTİHAR ETTİ SEVGİLİSİNİ VURUP, İNTİHAR ETTİ HER İKİSİ DE 21 YAŞINDAYDI	KIZ ARKADAŞINI ÖLDÜRÜP CANINA KIYDI AVM OTOPARKINDAKİ TARTIŞMA KANLI BİTTİ

Tablo 37 ve Tablo 38'de görüldüğü üzere, eylemin intihar olduğu, nedeni ve yöntemi hakkında bilgi verilmektedir.

BÖLÜM 6

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde gerçekleştirilen çalışma sonucunda elde edilen veriler ve sonuçlar ile bulgulara ilişkin olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Haber kavramı gazete, radyo, televizyon gibi iletişimi ve dolayısıyla bilgi aktarımını sağlayan araçlar yardımıyla güncel, önemli ve ilginç olaylar veya gelişmeler hakkındaki doğru bilginin anlaşılır bir şekilde aktarılması şeklinde özetlenebilmektedir. Bu doğrultuda, hedef kitlenin en yoğun şekilde televizyon başında olduğu saatlerde yayınlanan ve toplumu ilgilendiren, iktisadî, politik, aktüel veya kültürel bir boyutu bulunan olay ve benzeri birçok konu hakkında elde edilen bilgilerin objektif bir şekilde ve meslek ilkelerine uyularak kamuoyuna aktarıldığı bir program türü olan ana haber bültenleri "İntihar Haberlerinin Veriliş Şekli ve Kullanılan Haber Dili" isimli tez çalışmasının inceleme alanını oluşturmaktadır.

Ortaya çıkan bir durum, olay, söylem ya da gelişmenin temelini oluşturan olayın ne olduğu, neden ve nerede gerçekleştiği, ne zaman ve nasıl meydana geldiği ve olayın öznesinin kim olduğuna ilişkin bilgilerin izleyici, dinleyici ya da okuyucuya aktarılması ile söz konusu durum, olay ve söylem haber niteliği kazandığından, bunların haberleştirilmek üzere seçilmesi ve haberin izleyici, dinleyici ya da okuyucuya aktarılması aşamasında kullanılan haber dili ve haber yazım teknikleri ile olaya ilişkin bilgi edinen muhabirlerin ve muhabirlerin bünyesinde çalıştığı basın ve yayın kuruluşlarının yayın politikalarının büyük etkisi bulunmaktadır.

Ülkemizde, gazetecilik ve televizyon haberciliği alanını düzenlemek amacıyla getirilen yasal düzenlemeler ve öz denetim uygulamaları yardımıyla, toplumun haber alma hakkını tam anlamıyla kullanabilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında, ülkemizdeki habercilik ve televizyon haberciliği alanının düzenlenmesine ilişkin sürecin anlaşılması adına ülkemizdeki yasal düzenlemelerden ve öz denetim uygulamalarından, Basın Şeref Divanı ve Basın Ahlak Yasası, Gazetecilerin Basın Ahlak Kuralları, Basın Konseyi ve Basın Meslek İlkeleri, Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi, Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri

Direktifi, 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, Akıllı İşaretler ve televizyon izleyici temsilciliği düzenlemeleri incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, yalnızca Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde, özel olarak "intihar haberlerine" ilişkin haberlerin hangi durumlarda ve ne şekilde hazırlanacağı hakkında bilgi verilmektedir. İntihar olayları içerisinde haber haline getirilebilecek olanların, halkın bilgilendirilmesinde fayda görülen veya halkı ilgilendiren, tanınmış veya siyasi kişilerin intiharları ile suç unsurları taşıyan intihar olayları olarak belirtildiği Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde, haber haline getirilebilecek intihar olaylarında, intihar yöntemini özendiren ve yöntem hakkında öğretici olabilecek bilgi, görsel, fotoğraf ve intihar notu kullanılmaması gerektiği belirtilmektedir.

Akıllı İşaretler sistemi, temel olarak çocukların ve gençlerin korunmasını sağlamakla birlikte aslında yetişkinleri de zararlı olabilecek içeriklere karşı korumaktadır. İzleyicilerin, programlarda yer alan ve maruz kalmak istemeyecekleri içerikler hakkında önceden uyarılmasını sağlayan Akıllı İşaretler sisteminin, haberlere de uygulanabilir hale getirilmesinin özellikle bazı kişiler üzerinde tetikleyici bir etki ortaya çıkarabilen intihar ve benzeri hassas konularda toplumun ruh sağlığının korunması yönünde önleyici olabileceği düşünülmektedir.

İntihar haberlerinin hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken unsurların fark edilebilmesi için öncelikle intiharın risk faktörlerinin incelenmesi gerektiği düşünüldüğünden, çalışmanın dördüncü bölümünü oluşturan "İntihar ve Medya" bölümünde, intihar davranışının toplumsal boyutlarını inceleyen Fransız sosyolog ve intihar kuramcısı Emile Durkheim tarafından sınıflandırılan aşırı bireyselleşme (bencil), yetersiz bireyselleşme ya da toplumla aşırı bütünleşme (özgeci), düzensiz ve kuralsız toplumsal hayat (anomik) ile katı kurallar karşısındaki çaresizliğin neden olduğu (kaderci) intiharlar ve bu intihar türlerinin bireysel boyutları ile "bencil ve anomik intihar", "anomik ve özgeci intihar", "bencil ve özgeci intihar" şeklinde birlikte görülebilen intihar türleri açıklanmaktadır. Bir toplumda yaşayan insanın, toplumla arasındaki ilişkide meydana gelen dengesizliklerin, intihar eyleminin gerçekleştirilmesinde bir risk faktörü oluşturabileceği sonucuna ulaşılmasının ardından Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından, 2014 yılında yayımlanan "Preventing Suicide: A Global Imperative" isimli çalışma ile "Kaplan & Sadock's Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences/Clinical Psychiatry" (2015) kitabında belirtilen risk faktörleri incelenmiştir.

İntihar eyleminde bulunulmasında risk teşkil edebilen, "cinsiyet farklılıkları", "yaş", "medeni durum", "sağlık sistemleri ile ilgili risk faktörleri", "toplumsal risk faktörleri",

“yaşanan çevre ile ilgili risk faktörleri”, “ilişkiler ile ilgili risk faktörleri” ve “bireysel risk faktörleri” üzerinden yapılan incelemede Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileriyle ülkemizdeki durumun kıyaslanabildiği durumlarda mevcut durum ortaya konulmuştur. Özetle, toplumlar, kültürler ve ülkeler arasında değişik sonuçlar ortaya çıkabilmekle birlikte genel olarak, erkekler ve kadınlar arasında intihar eyleminde bulunma riski ve kullanılan intihar yöntemleri arasında farklılıklar olabileceği gibi çeşitli yaş grupları arasındaki intihar eğilimi ve medeni durum da intihar riski üzerinde etkili olabilmektedir. Sağlık okuryazarlığına sahip olunması, kişilerin kendi sağlıklarına ilişkin almaları gereken kararların ve ihtiyaçları olan yardımı aradıkları yerin doğru olmasına yardım etmektedir. Aynı zamanda sağlık hizmetlerinde yaşanan eksiklikler ve bu hizmete ulaşımın pahalı veya zor olması da zamanında ve etkili bir yardım sağlanmasını engelleyebilmektedir.

İntihar eylemini gerçekleştirmek için kullanılan araçların ulaşılabilir olması, intihar olaylarının etik olmayan şekilde haberleştirilmesi, ruh sağlığı ile ilgili problemleri yok sayma ve bu konuda yardım aramanın olumsuz bir durum olarak algılanması neticesinde intihar eylemine neden olabilen toplumsal risk faktörleri ortaya çıkabilmektedir. Yaşanan felaketler ve savaşlar, hayatın akışı içerisinde ortaya çıkan çatışmalar, kültürel yabancılaşma ve yer değiştirme stresi, maruz kalınan istismar, travma ve ayrımcılık ise kişilerin içinde bulundukları çevrenin neden olabildiği risk faktörlerini oluşturmaktadır. Yardımcı olabilecek, yakınlık kurulabilecek bir destek sisteminin olmaması, yalnızlık hissi, ikili ilişkilerde ortaya çıkan sorunlar ve bu ilişkilerin sürdürülemeyecek hale gelmesi nedeniyle kişilerin kurdukları ilişkilerdeki sıkıntılar da risk faktörü oluşturabilmektedir. Bireyin kendisinde intihar girişimi ve/veya ailesinde intihar geçmişi bulunması, ruhsal hastalıklar, umudunu yitirme, aşırı alkol kullanımı, iş kaybı veya ekonomik kayıplar, geçmeyen ağrı, genetik ve biyolojik faktörler ise bireysel risk faktörlerini oluşturmaktadır.

Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (URSEP) (2021-2023) ruh sağlığı alanında ve özellikle intiharların önlenmesi konusunda ülkemizde gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi amaçlanan hedefleri içermektedir. Ayrıca Sağlık Bakanlığı bünyesinde, ruh sağlığı ile ilgili aile, göçmen, toplum sağlığı, sağlıklı hayat ve gündüz yaşam merkezleri, genel hastaneler, eğitim araştırma ve üniversite hastanelerine başvurulabileceği belirtilmektedir.

İntihar haberlerine, gazetelerde ve televizyon kanallarında kısacası medyada yer verilme şeklinin kopya intiharları ya da intihar etme düşüncesini etkileyebilme ihtimali bulunduğundan, intihar olaylarının haberleştirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken hususlar DSÖ tarafından belirlenmiştir. DSÖ, intihar olayları ile ilgili yapılacak haberlerde, intihar düşüncesi bulunan kişilerin yardım alabilecekleri yerler hakkında bilgi

verilmesi ve verilenen bilgilerin doğru olması; intihar olgusuyla ilgili doğru olmayan ve hurafe niteliğindeki bilgilerin yayılmasının önüne geçilecek şekilde, halkın gerçekler hakkında eğitilmesi; yalnızca intihar nedeniyle ölümün ya da gerçekleştirilen girişim eyleminin haberleştirilmesi yerine olumsuz hayat koşullarının, stresli durumların veya intihar düşüncesinin üstesinden gelmiş kişilerin hikâyelerine de yer verilmesi; ünlü kişilerin intiharlarına ilişkin haberlerin hazırlanmasına ayrıca özen gösterilmesi; intihar nedeniyle bir yakınını kaybetmiş aile üyeleri ve arkadaşlarla röportaj yapılırken özenli olunması; haberi hazırlayanların da bu hikâyelerden etkilenebileceğinin göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmektedir.

İntihar olayları haberleştirilirken dikkat edilmesi gereken hususların yanı sıra yapılmaması gerekenler de DSÖ tarafından belirtilmektedir. Bu durumda, intihar olaylarına ilişkin haberlerin, haberler içerisinde ilk göze çarpan haberler olarak verilmemesi ve aşırı tekrarından kaçınılması; haber dilinin intiharı, magazinsel hale getiren, normal bir davranış veya problemleri çözmek için etkili bir çıkış yolu gibi gösteren şekilde kullanılmaması; intihar eylemini gerçekleştirmek için kullanılan yöntemin açıkça tarif edilmemesi; bazı konumların veya yerlerin intihar eylemini gerçekleştirmek için tercih edilen bir yer haline gelmesine neden olmamak adına bu bilgiler hakkında ayrıntılı bilgi verilmemesi; haber başlıklarında çarpıcı veya sansasyonel başlıklar kullanılmaması; haberde anlatımı güçlendirmek için fotoğraf, video görüntüleri veya sosyal medya bağlantılarına yer verilmemesi gerektiği belirtilmektedir.

"İntihar Haberlerinin Veriliş Şekli ve Kullanılan Haber Dili" başlıklı çalışma ile intihar olaylarına ilişkin haberlerin izleyicilere aktarılmasında, ülkemizde tercih edilen mevcut habercilik anlayışının ortaya konulması açısından beşinci bölümde yer verilen içerik analizi ATV, BEYAZ TV, FOX, KANAL D, SHOW TV, STAR TV ve TGRT HABER olmak üzere toplam yedi medya hizmet sağlayıcı kuruluş tarafından 2022 yılı ocak, şubat ve mart aylarında ana haber bültenlerinde yayınlanan haberler incelenerek gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi aşamasında haberin konusunu ayırt edebilmenin güç olduğu bazı durumlarla karşılaşılmıştır. Söz konusu durumlarda cinayet mi, yoksa intihar mı olduğu tam anlamıyla anlaşılamayan, olayın gerçekleşme nedeninden ziyade gerçekleşme şeklinin soruşturma kapsamına alındığı olayların, haberde açıkça şüpheli olduğuna ilişkin vurgu yapılması halinde çalışma kapsamının dışında tutulmuştur.

2022 yılının ocak, şubat ve mart aylarında ATV, BEYAZ TV, FOX, KANAL D, SHOW TV, STAR TV ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenlerinde yer verilen "81" intihar ve "34" intihar girişimi haberi olmak üzere

toplam “115” tane intihar eylemine ilişkin haber tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin açıklanması aşamasında intihar ve intihar girişimi sonucunu doğuran eylemleri ifade etmek üzere intihar eylemi ifadesi kullanılacaktır. DSÖ tarafından dikkat edilmesi gerektiği belirtilen hususlardan biri olan haberin aşırı tekrar edilmemesi ilkesi kapsamında yapılan incelemede, seçilen yedi medya hizmet sağlayıcı kuruluşta ocak, şubat ve mart aylarında yayınlanan toplam “115” haber içerisinde yer alan toplam “9” haberin, “17” defa tekrar yayınlanarak, toplamda “26” kez ekrana getirildiği görülmüştür. Geri kalan “89” haber ise aynı medya hizmet sağlayıcı kuruluşta bir kez yayınlanmıştır. ATV, FOX, SHOW TV kanallarında sadece bir haberin tekrar ekrana getirildiği ve bu bir haberin, ATV’de iki kez, FOX’ta dört kez, SHOW TV’de bir kez tekrar verildiği tespit edilmiştir. BEYAZ TV, KANAL D ve STAR TV kanallarında iki haberin tekrar yayınlandığı ve bu haberlerin, BEYAZ TV’de dört kez, KANAL D ve STAR TV kanallarında üç kez ekrana getirildiği tespit edilmiştir. TGRT HABER kanalında ise aynı haberin farklı günlerdeki ana haber bültenlerinde tekrar yayınlanmadığı görülmüştür. Tekrar tekrar ekrana getirilen haberlerin, kanallar tarafından izleyicilerin ilgisini daha çok çekebilecek, trajik ya da şok edici unsurları diğer haberlere göre daha çok olan haberler olarak görülmesi ya da ek bilgiler edinilmesi ile ekrana getirilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Haber taraması aşamasında, intihar eylemi gerçekleştirilmeden önce başka bir kişinin canına kastedildiği olayların haberleştirildiği görülmüştür. Yapılan inceleme sonucunda tespit edilen 115 haberin 39’unda, ölümle sonuçlanan intihar eyleminden önce cinayet işlendiği; 12’sinde, intihar eylemi gerçekleştirilmeden önce cinayet işlendiği ancak intihar eyleminin girişim aşamasında sonlandığı; dört haberde cinayete teşebbüs edildikten sonra intihar edildiği; beş haberde, cinayete teşebbüs edildikten sonra intihar girişiminde bulunulduğu toplam 60 haberde intihar eylemi ölümle sonuçlansın (intihar) ya da sonuçlanmasın (intihar girişimi) başka bir veya birden fazla kişinin canına kast edildiği tespit edilmiştir. Söz konusu haberlerde, intihar eylemlerinin nedenleri ve kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilirken, intihar eden kişi tarafından, intihar eyleminden önce işlenen cinayet ya da ölümle sonuçlanıp sonuçlanmadığı bilgisine haberde yer verilmemekle birlikte sebep olunan ciddi fiziksel yaralanmaların, kıskançlık, aldatılma şüphesi, ayrılık veya anlaşmazlık gibi sebeplerle gerçekleştirildiği bilgisine de yer verilmektedir. Olay hakkında elde edilen veriler, dikkatli bir şekilde aktarılmadığı takdirde benzer sorunlara veya düşüncelere sahip insanların başka birinin canına kastedilmesinin ardından intihar eyleminde bulunmayı, sorunlarına bir çözüm olarak algılayabileceği ve bu nedenle

haberlerde mümkün olabildiğince az ve öz bilgi verilmesinin bu tarz bir etkileşimi önleyeceği düşünülmektedir.

İntihar eylemlerini konu alan toplam 115 haberin, yedisinde iki kişinin intihar ettiği, ikisinde iki kişinin intihar girişiminde bulunduğu toplam dokuzunda haber yer aldığı görülmüştür. Yapılan incelemede, olayı gerçekleştiren kişinin temel alındığı araştırma kriterleri olan; "ad soyadı", "yaş" ve "cinsiyet" hakkında bilgi veren "kişi bilgisi", "fotoğraf", "yöntem", "neden", "olay yeri", "görüntü tekrarı", haberde yer alan "olay anı" ve "olay yerinden yapılan çekim" hakkında bilgi veren "olaya ilişkin görüntü", "yer bilgisi" ve "intihar notu" kriterleri üzerinden yapılan değerlendirmede, 115 haber olmasına karşın toplamların 124 çıkma nedeni açıklanmak istenmiştir.

DSÖ ilkelerinde hayatını kaybeden kişinin fotoğrafının kullanılması için ailesinden izin alınması ve fotoğraf kullanılırken özen gösterilmesi gerektiği belirtildiğinden, haberlerde kişinin fotoğrafının kullanılmasıyla ilgili mevcut durumun tespit edilmiştir. Kişinin fotoğrafının haberde kullanılabilmesi için ailelerden izin alınması konusu, bir izleyici olan çalışmayı hazırlayan tarafından bilinemeyeceğinden bu konuda yorum yapılamamakla birlikte çalışma kapsamına alınan haberlerde, intihar eylemi gerçekleştiren 93 kişinin fotoğrafına yer verilirken, 31 kişinin fotoğrafının ise haberde yer almadığı tespit edilmiştir. Fotoğrafın ekrana getirilmesinde yüzü gösterilen veya gösterilmeyen ayrımı yapılmamasına, haberlerin çoğunluğunda kişilerin fotoğrafının yüzleri görünecek şekilde verilmesi sebep olmakla birlikte STAR TV' de bir haberde iki kişinin intiharına yer verildiğinden ve bu kişilerin fotoğrafları flulaştırıldığından iki, SHOW TV'de ise bir kişinin fotoğrafı flulaştırılarak verilmiştir.

Haberlerde, intihar eyleminin gerçekleştirilme anına ilişkin görüntülere yer verilmesinin, intihar düşüncesini tetikleyebileceği ya da intihar düşüncesi bulunan kişiler için yol gösterici veya fikir verici olabileceği düşünüldüğü için çalışma kapsamına alınan 115 haberde yer verilen 124 intihar eylemi, olay anına ilişkin görüntülerin ekrana getirilip getirilmediği konusunda mevcut durum tespiti yapılması adına incelenmiştir. Yapılan incelemede, toplam 27 kişinin intihar eylemine ilişkin olay anı görüntüsü bulunduğu tespit edilmiştir. Haberlerin taranması aşamasında bazı haberde hem eylemin gerçekleşme anı hem de olay sonrası görüntülerine yer verilmesi sonucunda olay anı ve olay sonrası görüntülerin sınıflandırılmasının güç olması ve olay anı görüntülerinin de olay yerinden yapılan bir çekim olması nedeniyle "olay yerinden yapılan çekim" kriteri oluşturulmuştur. "Olay yerinden yapılan çekim" kriterinde ise olay anına ilişkin görüntüler ve intihar eyleminin gerçekleştirildiği anın görüntüleri bulunmamakla birlikte kurtarılma görüntülerinin

bulunduğu ya da ölümle sonuçlanan intihar eylemlerinde olay gerçekleştikten sonra yapılan olay yerinin ve olay yeri inceleme ekiplerinin çalışmalarının, kişinin yakınlarının veya komşularının olay yerindeki görüntüleri ile tabut ve ceset torbası götürülürken yapılan çekimleri içeren haberlerin sayısı birleştirilmek suretiyle ile genel bir değer olarak verilmiştir. Bu durumda, 95 intihar eylemine ilişkin olay yerinden çekim yapıldığı ve haberleştirilen 29 intihar eyleminde ise olaya ilişkin herhangi bir görüntü bulunmadığı tespit edilmiştir. 27 tane olay anı görüntüsünün ise haber süresince birden fazla kez ekrana getirildiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, intihar ve intihar girişimi yani intihar eylemini konu alan haberlerde, olay anı görüntülerinin veya olay yerinden yapılan çekimlerin kullanılması, olay anı görüntülerinin birden fazla kez ekrana getirilmesi hem intihar eyleminde bulunan kişilerin ve bu kişilerin ailelerinin veya yakınlarının hem de izleyicilerin olumsuz olarak etkileneceği görüntüler olması nedeniyle mümkün olabildiğince özen gösterilerek verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

DSÖ ilkelerinde, intihar eyleminin gerçekleştirildiği yer veya konuma ilişkin detaylı bilgi verilmesinin bu yerlerin, intihar etmek için kullanılan yerler haline gelmesine neden olabileceği belirtildiği için 115 haberde yer alan 124 kişinin intihar eylemi, olay yeri bilgisi bulunması açısından incelenmiştir. İntihar olayının gerçekleştiği yerin konumu hakkında il, ilçe, köy, mahalle, sokak, apartman gibi adres bilgileri içeren yer bilgisi kriterinde ise haberde, 124 kişinin 105'inin eylemi gerçekleştirdiği yere ilişkin bilgi yer alırken 19'unda yer almamaktadır. 2022 yılı, ocak, şubat ve mart aylarında ATV, BEYAZ TV, FOX, KANAL D, SHOW TV, STAR TV ve TGRT HABER logolu medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ana haber bültenlerinde yayınlanan haberlerde verilen bilgiler değerlendirildiğinde olay yeri sıralamasında ise ilk sırada ev, ikinci sırada otopark ve üçüncü sırada ise balkon yer almıştır.

Araştırma kapsamına alınan haberlerde verilen bilgilere göre yapılan inceleme doğrultusunda intihar eylemlerinin nedenleri içerisinde ilk sırada anlaşmazlık veya tartışma, ikinci sırada psikolojik nedenler ve üçüncü sırada nedeni belirtilmemiş intihar eylemlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. İntihar yöntemleri incelendiğinde ise ilk sırada ateşli silah, ikinci sırada atlama ve üçüncü sırada ise yöntem belirtilmeyen haberler yer almaktadır.

Çalışma kapsamında tespit edilen 115 haberin konusunu oluşturan 124 kişinin, 101'inin ad soyadı, 63'ünün yaş ve 18'i kadın, 104'ü erkek olmak üzere toplam 122'sinin cinsiyet bilgilerine ilgili haberde yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durumda 23 kişinin ad soyadı, 61 kişinin yaş ve 2 kişinin cinsiyet bilgisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Haberler, intihar notuna yer verilme kriterine göre incelendiğinde 13 kişinin intihar notuna

yer verilirken, 111 kişinin eylemine ilişkin bir not hakkında bilgi verilmemektedir. İntihar notunun, kişinin iç dünyasına ve yaşadığı sıkıntılara dair özel ve herkesin görmesini istemeyeceği bir açıklama olduğu düşünüldüğünden, bu notların haber aktarılırken okunmasının veya ekrana getirilmesinin de hem bu kişilerin yakınlarını hem de izleyicileri olumsuz yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir.

Çalışma kapsamına alınan haberler incelendiğinde, ses efekti, müzik, arşiv görüntüsü veya destekleyici görüntünün, haberin izleyici üzerindeki etkisini güçlendirmek, izleyicilerin ilgisini çekmek veya olayların dramatik yapısını vurgulamak için kullanıldığı değerlendirilmektedir. Yapılan incelemede, 61 haberde ses efekti veya müzik kullanılırken, 54 haberde kullanılmadığı ve 56 haberde arşiv veya destekleyici görüntü kullanılırken, 59 haberde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Zaten başlı başına izleyiciler için hassas olabilecek bir konu olan intihar olgusunun haberleştirilmesinde, bir de ses efekti, müzik, arşiv veya destekleyici görüntü kullanılmasının, izleyiciler üzerinde daha çok etki bırakacağı düşünülmektedir. İntihar eyleminde bulunan kişilerin aile üyeleri, yakınları, komşuları veya iş arkadaşlarıyla röportaj yapılarak ulaşılan bilgiler yardımıyla, olayla ilgili daha detaylı bilgi verilmekle birlikte bu bilgilerin bir kısmında gerçekleşen olay tasvir edilirken diğer bir kısmında da eylemin saiki hakkında yorum yapıldığı görülmüştür. Yapılan incelemede 115 haberin 53'ünde röportaj yapıldığı, 62'sinde haberde ise röportaj yapılmadığı tespit edilmiştir.

Öneriler

"İntihar Haberlerinin Veriliş Şekli ve Kullanılan Haber Dili" başlıklı çalışmanın hazırlanması aşamasında elde edilen bilgiler ışığında Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna, medya kuruluşlarına ve intihar eylemlerine ilişkin olayların haberleştirilmesine ilişkin çalışma yapacak araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmektedir.

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'da belirtilen yayın hizmeti ilkeleri içerisinde, intihar olaylarının haberleştirilmesinde yayıncı kuruluşların göz önünde bulundurması gereken hususları veya dikkat edilmediği takdirde 6112 Sayılı Kanun'un ihlali ile sonuçlanacak durumları belirtilen bir ilke bulunamamıştır. Kanunların her konuyu özel olarak düzenlemesinin mümkün olmadığı da dikkate alınarak, intihar haberlerinin hazırlanmasında ve izleyicilere aktarılmasında ortaya çıkabilecek etik ihlalleri önlemek için öncelikle yayıncı kuruluşların konu hakkında bilinçlenmelerini sağlayacak bir etik ilke rehberi oluşturulması önem taşımaktadır. Bu

çalışmanın temelini oluşturan ve medya mensupları için yol gösterici olması amacıyla Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen ilkeler, düzenleyici ve denetleyici bir kurum olan RTÜK tarafından belirlenen etik ilkeler ile ülkemizde de uygulanabilir hale getirilerek, ihlallerin önüne geçilebilecektir.

RTÜK bünyesinde değerlendirilme aşamasında olan Akıllı İşaretler sisteminin haberlerde de kullanılmaya başlanması ile ihlallerin önlenmesi ve yayıncı kuruluşların öz denetim yapmaları sağlanabilecektir. Halkın bilgilendirilmesi ile sorumlu habercilik anlayışı arasında hassas bir dengenin kurulması gereken intihar, şiddet, istismar ve benzeri özen gösterilmesi gereken konulara ilişkin haberlerden önce ya da haberin yer aldığı haber bülteninin başında yaş ve içerik sınıflandırmasına göre Akıllı İşaretler kullanılması ile izleyici içerik hakkında bilgilendirilebilecektir. 2018 yılında RTÜK tarafından gerçekleştirilen Televizyon İzleme Eğilimleri araştırmasının sonuçlarına göre hala en çok televizyon izlenen saatler, akşam yayınlanan ana haber bültenlerinin olduğu saatlere denk gelmektedir. Akıllı İşaretler kapsamında yaş gruplarına göre sakıncalı olabileceği belirtilen diğer program içeriklerinde olduğu gibi gerçek hayattan kesitler sunan ve korumalı saatler içerisinde yer alan ana haber bültenlerinde yer alan haberler için de Akıllı İşaretler sisteminin uygulanması ile çocuklar ve gençlerin korunması sağlanabilecektir.

Ana haber bültenleri içerisinde yer verilen intihar haberlerinin sunumuna geçilmeden önce ekrana getirilecek olan haberin intihar davranışı ile ilgili olduğu ve ruh sağlığı problemleri, intihar veya intihar girişimine ilişkin düşünceleri ve duyguları tetikleyebileceği konusunda izleyicilerin uyarılması ile söz konusu haberleri izleyip izlememe konusunda izleyicilere bir tercih yapma şansı tanınmasının rahatsız edici olabilecek içeriklerden korunma açısından etkili olabileceği düşünülmektedir.

İntiharı önleme çalışmalarının medya kısmına yönelik olarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun öncülüğünde, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ile üniversitelerin ruh sağlığı ve hastalıkları bölümlerinden akademisyenlerle birlikte gerçekleştirecek çalışmalar ile hem yayıncı kuruluşların hem de halkın bilinçlendirilmesi sağlanabilecektir.

Sağlık Bakanlığıyla birlikte gerçekleştirilecek kamu spotu ve öncelikli yayın çalışmaları, ruh sağlığı ve özellikle intihar düşüncesi konusunda yardıma ihtiyacı olan ancak nereden yardım alacağını bilemeyen veya ruh sağlığı sorunları yaşayan ancak bunun farkına varamayan kişilerin yakınlarının yardım arayışlarına bir çözüm yolu sunacaktır. Ruh sağlığı ve intihar davranışı ile ilgili doğru olmayan bilgilerin yerini gerçeklerin alması ve zamanında yardım alınmasını sağlamak için medyanın gücünden yararlanılması ile medyanın yalnızca

ihlallere neden olan olumsuz bir yapı olarak görülmek yerine ruh sağlığı konusunda eğitici, intiharın önlenmesinde ise önleyici bir araç olarak kullanılmış olacağı düşünülmektedir.

Bireyin hayatının her alanını etkileyen ve en az fiziksel sağlık kadar önemli olan ruh sağlığı ile ilgili haberlerin hazırlanması aşamasında mümkün olduğunca özen gösterilmesi gerekmektedir. Televizyon izlemek için okuma yazma bilmek gerekmemesi ve artık günümüzde televizyonun kolay ulaşılabilir bir kitle iletişim aracı olması nedeniyle hedef kitlesi oldukça geniştir. Kullanılan haber dili, görüntüyü tamamlayan ve izleyicilerin anlatılanlar üzerinden bir kanaate varabilmesini sağlayan önemli bir görev üstlenmektedir. Bu nedenle haberde kullanılan dilin, hedef kitle üzerinde bırakabileceği etkinin büyüklüğü göz önünde bulundurularak, yargılayıcı, olumsuz çıkarımlara neden olabilecek, ruh sağlığı ve intihar davranışı ile ilgili yanlış bilgileri körükleyecek bir dil kullanılmaması gerekmektedir. İntihar olaylarına ilişkin haber yazımında, psikolog veya psikiyatr gibi ruh sağlığı alanında uzman kişilerden yardım alınmasının sorumlu habercilik anlayışının benimsenmesinde yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Olaylara ilişkin görüntülere ulaşma ve bu görüntüleri ilk yayınlayan haber bülteni olma konusunda medya hizmet sağlayıcı kuruluşların meslek etik ilkeleri uyarınca hareket etmeleri gerekmektedir. Olaya ilişkin görüntülerin ekrana getirilmeden önce dikkatli bir şekilde izlenmesi ve kişilik haklarına aykırı olan ve yayınlanmasında kamu yararı bulunmayan görüntülere haberde yer verilmemesi gerekmektedir.

Sağlık Bakanlığı'ndan elde edilen bilgiler doğrultusunda mevcut yardım kaynaklarının veya yollarının, intihar eylemine ilişkin haberlerin yayınlanması sırasında, ekranda bir alt yazı olarak ya da sunucu tarafından sesli olarak aktarılacak şekilde verilmesi ile halka bilinçlendirilebilecektir.

Araştırma kapsamında kullanılan içerik analizi yöntemi ile sayısal verilere yer verilmekle birlikte haberlerde kullanılan anlatım tarzı veya haber dili de değerlendirilmiştir. Ancak yalnızca söylem analizine dayanan bir haber çözümlemesi yapılmasının, ihlallerin ortaya çıktığı noktaların tespiti açısından ortaya konan somut verileri destekleyeceği düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında yalnızca akşam ana haber bültenleri incelendiğinden, ileriki aşamada konuyla ilgili yapılacak çalışmaların daha ayrıntılı olabilmesi için sabah ve öğlen saatlerinde yayınlanan haber bültenlerinin veya programlarının da araştırma kapsamına alınarak gün içerisinde yayınlanan intihar haberlerinin tespitine yönelik çalışma yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Ajdacic-Gross, V., Weiss, M. G., Ring, M., Hepp, U., Bopp, M., Gutzwiller, F., et al. (2008). Methods of suicide: international suicide patterns derived from the WHO mortality database. Bull World Health Organ, 86(9), 726-32. doi: 10.2471/BLT.07.043489

Ayan, D. (2021). Türkçe söz varlığında intihar. Ayan, D., Hancı, H. & Demirbaş, H. (Ed.). Bilim ve kültür aynasında intihar içinde (s. 289-301). Nobel.

Aziz A. (1995). Radyo ve televizyon yasal düzenlemeler. A. Ü. İletişim Fakültesi Basın Yayın Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No:1.

Aziz, A. (2013). Televizyon ve radyo yayıncılığı (giriş). Hiperlink Yayınları.

Basın Konseyi. (t.y.a). Tarihçe. https://www.basinkonseyi.org.tr/tarihce/. Erişim Tarihi: 3.06.2022

Basın Konseyi. (t.y.b). Basın Meslek İlkeleri. https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/. Erişim Tarihi: 3.06.2022

Beck, A.T., Steer, R. A., Kovacs, M., Garrison, B. (1985). Hopelessness and eventual suicide: a 10-year prospective study of patients hospitalized with suicidal ideation. The American Journal of Psychiatry, 142(5), 559-63. doi: 10.1176/ajp.142.5.559

Bilgin, N. (2014). Sosyal bilimlerde içerik analizi: teknikler ve örnek çalışmalar. Siyasal Kitabevi.

Bülbül, R. A. (2001). Haberin anatomisi ve temel yaklaşımlar. Nobel Yayın Dağıtım.

Cambridge University Press. (n.d.). Cambridge Dictionary. Retrieved May 5, 2022, from https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-turkish/news

Canbolat, F., & Gençöz, T. (2019). İntihara ilişkin psikanalitik kuramlar: Freud ve sonrası. Özgüven H. D., & Sercan M. (yay. haz.). İntiharı anlama ve müdahale temel kitap içinde (s. 64-72). Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.

Cho, J., Lee, W. J., Moon, K. T., Suh, M., Sohn, J., Ha, K. H., et al. (2013). Medical care utilization during 1 year prior to death in suicides motivated by physical illnesses. Journal of Preventive Medicine & Public Health, 46(3), 147-54. doi: https://doi.org/10.3961/jpmph.2013.46.3.147.

Çakır, V., & Gülnar, B. (2007). Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'de televizyon yayıncılığına yönelik düzenlemeler. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 0 (18), 207-223.

Çetinkuş, H., & Keleş, N. (Ed.). (2018). Muhabir habercinin temel kitabı. Anadolu Ajansı.

Çığ, Ü. (2010). Endüstriyel bir anlatı yapısı: "Ters piramit" haber metinleri. Dil ve Edebiyat Dergisi, 7(2), 69-90.

Dedeoğlu, S. G. (2013). Demokrasi kültürünün oluşmasında yazılı basının rolü, sorumluluğu ve haber etiği: 2011 yılı Türk yazılı basınından örnekler ışığında bir inceleme [Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi]

Demir, V. (2006). Medya etiği. Beta.

Demirkent, N. (1982). Sayfa sayfa gazetecilik. Altın Kitaplar Yayınevi.

Deveci, A., Aydemir, Ö., & Mızrak, S. (2005). İntihar girişiminde bulunanlarda sosyodemografik özellikler, stres etmenleri ve ruhsal bozukluklar. Kriz Dergisi, 13(1), 1-9.

Durkheim, E. (2020). İntihar (Ö. Doğan, Çev.). Doğu Batı Yayınları. (Orijinal baskı, 1987).

Dursun, Ç. (2010). Kadına yönelik şiddet karşısında haber etiği. Fe Dergi, 2 (1), 19-32.

Düzgün, Ö. (2013). Türkiye'de medya etiğine bakış: bir alan araştırması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]

Freud, S. (2021). Yas ve melankoli tekinsiz narsisizm üzerine (L. Uslu, Çev.). Cem Yayınevi.

Genç, A. (1998). Türk televizyon haberciliğinde etik sorunlar. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0 (7), 357-379.

Gerrig R. J. & Zimbardo, P. G. (2012). Psikoloji ve Yaşam Psikolojiye Giriş (G. Sart, Çev.). Nobel.

Gezmen, B., & Gürkan, H. (2016). Haber uygulamaları haberin temel ilkeleri. Artes Yayınları.

Girgin, A. & Özay, S. (2013). Haber yazmak. Der Yayınları.

Girgin, A. (2003). Yazılı basında haber ve habercilik "etik"i. İnkılâp.

Girgin, A. (2014). Gazeteciliğin temel ilkeleri. Der Yayınları.

Goldston, D. B., Molock, S. D., Whitbeck L. B., Murakami, J. L., Zayas, L. H., Hall, G. C. N. (2008). Cultural considerations in adolescent suicide prevention and psychosocial treatment. Am Psychol, 63(1), 14−31. doi: 10.1037/0003-066X.63.1.14

Gözübüyük, A. Ş. (1969). Türkiye – Radyo Televizyon Grubu. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 24 (01), 51-70.

Gündoğar, D. (2006). İntihar riskinin değerlendirilmesi. Kriz Dergisi, 14 (3), 27-36.

Gürbüz, D., & Akdoğan Pala, M. (2021). Biyokimya ve intihar. Ayan, D., Hancı, H. & Demirbaş, H. (Ed.). Bilim ve kültür aynasında intihar içinde (s. 19-38). Nobel.

Johnson, J. G., Cohen, P., Gould, M. S., Kasen, S., Brown, J., Brook, J. S. (2002). Childhood Adversities, interpersonal difficulties, and risk for suicide attempts during late adolescence and early adulthood. Arch Gen Psychiatry, 59(8), 741–749. doi: 10.1001/archpsyc.59.8.741

Kalyoncuoğlu, Y. (2022, Temmuz 4). Haber bültenleri ve haber programlarında da 'Akıllı İşaretler' uygulamasına geçilecek. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/haber-bultenleri-ve-haber-programlarinda-da-akilli-isaretler-uygulamasina-gecilecek/2629760 sayfasından erişilmiştir. Erişim Tarihi: 23. 01. 2023

Kırlı, S. (2021). İntiharın nörobiyolojisi. Ayan, D., Hancı, H., & Demirbaş, H. (Ed.). Bilim ve kültür aynasında intihar içinde (s. 39-51). Nobel.

Kickbusch, Ilona, Pelikan, Jürgen M, Apfel, Franklin & Tsouros, Agis D. (2013). Health literacy: the solid facts. World Health Organization. Regional Office for Europe. Retrived January 7, 2023, from https://apps.who.int/iris/handle/10665/326432

Koloğlu, O. (1999). Medya-devlet ve sermaye. Birikim. 0 (117), 69-76.

Kõlves, K., Kõlves, K. E., De Leo, D. (2013). Natural disasters and suicidal behaviours: a systematic literature review. Journal of Affect Disord, 146(1), 1-14. doi: https://doi.org/10.1016/j.jad.2012.07.037

Kposowa, A. J. (2000). Marital status and suicide in the National Longitudinal Mortality Study. Journal of Epidemiol Community Health, 54(4), 254-61. doi: 10.1136/jech.54.4.254

Matelski, M. J. (1996). TV haberciliğinde etik (B. Öcal Düzgören, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). Radyo televizyon tarihi. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Radyo%20Televizyon%20Tarihi.pdf. Erişim Tarihi: 17.07.2022

Morresi, E. (2006). Haber etiği ahlaki gazeteciliğin kuruluşu ve eleştirisi. Dost Kitabevi Yayınları.

Motillon-Toudic, C., Walter, M., Séguin, M., Carrier, J.-D., Berrouiguet, S., & Lemey, C. (2022). Social isolation and suicide risk: Literature review and perspectives. European Psychiatry, 65(1), E65. Cambridge University Press. Retrived January 20, 2023, from https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/4069F339C7A480FC8B4EC1667A3F092C/S0924933822023203a.pdf/social-isolation-and-suicide-risk-literature-review-and-perspectives.pdf

Mutlu, E. (1999). Televizyon ve toplum. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu.

Odağ, C. (2002). İntihar (Özkıyım) tanım – kuram – sağaltım. Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları: 3.

Otan, O. (2004). Türkiye'deki ticari televizyonlarda etik [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]

Oxford University Press. (n.d.). Oxford Learner's Dictionaries. Retrieved May 5, 2022, from https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/news?q=news

Özalp, E. (2009). İntihar davranışının genetiği. Türk Psikiyatri Dergisi, 20 (1), 85-93.

Özerkan, Ş. A. (2001). Medya, dil ve iletişim. Martı Yayınları.

Özgen, M. (2005). Cumhuriyet döneminde Türkiye'de mesleki örgütler bağlamında basın etiği ve uygulamanın tarihçesi. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. 0 (22), 13-24.

Palabıyıkoğlu, R. (1994). İntihar davranışı ve kitle iletişim araçları. Kriz Dergisi, 2 (2), 227-284.

Phillips, D. P. (1974). The influence of suggestion on suicide: substantive and theoretical implications of the Werther Effect. American Sociological Review, 39(3), 340–354. doi: https://doi.org/10.2307/2094294

Qin, P., Agerbo, E., Mortensen, P. B. (2002). Suicide risk in relation to family history of completed suicide and psychiatric disorders: a nested case-control study based on longitudinal registers. Lancet, 360(9340), 1126-30. doi: 10.1016/S0140-6736(02)11197-4

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (2019). Basın Açıklaması. https://www.rtuk.gov.tr/basin-aciklamasi/2978. Erişim Tarihi: 18.09.2022

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2006). Akıllı işaretler kodlayıcı uygulama rehberi. https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/74989. Erişim Tarihi: 13.07.2022

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2014a). Yayınlarda program türleri kod, tanım ve sınıflandırmaları. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2014b). Yayın ilkeleri rehberi. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (2018). Televizyon izleme eğilimleri araştırması – 2018. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (t.y.a.). Medya terminolojisi el sözlüğü. https://www.rtuk.gov.tr/medya-terminolojisi-el-sozlugu/4128. Erişim Tarihi: 03.08.2022

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (t.y.b.). Hakkımızda. https://www.rtuk.gov.tr/hakkimizda/1749. Erişim Tarihi: 15.05.2022

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (t.y.c.) Akıllı işaretler nedir?. https://www.rtukisaretler.gov.tr/content?id=1. Erişim Tarihi: 22.12.2022

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. (t.y.ç.) Bunları biliyor musunuz?. https://www.rtukisaretler.gov.tr/content?id=66&language=tr. Erişim Tarihi: 22.12.2022

Rigel, N. (2000). İleti tasarımında haber. Der Yayınları.

RTÜK. (t.y.d.) Akıllı İşaretler Uygulama Esas ve İlkeleri. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı. https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Kurum/70203335. Erişim Tarihi: 22.12.2022

Sadock, B. J., Sadock, V. A., & Ruiz, P. (2015). Kaplan & Sadock's synopsis of psychiatry: behavioral sciences/clinical psychiatry. Wolters Kluwer.

Sağlık Bakanlığı (t.y.). Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (2020-2023). https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/Ruh_Sagligi_Db/yayinlarimiz/URSEP_Baski.pdf. Erişim Tarihi: 10.11.2022

Sayıl, I. (2008). Krize müdahale ve intiharı önleme. Türkiye Sosyal Psikiyatri Derneği ve İntiharı Önleme Derneği. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Stack, S. (2003). Media coverage as a risk factor in suicide. Journal of Epidemiology and Community Health (1979-), 57(4), 238–240. http://www.jstor.org/stable/25569975

Şeker, M. (2003). Özel televizyonlarda haberin seçimi ve yapılandırılması (NTV, ATV ve SHOW TV örneği) [Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]

Tokgöz, O. (1981). Temel gazetecilik. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Tokgöz, O. (2003). Temel gazetecilik. İmge Kitabevi.

TRT. (t.y.). Kurumsal/Tarihçe. https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce . Erişim Tarihi: 12.05.2022

Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe sözlük. TDK Yayını.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, (t.y.b). Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi. https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html . Erişim Tarihi: 18.06.2022

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. (t.y.a). Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nin Tarihçesi. https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/tarih%C3%A7e.html. Erişim Tarihi: 18.06.2022

Türkiye İstatistik Kurumu (2023a). Şekline ve cinsiyete göre intiharlar, 2000-2021. https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=intihar&dil=1. Erişim Tarihi: 24.03.2023.

Türkiye İstatistik Kurumu (2023b). Yaş grubu ve cinsiyete göre intiharlar, 2002-2021. https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=intihar&dil=1. Erişim Tarihi: 24.03.2023.

Türkiye İstatistik Kurumu (2023c). Yasal medeni durum ve cinsiyete göre intiharlar, 2000-2021. https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=intihar&dil=1. Erişim Tarihi: 24.03.2023.

Türkiye İstatistik Kurumu (2023ç). Neden ve cinsiyete göre intiharlar, 2000-2021. https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=intihar&dil=1. Erişim Tarihi: 24.03.2023.

Türkiye Psikiyatri Derneği (t.y.). 51. UPK Basın Toplantısı: İntihar ve Medya Sorumluluğu Türkiye Psikiyatri Derneği Basın Açıklaması. https://psikiyatri.org.tr/basin/408/tpd-51-upk-basin-toplantisi-intihar-ve-medya-sorumlulugu. Erişim Tarihi: 25.10.22

Uçak, O. (2018). Haber uygulamaları. Eğitim Yayınevi.

Uğurlu, F., & Öztürk, Ş. (2006). Türkiye'de televizyon haberciliği özel televizyon kanallarının getirdikleri. Tablet Kitabevi.

Uygunç, Ü., & Genç, A. (1998). Radyo televizyon haberciliği. Avcıol Basım-Yayın.

Wasserman, I. M. (1984). Imitation and suicide: a reexamination of the Werther Effect. American Sociological Review, 49(3), 427–436. doi: https://doi.org/10.2307/2095285

World Health Organization. (2014). Preventing suicide: a global imperative. World Health Organization. Retrived September 15, 2022, from https://www.who.int/publications/i/item/9789241564779

World Health Organization. (2017). Preventing suicide: a resource for media professionals, update 2017. Retrived January 4, 2023, from https://www.who.int/publications/i/item/WHO-MSD-MER-17.5

World Health Organization. (n.d.) Mental health and substance use. Retrived January 4, 2023, from https://www.who.int/teams/mental-health-and-substance-use/data-research/suicide-data

Yoshimasu, K., Kiyohara, C., Miyashita, K., Stress Research Group of the Japanese Society for Hygiene. (2008). Suicidal risk factors and completed suicide: meta-analyses based on psychological autopsy studies. Environmental Health and Preventive Medicine, 13(5), 243-56. doi: 10.1007/s12199-008-0037-x

Yüksel, E. (2010). Medya ve habercilik. Çizgi Kitabevi Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı **:** Bahar KARACA

E-Posta Adresi **:** karaca.bhar@gmail.com

İş Deneyimi **:**

Unvan	**Görev Yeri**	**Yıl**
Üst Kurul Uzman Yardımcısı	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	2019-Devam

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	**Bölüm/Program**	**Üniversite**	**Yıl**
Lisans	Hukuk Fakültesi	Atılım Üniversitesi	2011-2016

RTÜK